Rizoma freireano

Vol. 35 · 2023

Rizoma freireano 35. Alfabetizaciones, lucha de clases y emancipaciones. Sebas Parra Nuño in memoriam

Rhizome freirean 35. Literacies, class struggle and emancipations. Sebas Parra Nuño in memoriam

Rizoma freireano 35. Alfabetizações, luta de classes e emancipações. Sebas Parra Nuño in memoriam

Rizoma freireà 35. Alfabetitzacions, lluita de classes i emancipacions. Sebas Parra Nuño in memoriam

Editor: pep aparicio guadas, Instituto Paulo Freire de España

ISSN 1989-0605 · Institut Paulo Freire de Espanya
https://www.rizoma-freireano.org/category/historico-de-revistas/2023-vol-35/

Sumario

EDITORIAL

Education as a way of living, living as a way of fighting, fighting as a way of loving… The everyday life of a teacher of teachers
pep aparicio guadas

Educar com es viu, viure com es lluita, lluitar com s'estima… La quotidianitat d'un mestre de mestres
pep aparicio guadas

ARTÍCULOS

Freire infiltrat
Pilar Parra Nuño

Freire infiltrado
Pilar Parra Nuño

Educació humanística, educació per a la plenitud vital
Joan Manuel del Pozo

¡QUE SE RINDA TU MADRE!
Elena Montiel Bach

Sebas Parra, Mestre
Josep-Maria Terricabras

Sebas Parra: la pasión, el compromiso, la lucha y la esperanza
Dolors Monferrer Ferrando, Pascual Murcia Ortiz

Sebas Parra Nuño. Un mestre conscient, compromès, apassionat
Ángel Marzo, Saó Formació

El mestre Sebas. Compromís i valors republicans. Un referent.
Dolors Basa

Sebas, the Teacher: A Role Model of Commitment and Republican Values
Dolors Basa

Donde lo enterraron…
Orlando Pineda Flores

L'emancipació com a procés de transformació comunitari. Sebas Parra i l'escola d'adults de Salt
Joan Colomer, Miquel Blanch

POEMA

MI LUGAR EN EL MUNDO
Sebas Parra

BIZITZA HELDU DA ETA ZEURE BEGIAK DITU
Joseba Sarrionandia

g r o c
pep aparicio guadas

Education as a way of living, living as a way of fighting, fighting as a way of loving… The everyday life of a teacher of teachers

A tribute to Pere Nicolau aka Sebas Parra Nuño

pep aparicio guadas, IPF

People who talk about revolution and class struggle without referring explicitly to everyday life, without understanding what is subversive about love and what is positive in the refusal of constraints, such people have corpses in their mouths.

raoul vaneigem

i

These days, it is still difficult to think about what we have experienced time and again, all over Spain. In some situations and places, we have experienced them together, without fear or hope, despite our Freirean-Marxist roots. Sebas, however, did this habitually within a well-defined vision of continually defending life in its fullness, building links and relationships, as well as showing an intense and profound political, educational-cultural and socio-economic imagination – affects, perceptions and concepts – on the territory. Always from a clearly literate, emancipatory and class-based position, distinctly adversarial, and primarily from a worker perspective.

Following this workers' perspective-dynamic, with Marxist and perhaps macro-revolutionary roots, Sebas also developed a profound educational approach, which would be its second aspect, cutting across different training areas and places to include the activities, actions and deeds of fighting women and men as a complementary-associative aspect of workerism. This second aspect should basically consist of educating how to speak, love and fight, and making these actions the key to learning, resistance and alternative creations: in classrooms, associations, universities, trade unions, etc. Get educated, be educated and educate, as we said some time ago (see Aparicio Guadas, Pep (2012). *El fil de la vocació.* Publicacions de l'Institut Paulo Freire), far from sterile radicalism and senseless leftism.

This dynamic-perspective also contained an inherent double matrix and corollary, an essential prerequisite of the society that he wanted and that we want to bring about: *the task of association*– of people, entities, practices, struggles, etc. – and *the tasks of cooperation, solidarity and mutual aid*– struggles, practices, organisations, people, etc. These two actions of compositions and multiple recombinations are the dialogic-loving-solidarity-curatorial-revolutionary spirit that nurtured his life and his works to the end; joyful passions which, perhaps very slowly, sustained his everyday life and his conviviality and which, also little by little, nourished the initial working-class substance, joyfully grafting it on and transforming it. We will never forget the militant image of women and men in a large theatre in Sao Paulo singing and dancing the Internationale to the rhythm of samba, and us (Sebas, Joan, Iolanda, Jordi, Encarna, Angel, Consuelo and Dani, on our feet) singing too, but without dancing. The sex-gender dimension and radical feminism, the national question and independence, nature and the ecological extension-intension makes him/us persevere in his/our being in a current and active present in which the composition-combination of affects, perceptions and concepts moves and mobilises [*mou-i-mobilitza*] us towards the possibility of opportunities to create [*cre-acció*] links and relationships of freedom, towards the creation [*cre-acció*] of networks of freedom and real autonomy: of workers, of educated young people and adults, of citizens and of their entities and organisations.

The daily, integral and holistic practice of Sebas was adrift. Like many of us, it followed the spectre of Marxism that, like that of capitalism, traversed our lives and struggles. He planned without planning and smoothly deployed his capacity to act and to produce affection and emotions in other companions who drifted from situation in context to situation in context, from uncertainty to uncertainty, from knowing to not knowing, from not knowing to knowing, always accompanied and held by the clasped hands of other companions. For it is in this clique that we grow as living beings, transforming ourselves the situations in context. Furthermore, we persist as living, desiring beings – matrix/drivers of changes and movements, of real autonomy, of blending differences – and not as watchful beings – seeds or germs of authoritarianism, of false equality, of immutabilities, of neutralised desires. Perpetual children, perpetual people on the move, perhaps searching, intrepidly, for *the path that leads to a star*, like the sculpture Alberto Sánchez created and placed outside the Spanish Pavilion at the International Exposition in Paris: *The Spanish people have a path that leads to a star* .(In the words of Carmen Fernández Aparicio, “Alberto gave the sculpture a ‘statement-title’ to highlight, from a socialist point of view, the drama and pain suffered by a people involved in a Civil War. The

work was conceived as an affirmation of the avant-garde in reaction to those who defended politically committed art linked to realism” .)

Perhaps it was a kind of Northeast Passage that Sebas, and many of us, sought in this particular case. Its uniqueness lies in the abandonment of a militant political asceticism – firmly embedded, as we know, in other types of religiously rooted asceticism – that conferred character, seriousness, rigid radicalism, competition-competitiveness, etc. This asceticism shaped the majority of men and certain women with a certain disposition-temperament, as well as the appropriate tools, to establish the controls, generate the relevant submissions and promote authoritarianism within various groups and organisations. They drove away the *joie de vivre* that generates pleasures and joys, profusely neutralising or annihilating any possible autonomy, multiplying the effects of servitude, oppression and domination.

Abandoning militant political asceticism was a free and liberated bid for a political, cultural non-asceticism, one that was profoundly literate, feminist, ecologist, emancipatory and class-based, impure and living, material-spiritual and physical, animated and invigorating. Without any renunciation of solidarity, cooperation and association practices, etc., it aimed for a dignified and vibrant life, for a real and active celebration of life, without any fear of subversive practices, reconstructing multiple visions of action: in the educational practices of freedom, in mobilisations, in occupations, and in the creation of spaces of cooperation and solidarity (SEPT, Salt, the Samba Kubally school for adults, the GRAMC Cultural Minorities Research Group, *Institut Paulo Freire*, the continuing education booklets, talking circles, *Fem un Salt solidari*, cooperation with the AEPCFA and Nicaragua; cooperation and empowerment in Morocco; the *Yo , sí puedo* university network; the *Universitat Popular Alternativa*; the *Guerrilla Comunicacional*…) *and-we-are-together-in-that.*

ii

We would like to return to a brief reflection on the previous text which made up the editorial of issue 48 of the *Cuadernos de educación continua*– an issue that was dedicated, lovingly and politically, to comrade, colleague and friend Sebas. Somewhat revised, it might help us to establish some links and affinities with several exercises, practices, spaces, devices of adversarial autonomy and literacy.

[Next year, many of the adult education and training initiatives in our countries will be forty years old, most of them the fruit of the powerful impetus generated by the

Regional Council of Valencia (*Diputación de Valencia*) in the period 1980-83 (at the time when, some of us, met and associated with Sebas Parra Nuño : *Para ser un poco más libres*, the workers' manifesto demanding lifelong learning; SEPT: the workers' lifelong learning service). Other initiatives were succulent fruits that sought not only to put society on an educational footing but, above all, to incorporate and accentuate non-authoritarian democratic life in all spheres of relations and power. They were completed by various organisations, initiatives and social entities – trade unions, grassroot communities, neighbourhood associations, etc. However, radically democratic, transformative, feminist, emancipatory spirit and practices were the hallmarks of these very powerful initiatives.

These initiatives were entrusted with a deep, dialogic and loving, cooperative and transformative engagement with women and men and with the institution that established the values and practices alluded to in the incipient network of other public adult education centres. From 1984 onwards, these centres were set up and, perhaps until 2007, maintained cooperation, links and alliances with the sectoral and more specific struggles in the neighbourhoods, villages, towns and villages where they were situated in context. However, from 2002 onwards, there was a bias towards abandonment or transformation into 'the day of…', 'in the week of…', academic and ordinary, and the critique of patriarchal, capitalist, authoritarian values was changing or disappearing, producing a double effect, both perverse and harmful:

i. dominator-oppressor in educational relationships – also in other types of

ii. relationships – and the training-conservative banalisation of educational practices, conceived only as a tool for being competent and materially successful, individually, as shaped by the pedagogy of capital and the economies of learning.

Institut Paulo Freire de Espanya · https://www.rizoma-freireano.org/category/historico-de-revistas/2023-vol-35/ · Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

Despite this pronounced tendency, there are other more or less powerful ones throughout ours and other countries, from popular education initiatives linked to neighbourhoods and villages, occupied centres, cooperative and self-managed entities, and co-research and struggle collectives, which, in new and joyful alliances, broaden the body and mind to learn to learn to learn, to think critically and act critically, and to strengthen young people and adults involved in the societies in which they are immersed and for the common good – commonfare. As bell hooks points out *(Teaching Critical Thinking Routledge; 1st edition (25 February 2010), "…despite several setbacks, there have been and will continue to be, constructive radical shifts in the way we teach and learn as minds 'stayed on freedom' teach to transgress and transform"* in educational practices of freedom, as works in progress – struggles, institutions and resources, shared spaces and contexts – are imagined-created and antagonistic subjectivations are set in motion to influence institutional educational actions.

We address some of the new educational and popular arrangements and recombinations that seek to foster radical democracy and anti-authoritarianism as well as some reflections on the indispensable characteristics of radically democratic educational practices. Perhaps, by confronting the readings with daily practices, and without separating praxis from theory, we will discover why the democratic, transformative, emancipatory matrix-driver has lost its power and why the tendency towards socio-political and educational-cultural adaptation-domestication promoted by different state, national and local administrations and governments has almost totally permeabilised these initiatives, neutralising them and ignoring what is beyond the different methodological-educational, imaginative and innovative proposals. As James Beane and Michael Apple explain *(Democratic Schools. Heinemann. Portsmouth, 2007)*, *"If people are to secure and maintain a democratic way of life, they must have opportunities to learn what that way of life means and how it might be led",* because, as we know in these lands and as popular common sense tells us, "*Freedom is a habit, and it is not easy to acquire. It only comes with practice!"*]

Literacy and empowerment should be activities that are welcoming to other living beings and to the rest of nature, they should have meaning and significance, both in actions, to promote learning to think together and thinking together to learn. Learning to do and learning individually and collectively, in the various permanent educational and training initiatives and within the movements and struggles, to build and rebuild, to share and communicate, and to create dignified and liveable,

hospitable and affective, cultural and sexual environments. In short, to overwhelm and transform the world we are in and where we are in it, as Marina Garcés asserts (*Ciutat princesa*. Galàxia Gutenberg; 2018, Barcelona), *“Learning to see the world in our midst implies setting in motion a political pedagogy and the need to make it a reality. It implies learning to think together”*.

Literacy and empowerment practices among equals who, saturated with freedom, become the drivers and matrices of resistance and struggles. Where there is resistance, there is the power required to start up the necessary micro-revolutions; and where there are struggles, there is the frank and fertile seed of mobilisations and the creation [*cre -acció*] of spaces, movements and a full and fertile coexistence, alternative and antagonistic ways of life, and co-implementation of resistance. And, at the same time, of individual and collective transformative and/or creative practices, to reinvent the world, to reinvent ourselves, and to let ourselves be reinvented in the dynamic processes that achieve the impact of reading and writing circles on the social, political and cultural fabric. As we will express in the collection of articles titled *La lectura i l’escriptura, del món de Paulo Freire (Sebas Parra Nuño and Pep Aparicio Guadas, editors. Published by the Institut Paulo Freire. Xàtiva, 2009)*, pluralistically, from our situated and lived experiences and, *we-are-together-in-this*.

iii

As we have long known, with our colleague Sebas, why we have experienced these literacies, among others, their primary prerequisite is the reading of the world, which always precedes the reading of the word, as Paulo Freire stated, as well as their writing, both of which must become the successful actions, activities and deeds that women and men employ to build *common notions*– concepts, perceptions and affections, or multidisciplinary toolboxes rooted in daily work – *and ways of life*. At the same time, both are convivial-dialogical-loving-emancipatory-libertarian-antagonistic aspects, which restore and/or constitute, day by day, and the know-how that social, economic, educational, cultural struggles and mobilisations provide us.

And, evidently, when the reading of the world is done, the dynamic experience of class struggle, of real and different kinds of oppressions, emerges wild and untamed. Oppressions towards living beings (women, youth, the elderly; various animals; etc.) and nature (lakes, rivers, seas, land, trees, mountains, etc.), and the barbaric extractive-accumulative will of capital and its multiple allies, the forced

necro-practices applied, the immense excess of power that protects these actions, the disastrous repetition of predatory habits and behaviour of a lacerating immobility stagnation. And, at the same time, there is Sebas ’ shrewd and lively cooperation and co-effectuation between the brains of the companions-comrades-loved ones that, initially, in practice, are shown as profound acts of resistance against power and its altar boys and deaconesses, in the different spacetime where social, political, educational, cultural, economic relations are created-produced-built.

Alternatives that are, necessarily, desires-acts of creation [*cre -acció*], of reinvention, of recomposition and recombination, that act completely on the level of the proliferation of possibilities in the everyday life of citizens and classes, through practices understood as a way of acting and, at the same time, of thinking to be able to know how to transmit-transfer reading the world. And that, simultaneously, it must be conceived as writing the world, in a substantive process and, colleague, *we-are-together-in-that*, for as Paulo Freire reminds us, *“One of the tasks of the progressive educator, through a serious, correct political analysis, is to unveil opportunities for hope, no matter what the obstacles may be. After all, without hope there is little we can do. It will be hard to struggle on, and when we fight as hopeless or despairing persons, our struggle will be suicidal”.* With political analysis, a horizon of possibilities and, without fear, we launch ourselves with dignity and rebellion into the micro- and macro-revolutionary process of the class struggle in classrooms, in centres, in trade unions, in organisations, in towns and villages, to continue the important steps of reinventing the world.

These class struggles are clearly and completely present in the perspective of biocognitive capitalist exploitation-utilisation. Such an exploitative perspective implements and is immersed in developing dynamic learning processes embedded in dynamic, active and living network processes. Both processes are also immersed in rabid learning and networking economies linked to the creation of knowledge, know-how, technologies, devices, prostheses, etc. and in the territorial, sectoral, class, etc. structures of redistribution and/or control of this knowledge, know-how, technologies in a process of mutation-transformation that is political, epistemological and paradigmatic, and therefore educational. A process that is already absolutely global-universal and directly precludes the possibility of literacy-emancipations such as reading and writing the world in order to neutralise or annul them through a wide range of inhuman policies: from education to cooperation, from the economy to innovation, from migration to families. These inhuman policies

cut across each and every action and measure and every organisation, department and sphere, affecting them and repositioning them in a climate of exceptionality or emergency, while criminalising everything from content to training programmes, including care and attention to immigrants and a diverse range of people who are different.

Confronted by these circumstances are the multiple threads guiding the critical and emancipatory practices of freedom, which we have been able to weave and reconstruct, apply and recombine. All these actions, at once individual and collective, produce the diverse subjectivities in process that reconfigure-reassemble a possible and real citizenship-in-mutation. These multiple actions seek and function to reassociate or recompose various aspects that are absolutely essential for emancipation: the affective decolonial approach; the patriarchal and heartless deconstruction of bodies, relationships and the world; the adoption of a critical and dialogical, radical and popular pedagogy, along with absolute democracy; and an intense emphasis on dialogical, mutual, cooperative, relational learning, with which we will restart the process of experiencing thoughts and thinking experiences. Just now, as Paul B. Preciado points out, we are moving *from a written society to a cyber-oral society, from an organic society to a digital society, from a form of disciplinary and architectural control, to micro-prosthetic and media-cybernetic forms of control*. *(Dysphoria mundi. Editorial Anagrama. Barcelona, 2022).*

Colleague Sebas, we continue and will continue, as Obrint Pas sang in his song in homage to Mavi Dolç and also to all those who have left us. We continue with the same courage and drive in these difficult times, witnesses of the rise of a profoundly authoritarian and fascist, perhaps postmodern, reading and writing of the world. We also pay homage to educational, socio-cultural and cultural processes. We continue and will continue in this process of individual and collective self-training, which you are/we are, in a bid to consolidate an embodied-committed framework for initial training and trainer training: relational and dialogic, collaborative and affective, revolutionary and transformative. It can serve not only as a place of meeting and exchange but, above all, of individual and collective creation [*cre -acció*] of the women and men who participate and, at the same time, of interrelation, coordination and association between organisations, collectives and associations.

We are facing a crisis and a hopeful bid for the transformation-alteration of capacities and, at present, the careful and respectful gestation of various deliverances. This may be the third aspect of your-our trajectory, the happy discovery of feelings and affections, joy and happiness, as a matrix-driver of the

actions, without fear or hope that you, as a teacher of teachers, had intuited for a long time but that, perhaps in the Brazilian lands you started to put your body to work and, by compathy, the other bodies, organisations and territories.

Dear friend and colleague Sebas, you and people like you who are capable of living cannot leave on the kerbside that eminently political feeling-thinking-doing that transforms forms us here on the margins, which is where you and we always find ourselves… *'for love is as strong as death, its jealousy unyielding as the grave'* and to love-think is to experience, now and always, the infinite wound that is death. [This brings to mind the beautiful poem by Miguel Hernández: *'He arrived with three wounds: / that of love, / that of death, / that of life. (…) With three wounds, I: / that of life, / that of death, / that of love.*] Yes, the intimate wound that is death is covered by the eternal arc of love that makes us always rise and celebrate life. And, as we have been simply reminded by Pere Casaldàliga, not only with these words: *At the end of the road, they will say to me: / Have you lived? Have you loved? / And I, without saying anything, / will open my heart full of names.*

Friend and colleague Sebas, how I miss the delicate and astute conversations, hearing your voice while holding a beer in one hand, holding in our hands the red star of rebellion-redemption, in the open, touched but not sunk, comrade.

Making education, politics, culture… require not only stamina but also eagerness and power to activate the generative force of practices, initiatives, compassion and possibilities, which are always the seeds of alternative forms of empowerment, and, as Rosi Braidotti states: ' *This praxis requires opening up to others and co-constructing alternative social structures and alternative desires that sustain the task of transforming the negative. Returning desire to its affirmative structure is a way of learning to live the non-fascist life…' (Posthuman knowledge. Polity Books. Cambridge, 2019).* And of course, an education, a pedagogy that is popular and permanent, feminist, anti-patriarchal, anti-capitalist, rural and ecological is essential to make the event-drift possible as subjects-in-process, as an opening to an endless horizon of daily emancipation, combining and/or reassociating : ' 1) the critique of capitalist and patriarchal domination; 2) the systematic questioning of androcentric culture; 3) the thinking that aims to deconstruct dual, binary categories; 4) the search for horizontality and autonomy; 5) the appreciation of dialogue in political practice, and in educational and cultural practice; 6) the radical denunciation of the orders that seek to discipline all those who resist domination; the creation [*cre - acció*] of spaces and times of freedom'.

In the meantime, Sebas, in the period from 1973 to 1989 we had clearly identified the so-called culture ‘wars’ which, and, moreover, in its ‘ glocal ’ (i.e., local and global) calculation, we could say that our working and popular classes were defeated but never vanquished. At the same time, the correlative thought-action principle, of literacy-emancipation-delivery of oppressions-occupations in neighbourhoods, factories and institutions insurrectionally and democratically but, from that moment onwards, the mobilising and antagonistic capacities entered into profound difficulties and the now clearly anti-Enlightenment culture ‘wars’ were gaining territories, ambits and individual subjects. They began to authenticate and regularise, once again, the oppressions and dominations, the extractions and destructions of nature and of living beings (from 1989 to 2023) and to promote a perhaps diverse but profoundly authoritarian social-political-cultural regime shaped by servitude and a voluntary belief in a kind of *enlightened illiteracy*, as Marina Garcés points out and, moreover, without listening to and implementing Toni Negri’s crucial reflection, as they claimed at the time:

“Reading and writing, politics and education, education, politics and writing-reading are variables and keys that operate beyond any reformist, constructivist, social-democratic, or social-democratic zeal, creating and producing the necessary cooperation, complementarity and complicity. And, when we simply ask ourselves about knowledge, about knowing (like all the questions we ask ourselves about literacy and its methods and techniques – the who, when and how of educational and literacy processes, whether there should be a vocational training component, a health component, etc.), it is because we don’t have the power, and vice versa: “*Power […] is prior to knowledge. It is in every case. In the case of the boss who, in order to dominate us, takes away our knowledge and thus must base his dignity on power. Power is for him a material condition of knowing. But for us too, power is a condition of knowing, a formal and non-material but no less effective condition. Whenever knowledge is taken away from us, it is because we have already been defeated in the realm of power” (Las verdades nómadas.* Toni Negri. Gakoa Liburuak. Donostia, 1996) “and, every time we are defeated in the territory of knowledge, we are deprived of the ability to want power.”

(*La lectura, i l’escriptura, del món de Paulo Freire. Publicacions de l’Institut Paulo Freire. Xàtiva, 2009*).

Culture ‘wars’ are advancing in both intensity and extent and, at present, arguably

isolate mental and physical prototypes as well as the few foundational institutions – Raúl Sánchez calls them monsters: *Mental prototypes and Monster Institutions. Some introductory notes. Nomadic University. transform.eipcp.net*– that we have been able to create in this last period and that operated in

"these social movements, through the struggles and the reading-writing of these struggles by means of operations such as co-research: *That is, of insertion, also subjective, of the intellectuals-militants who researched in the territory-object of research*[…] *which turned them into additional subject-agents of that territory, and the active involvement of the subjects who lived in that territory (mainly workers, sometimes students and housewives) in the research process, which turned them into subject-researchers. When this double movement really worked, the knowledge production of research was mixed with the process of self-valorisation and the production of rebellious subjectivity in the factory and in the neighbourhoods." (Nociones comunes. Experiencias y ensayos entre investigación y militancia.*

Traficantes de sueños. Madrid, 2004)

That is to say, colleague Sebas, we require, and we want to begin with, structural changes combined with an essential paradigm shift – as we began to propose in the period 2003-2023 – that *can be implemented through specific practices of micro-political transformation*, as stated by Paul B. Preciado. And, explicitly, as expressed above, we want to cultivate common notions and ways of life, to find shared affinities, partnerships and collaborations, to make the various cuttings we have been planting blossom and take root, to build trust, cooperation, commitments and distributed responsibilities and, most especially, to heal each other, by rejecting authoritarian and pernicious practices, false democratic centralisms and weak illusions, by increasing our ability to be present.

We also want to link and combine emancipatory methods with the production of liberating living conditions and spaces by means of, as Janna Graham puts it, *"a radical education, which posits pedagogy as a practice of broader social agency and protagonism, challenging the hierarchical and exploitative foundations of the society in which education takes place" (Techniques for Living Otherwise i*n*: Pedagogies i emancipació. Arcàdia editorial – MACBA)* and, consequently, turns life into an open, disruptive, democratic, insurgent school. A place where educators learn to communicate and be connected, and educated people learn to form

relationships, connections, compositions, recombinations and occupations, with both teachers and learners immersed in a vast and dense reconciliation that is listening and curating, transformative and transforming, radical and emancipatory. That is to say, young people and adults as transformational intellectuals, who do and think, who struggle and implement, who produce knowledge and associate, who cooperate-act-operate-mediate, socially and politically, between lived and transmitted experience. And, as Paulo Freire stated, who verify that "*the critical understanding of the limits of practice has to do with the problem of power, which is a class problem, and therefore has to do with the question of class struggle and conflict. Understanding the level of class struggle in a given society is indispensable for the demarcation of spaces, of the contents of education, of what is historically possible, and therefore of the limits of political-educational practice". (Política y educación.* Siglo XXI Editores. Madrid, 1996).

If we stop to listen, we will certainly hear the dense murmur of these movements that spread freely. Let us listen to it and listen to ourselves immersed in these struggles and uprisings that move and mobilise us, Sebas, against the new, thoroughly biocognitive process of capitalist accumulation which, as we now know, is the basis for the exploitation – and therefore the dominations, oppressions and submissions – of two new types of economies of scale: dynamic learning processes and dynamic networking processes. At any given moment, they are making knowledge the basis for any accumulation of knowledge, the result of exchanges and learning relationships and/or social exchange and interaction. Here, enchantingly, the necessary and required literacies emerge powerful and adversarial and, as Christian Marazzi states, what is affecting and colonising us is *"a model of 'production of man by man' in which the possibility of endogenous and global growth is mainly due to the development of the education sector (investment in human capital), the health sector (demographic evolution, biotechnology) and the cultural sector (innovation, communication and creativity).* These socio-political, cultural, affective and healthy literacies must be the ones that promote the actions of de(cons) truction of the anthropogenetic character of contemporary capitalist production. As Andrea Fumagalli points out, "*since praxis guides theory, in biocognitive capitalism only conflict and the ability to create and organise counter-systemic movements will enable humanity's social progress*". *(Neo- operaísmo .* Mauro Reis (comp.). Caja negra editora. Buenos Aires, 2020).

Also by announcing and pronouncing our concern to draw up life experiences – not mere events – and to build, stone by stone, practices to make life possible and real,

and with these practices to realise the co-creation [*co – cre -acció*] and co-implantation of micro-macro-revolutionary transformations and changes, which we have specified elsewhere, by Paulo Freire and Victoria Sendón de León, as viable unknowns and possible realities, beyond the false doctrines and their adherents, ‘ *without weapons or slogans, without helmet or flag/freed slave(s) in a darkness of craters’.* Perhaps, we should also be reminded of the material, empirical and factual assertion that *we-are-together-in-it.*

Finally, concluding but not closing, as we have acted and thought and said in numerous circumstances and situations, the material spirit of the dead, as well as their struggles, their actions and words, live on in the memory of living beings. Your material spirit, Sebas, is and will be everlasting. It will illuminate with red stars, with touch and word, paths that may be trails. Now peeled off as if they were ashes: red and black the time of always; red and violet the time that passes; red and ochre the time of now. And as Vicent Andrés Estellés wrote, *‘You will be the yeast that makes the bread rise, / you will be the furrow and you will be the harvest, / (…) you will be the key that opens all the locks, / (…) You will be the bird and you will be the flag…’* And we who are-together-in-that, we will be your memory in movement and in struggle, we will be your hands, we will be…. And we will stop mourning you and we will never forget you.

Now receive an ethereal, warm, fraternal-sororal and revolutionary embrace, now that the rosebushes are just beginning to bloom, in this very topical month of May, but always bearing in mind that…

The owner’s tools will never dismantle the owner’s house

audre lorde

Educar com es viu, viure com es lluita, lluitar com s'estima... La quotidianitat d'un mestre de mestres

homenatge a pere nicolau *aka* sebas parra nuño

pep aparicio guadas, IPF

La gent que parla de la revolució i de la lluita de classes sense referir-se explícitament a la vida quotidiana, sense entendre el que és subversiu en l'amor i el que és positiu en el rebuig de les limitacions, tenen un cadàver en la boca.

raoul vaneigem

i

Ara, encara es fa difícil pensar sobre allò que vam experienciar en moltes ocasions, arreu de l'Estat espanyol i, en algunes situacions i en alguns llocs, vam viure junts, sense por ni esperança, malgrat les nostres arrels freireano-marxistes, però Sebas el feia habitualment en un definit horitzó de defensa de la vida en la seua plenitud i d'una manera perenne... construint vincles i relacions, així com concebent sobre el territori –barris, pobles, ciutats, associacions, organitzacions...– una intensa i profunda imaginació –afectes, perceptes i conceptes– política, educatiucultural, socioeconòmica... Sempre des d'una posició clarament alfabetitzadora, emancipadora i de classe, distintivament antagonista, primer des d'un vessant diguem obrerista.

A continuació d'aquesta perspectiva–dinàmica obrerista, d'arrel marxista i potser macro-revolucionària, Sebas començà, alhora, una fonda actuació educativa, i aquest seria el seu segon vessant, que travessava els diversos àmbits i espais de formació i que disposava de les activitats, accions i obres de les dones i dels homes que lluitaven com a vessant completiu-associatiu de l'obrerista i que, bàsicament, ha de consistir en educar com es parla, s'estima, es lluita... i fent d'aquestes accions la clau de volta dels aprenentatges, de les resistències i de les cre-accions alternatives: a les aules, a les associacions, a les universitats, als sindicats... Educar-se, deixar-se educar i educar, encara, com vàrem expressar fa un cert temps (veieu: aparicio guadas, pep (2012). *El fil de la vocació.* Publicacions de

l'Institut Paulo Freire), lluny de radicalismes estèrils i d'esquerranismes sense sentit.

Aquesta perspectiva-dinàmica, també contenia inherent una doble matriu i corol·lari, prerequisit imprescindible de la societat que ell volia i volem nosaltres fer advenir: *el quefer d'associació*–de persones, entitats, pràctiques, lluites…– i *el quefer de cooperació, solidaritat i d'ajuda mútua*–lluites, pràctiques, organitzacions, persones… Aquestes dues accions de composicions i recombinacions múltiples són l'esperit dialògic-amorós-solidari-curador- *re* volucionari-… que nodreix la seua vida i les seues obres fins al final; passions alegres sempre que, potser lentíssimament, sustentaven la seua quotidianitat i la seua convivencialitat i que, també poc a poc, van alimentar la substància obrerista inicial, empeltant-la alegrement i transformant-la. Mai oblidarem la imatge militant de dones i homes en un gran teatre de Sao Paulo cantant i ballant la Internacional, a ritme de samba, i nosaltres (Sebas, Joan, Iolanda, Jordi, Encarna, Àngel, Consol, Dani… dempeus) cantant també, però sense ballar. Amb la dimensió de sexe-gènere i el feminisme radical, la qüestió nacional i la independència, la natura i la intensió-extensió ecològica… verificant en tot moment que, la ' *ganància*' viva de la potència del nostre desig de transformació i mudança microrevolucionari, el fa/ens fa perseverar en el seu/nostre ser en un present actual i actiu en el qual la composició-recombinació d'afectes, perceptes i conceptes ens mou-i-mobilitza a la possibilitat de possibilitats de cre -acció de vincles i relacions de llibertat, a la cre -acció de xarxes de llibertat i horitzons d'autonomia real: de les treballadores, de les persones joves i adultes educandes, de la ciutadania… de les seues entitats i organitzacions…

La pràctica quotidiana, íntegra i integral, d'en Sebas va anar de deriva en deriva tot seguint, com molts de nosaltres, l'espectre de Marx que, com el del capitalisme, travessava les nostres vides i les nostres lluites però, ell planificava sense planificar i desplegava sense plecs, la seua capacitat d'obrar i produir afectes i afeccions en la resta de companyes que en la deriva caminaven de situació-en-context en situació-en-context, d'incertesa en incertesa, de saber en no-saber, de no-saber en saber… sempre de les mans encallides de la resta de companyes que ens acompanyen. Puix és en aquesta colla en la qual creixem com a éssers vius, mudant nosaltres i transformant les situacions-en-context i, a més a més, romanent com éssers vivents desitjants –matriu/motriu dels canvis i mudances, d'autonomia real, de recombinació de les diferències…– i no com a éssers vigilants –llavor i/o germen dels autoritarismes, de les falses igualtats, de les inalterabilitats, de la neutralització dels desigs…–, perennes xiquets, perenne poble en marxa… Potser

buscant intrèpid *el camí que condueix a una estrella,* com titulà Alberto Sánchez l'escultura que va elaborar i situar a l'exterior del Pavelló Espanyol de la Exposició Internacional de París (' *El pueblo español tiene un camino que conduce a una estrella': ' En esta escultura, Alberto aplicó un «título-proclama» político que ponía de relieve, desde un punto de vista socialista, el drama y el dolor de un pueblo inmerso en una Guerra Civil. Asimismo, la obra fue concebida como una reafirmación de la vanguardia frente a los que defendían un arte de compromiso político ligado al realismo*'. Carmen Fernández Aparicio).

Potser haja estat un pas del nord-est l'efectuat per en Sebas, i també per moltes de nosaltres, en aquest cas concret i, la seua singularitat, radicaria en l'abandonament d'una ascètica política militant –com sabem fermament imbricada en altres tipus d'ascètiques d'arrel religiosa– que conferia caràcter, serietat, radicalisme rígid, competència-competitivitat,... i que conformava a la majoria d'homes i a determinades dones amb la disposició-temperament, així com amb les ferramentes adients per establir els controls, generar les submissions pertinents i promoure l'autoritarisme al si dels diversos agrupaments i/o organitzacions, foragitant l'alegria de viure que genera plaers i goigs i, profusament, neutralitzant i/o anihilant qualsevol autonomia possible, fent un efecte multiplicador de les servituds, les opressions i les dominacions...

I l'aposta lliure i lliberta per una no-ascètica política, cultural... profundament alfabetitzadora, feminista, ecologista, emancipadora i de classe, impura i vivent material-espiritual i corpòria, animada i vivificant... Sense cap renúncia en les pràctiques solidàries, de cooperació i associació, etc. per una vida digna, i viva, per una celebració real i activa de la vida, sense cap por en les pràctiques de subversió... reconstruint múltiples horitzons d'acció: en les pràctiques educatives de llibertat, en les mobilitzacions, en les ocupacions i en la creació d'espais de cooperació i solidaritat... (SEPT, Salt, Samba Kubally, GRAMC, Institut Paulo Freire, els quaderns d'educació contínua, cercles de conversa, Fem un Salt solidari, cooperació amb l'AEPCFA i Nicaragua; cooperació i dinamització en Marroc; la red Universitaria Yo Si Puedo; la UPA; la Guerrilla Comunicacional...) *i nosaltres-estem-juntes-en-això.*

ii

Una xicoteta reflexió anterior va configurar l'editorial del número 48 de la revista *quaderns d'educació contínua*–número que van dedicar-li, amorosament i política al camarada, company i amic Sebas– que ara mateix voldríem recuperar, una mica

revisat, puix ens ajudaria potser a establir algunes vinculacions i afinitats que ens enllacen amb diversos exercicis, pràctiques, espais, dispositius… d'autonomia i d'alfabetització antagonistes:

[El proper any, moltes de les iniciatives d'educació i formació de persones adultes dels nostres països faran quaranta anys, la majoria d'elles fruita pellucada del poderós impuls que, des de la Diputació de València va generar-se en el període 1980-83 (és el temps en el que, algunes de nosaltres, coneixem i associem amb Sebas Parra Nuño: *'para ser un poco más libres…', el manifiesto de los trabajadores exigiendo educación permanente; el SEPT: servei d'educació permanent dels treballadors;…).* D'altres eren fruites saberoses i, molt especialment, buscaven no sols posar la societat en peu d'educació sinó, sobretot, incorporar i accentuar la vida democràtica no autoritària a tots els àmbits de relació i de poder, i van ser enllestides des de diverses organitzacions, iniciatives i entitats socials –sindicats, comunitats de base, associacions de veïns…– però l'esperit i les pràctiques radicalment democràtiques, transformadores, feministes, emancipadores… van ser els senyals d'identitat d'aquestes potentíssimes iniciatives.

Unes iniciatives que van ser encomanadores d'un compromís profund, dialògic i amorós, cooperant i transformador, envers les dones i els homes i envers la institució instituent dels valors i les pràctiques adés al·ludides a la xarxa incipient d'altres centres públics de formació de persones adultes que, a partir de l'any 1984, es posaren en marxa i que, potser fins l'any 2007, van mantenir cooperacions, lligams, aliances… amb les diferents lluites sectorials i/o especifiques dels barris, pobles… on estaven situats-en-context però que, tendencialment a partir de 2002, van anar abandonant-les i/o transformant-les en 'el dia de…', 'en la setmana de…', escolarment i ordinària, i la crítica dels valors patriarcals, capitalistes, autoritaris… va anar canviant i/o desapareixent, tot produint un doble efecte pervers i nociu:

i. dominador-opressor en les relacions educatives –també

ii.

en d’altres tipus de relacions– i banalitzador ensinistrador-conservador de les pràctiques educatives, concebudes només com a ferramenta per ésser competent i tindre èxit material, individualment, tal i com són conformades per la pedagogia del

capital i les economies de l’aprenentatge.

Malgrat aquesta tendència pronunciadíssima hi ha d’altres tendències més o menys potents, des d’iniciatives d’educació popular vinculades als barris i pobles, als centres ocupats, a entitats cooperatives i autogestionàries, a col·lectius de coinvestigació i de lluita, arreu del nostre país i també d’altres països que, en primerenques i alegres aliances, fan eixamplar el cos i la ment per aprendre a aprendre a aprendre, per pensar críticament i actuar críticament… i per enfortir a les persones joves i adultes implicades-imbricades, a les societats en les quals estem immersos i al bé comú – *commonfare*–. Tot tenint en compte, com bell hooks *(Ensenyar pensament crític. Raig verd editorial. Barcelona, 2022)* indica, que: *“malgrat els greus contratemps, hi ha hagut, i continuarà havent-hi, canvis constructius i radicals en la manera com ensenyem i aprenem mentre, amb la ment ‘centrada en la llibertat’, ensenyem a transgredir i transformar”* en les pràctiques educatives de llibertat, com un treball en procés –lluites, institucions i recursos, espais i contextos… compartides–, són imaginades-creades i posades en marxa subjetivitzacions antagonistes que haurien de tornar a influir en les actuacions educatives institucionals.

Abordem algunes de les noves composicions i recombinacions educatives i populars que tracten d’impulsar la vida democràtica radical i antiautoritària així com algunes reflexions sobre les característiques imprescindibles d’unes pràctiques educatives radicalment democràtiques i, potser, podrem esbrinar, confrontant les lectures amb les pràctiques quotidianes i sense separar la praxis de la teoria, les raons per les quals l’empenta matriu-motriu democràtica, transformadora, emancipadora ha perdut potència i les raons per les quals la tendència a l’adaptació-domesticació sociopolítica i educativa-cultural impulsada per les diferents administracions i governs –estatal, nacionals i locals– ha permeabilitzat quasi totalment aquestes iniciatives neutralitzant-les i fent-les oblidar que més enllà de les distintes propostes metodològiques-didàctiques, fantasmàtiques i innovadores, com James Beane i

Michael Apple recullen: *(Escuelas democráticas. Morata Ediciones. Madrid, 2000)*, *“si les persones han de garantir i mantenir l’estil de vida democràtic, han de tenir oportunitats per aprendre què comporta aquest estil de vida i com es pot aconseguir”,* puix, com ja sabem per aquestes terres i el sentit comú popular ens senyala, *‘ la llibertat és un hàbit, i no resulta gens fàcil d’adquirir. Només s’adquireix amb la pràctica!’*]

Unes pràctiques d’alfabetització i d’autonomia que han de ser, realment, unes pràctiques d’acollida de les altres éssers vivents i de la resta de la natura, que han de tenir el sentit i el significat, ambdós en acció, propiciar aprendre a pensar plegats i pensar juntes per aprendre. Aprendre a fer i aprendre en singular i en comú, tant a les diverses iniciatives educatives i formatives permanents com al si dels moviments i de les lluites, per tal de construir i reconstruir, compartir i comunicar… entorns dignes i habitables, hospitalaris i afectius, culturals i sexuals… En definitiva, per desbordar i transformar el món en el qual som i estem, tal i com afirma Marina Garcés: *“aprendre a veure el món que hi ha entre nosaltres implica posar en marxa una pedagogia política i la necessitat de fer-la realitat. Implica aprendre a pensar junts”.*(*Ciutat princesa*. Galàxia Gutenberg; 2018, Barcelona).

Unes pràctiques d’autonomia i d’alfabetització entre iguals que, amerades per la llibertat, esdevenen l’eix motriu-matriu de les resistències –on hi ha resistència hi ha la potència requerida per posar en marxa les microrevolucions necessàries– i de les lluites –on hi ha lluites hi ha la llavor franca i fecunda de les mobilitzacions i alhora de la cre -acció d’espais, moviments i de formes de vida d’una convivencialitat plena i fèrtil, alternativa i antagonista i coefectuació de la resistència–. I, alhora, de praxis singulars i comunes, transformadores i/o cre-adores, per reinventar el món, reinventar-nos i deixar-nos reinventar en les dinàmiques que implementen el pas dels cercles de lectura i escriptura al teixit social, polític, cultural… Tal i com expressarem al llibre col·lectiu *‘La lectura i l’escriptura, del món de Paulo Freire’ (Sebas Parra Nuño i pep aparicio guadas editors. Publicacions de l’Institut Paulo Freire. Xàtiva, 2009)*, pluralment, des de les nostres experiències situades i viscudes i*, nosaltres-estem-juntes-en-això.*

iii

Unes alfabetitzacions que, com ja fa temps que sabem perquè ho hem viscut, entre d’altres, amb el company Sebas, tenen com prerequisit primordial la lectura del món –que precedeix sempre la lectura de la paraula, com afirmava Paulo Freire–, així com la seua escriptura, que ambdues han d’esdevenir les encertades accions,

activitats, obres… que les dones i els homes lliurem per tal de bastir *les nocions comuns*–conceptes, perceptes i afectes; caixes de ferramentes multidisciplinars arrelades a la feina diària;…– *i les formes de vida*. Ambdós vessants alhora són convivencials-dialògiques-amoroses-emancipadores-llibertàries-antagonistes que restitueixen i/o constitueixen, dia a dia, el fer-saber i el saber-fer que les lluites i mobilitzacions socials, econòmiques, educatives, culturals… ens proporcionen.

I, evidentment, quan implementen la lectura del món, entre d'altres qüestions, emergeix salvatge i sense domesticar l'experiència dinàmica de la lluita de classes, de les opressions reals i de diversos tipus. Opressions envers els éssers vivents –dones, joves, persones majors; animals diversos; etc.–, la naturalesa –llacs, rius, mars, terres, arbres, muntanyes, etc.–… i la bàrbara voluntat extractiva-acumulativa del capital i els seus múltiples aliats, les forçoses necropràctiques exercides, la immensa desmesura del poder que empara aquestes accions, la funesta repetició d'exercicis i hàbits predadors d'una immobilitat lacerant… I, alhora, Sebas, la sagaç i viva cooperació i coefectuació entre els cervells de les companyes-camarades-estimades que, inicialment, en les pràctiques es mostren com a un profund acte de resistència contra el poder i els seus escolanets i diaconesses, als diferents espais-temps on es creen-produeixen-edifiquen les relacions socials, polítiques, educatives, culturals, econòmiques…

Alternatives que són, necessàriament, un desig-acte de cre-acció, de reinvenció, de recomposició i recombinació que, actuen integralment en el plànol de proliferació de les possibilitats en la quotidianitat ciutadana i de classe, mitjançant unes pràctiques enteses com a mode d'actuar i, alhora, de pensar per poder-saber vehicular-traslladar la lectura del món. I que, simultàniament, ha de concebre's com a escriptura del món, en un procés substantiu i, company, *nosaltres-estem-juntes-en-això*, puix com ens recorda Paulo Freire *"Una de les tasques de l'educador o de l'educadora progressista, a través de l'anàlisi política seriosa i correcta, és descobrir les possibilitats –qualssevol siguen els obstacles– per a l'esperança, sense la qual poc podem fer ja que lluitem dificultosament, i quan lluitem com desesperançats o desesperats és aquesta una lluita suïcida, un cos a cos purament venjatiu".* Anàlisi política, horitzó de possibilitats i, sense por, llançar-se dignament i rebel al procés micro-i-macro revolucionari de la lluita de classes a les aules, als centres, als sindicats, a les organitzacions, als pobles… i continuar els passos pertinents de reinvenció del món.

I les lluites de classe estan presents, plenament en la perspectiva de l'explotació-utilització capitalista biocognitiva que implementa i està immersa en desenvolupar,

per una banda, processos dinàmics d'aprenentatge enclavats en processos dinàmics, actius i vius, de xarxes i, ambdós, per altra banda, en les rabioses economies de l'aprenentatge – *learning*– i de xarxes – *networking*– lligades amb les creacions de coneixements, sabers, tecnologies, dispositius, pròtesis, etc. i a les conformacions territorials, sectorials, de classe… de la redistribució i/o control d'aquests coneixements, sabers, tecnologies… en un procés de mutació-transformació, alhora polític, epistemològic, paradigmàtic… i, per tant, educatiu. Un procés que ja és absolutament planetari-universal, i que assalta directament la possibilitat de les alfabetitzacions-emancipacions com a lectura i escriptura del món per poder neutralitzar-les i/o anul·lar-les mitjançant un ampli ventall de polítiques no-humanes: des de l'educació fins a la cooperació, des de l'economia fins la novació, des de la migracions fins a les famílies… polítiques no-humanes que travessen en la seua atribució totes i cadascuna de les accions i mesures i organitzacions i departaments i àmbits…, afectant-les i ressituant-les en un context d'excepcionalitat i/o d'emergència alhora que, criminalitzen, des de continguts fins a programes formatius, passant per les atencions i les cures a les persones nouvingudes, les persones diferents i/o diverses…

I, en aquestes circumstàncies, els múltiples enfilalls que han d'ésser guia de les pràctiques de llibertat, crítiques i emancipadores, que hem pogut trenar i reconstruir, acomplir i recombinar… Totes aquestes accions, alhora singulars i comuns, que produeixen les diverses subjectivitats en procés que reconfiguren-reconstel·len una possible i real ciutadania-en-mutació. Aquestes plurals accions busquen i/o practiquen reassociar i/o recompondre variades vessants absolutament imprescindibles per a l'emancipació: l'apropament decolonial i afectiu, la deconstrucció patriarcal i desamorosa dels cossos, de les relacions… i del món, l'assumpció d'una pedagogia crítica i dialògica, radical i popular, amb una democràcia absoluta així com una accentuació intensa de l'aprenentatge dialògic, mutu, cooperatiu, relacional… amb el qual reiniciarem el procés d'experienciar els pensaments i de pensar les experiències… Ara just que, com senyala Paul B. Preciado, estem transitant *"d'una societat escrita a una societat ciber-oral, d'una societat orgànica a una societat digital, d'una forma de control disciplinari i arquitectònic, a formes de control micro-prostètiques i mediàtic-cibernètiques…" (Dysphoria mundi. Editorial Anagrama. Barcelona, 2022).*

Company Sebas, seguim i seguirem com cantava *Obrint Pas* en el seu tema d'homenatge a Mavi Dolç i, també, a totes les i els que ens han deixat. Amb el mateix coratge i empenta en uns moments difícils d'ascensió d'una lectura-i-

escriptura del món profundament autoritària i feixista, potser postmoderna, també als processos educatius, socioculturals… Seguim i seguirem en aquest procés d'autoformació singular i conjunta, que sou-i-som, en una aposta per consolidar una formulació de la formació inicial, formació de formadors… encarnada-compromesa: relacional i dialògica, col·laborativa i afectiva, revolucionària i transformadora…, que puga servir no sols com lloc de trobada i intercanvi sinó, sobretot, de cre-acció singular i comú, de les dones i homes que participen i, alhora, d'interrelació, coordinació i associació entre organitzacions, col·lectius i associacions.

Estem doncs davant un compromís i una aposta esperançada per la transformació-mudança de les capacitats i, ací i ara, la gestació de plurals alliberaments amb cura i estima i potser aquesta seria el tercer vessant de la teua-nostra trajectòria la feliç descoberta de les afeccions i dels afectes, alegres i goigs, com a matriu-motriu de les accions sense por ni esperança que tu, com a mestre de mestres intuïes força temps però que, potser a les terres brasileres vas començar a posar en partença al teu cos i, per compatia, a la resta de cossos, organitzacions, territoris…

Benvolgut amic i company Sebas, tu i la gent com tu que sou capaços de vida no podeu deixar en la vorera aquest sentir-pensar-fer eminentment polític que ens constitueix ací a les afores, que és on tu i nosaltres sempre estem… *'i com l'amor és fort com la mort, i la passió (de viure) inexorable com l'abisme'* i amar-pensar és viure, ara i sempre, la ferida infinita que és la mort [recorda el preciós poema de Miguel Hernández: *'Llegó con tres heridas :/ la del amor,/ la de la muerte, /la de la vida. (…) Con tres heridas yo :/ la de la vida,/ la de la muerte, / la del amor*] Sí, la ferida íntima que és la mort, és coberta per la corba perenne de l'amor que ens fa sempre enfilar i celebrar la vida. I, com ens va recordar senzillament Pere Casaldàliga, no sols amb aquestes paraules: *Al final del camí em diran:/ ¿Has viscut? ¿Has estimat?/ I Jo, sense dir res,/obriré el cor ple de noms.*

I, amic i company Sebas, com trobe a faltar una conversa delicada i sorneguera, sentir la teua veu mentre amb una cervesa en una mà… agafar amb les altres nostres mans l'estel roig de la rebel·lió-redempció… en plena intempèrie, tocats però no enfonsats camarada…

Anar fent que l'educació, la política, la cultura… requerisquen no sols de la resistència sinó també de l'afany i la potència d'activar la força generadora de les pràctiques, de les iniciatives, dels afectes, de les possibilitats… que sempre són les llavors de formes d'apoderament alternatiu i, com aferma Rosi Braidotti: *'aquesta praxi requereix obrir-se als altres i co-construir estructures socials alternatives i*

desitjos alternatius que sostinguin la labor de transformar el negatiu (...) és una manera d'aprendre a viure la vida no-feixista.' (Coneixement posthumà. Arcàdia editorial. Barcelona, 2020). I clar, una educació, una pedagogia... popular i permanent, feminista, antipatriarcal, anticapitalista i rural, ecologista... es fa imprescindible per possibilitar la deriva-esdeveniment com a subjectes-en-procés, com una apertura a un horitzó sense fi d'emancipacions quotidianes, conjugant i/o reassociant: ' 1) la crítica a la dominació capitalista i patriarcal; 2) el sistemàtic qüestionament de la cultura androcèntrica; 3) la reflexió que apunta a la deconstrucció de les categories duals, binàries; 4) la recerca d'horitzontalitat i d'autonomia; 5) la valoració del diàleg en la pràctica política –i en l'educativa, cultural...; 6) la radicalitat en la denúncia dels ordenaments que pretenen disciplinar el camp dels que resisteixen la dominació; la cre-acció d'espais i temps de llibertat '.

Mentrestant Sebas, les anomenades 'guerres' culturals que, en el període 1973-1989, teníem clarament delimitades i, a més a més, en el seu còmput glocal –és a dir local i global– podríem dir que les nostres classes treballadores i populars eren derrotades però mai vençudes i el principi d'acció-pensament, correlatiu, d'alfabetització-emancipació-deslliurament de les opressions-ocupacions de barris, fàbriques, institucions... actuava alhora, de manera insurreccional i democràtica però, a partir d'aquest moment, les capacitats mobilitzadores i antagonistes van entrar en fondes dificultats i les 'guerres' culturals ara ja clarissimament antiil·lustrades van anar guanyant territoris, àmbits, subjectes... i començaren a autenticar i regularitzar, novament, les opressions i les dominacions, les extraccions i les destruccions de la natura i dels éssers vivents –període 1989-2023– així com a promoure un règim social-polític-cultural potser divers però profundament autoritari conformat per la servitud i la creença voluntària en una mena *d'analfabetisme il·lustrat*, com ens senyala Marina Garcés i, a més a més, sense atendre-escoltar i posar en marxa la reflexió crucial aportada per Toni Negri, tal i com afirmaven en el seu moment:

"Lectura i escriptura, política i educació, educació, política i escriptura-lectura, unes variables i claus que operen, més enllà de qualsevol vel·leïtat reformista, constructivista, socialdemòcrata, creant i produint les cooperacions, complementarietats i complicitats necessàries i, quan només ens preguntem pel coneixement, pel saber —com per exemple totes les qüestions que ens plantegem al voltant de l'alfabetització i els seus mètodes i tècniques, qui, quan i com ha de fer els processos d'educatius i alfabetitzadors, si han de tindre un component de

formació professional, de salut, etc.—, és perquè no tenim el poder, i viceversa: *El poder*[…] *és anterior respecte al conéixer. Ho és en tots els casos. En el cas del patró que, per a dominar-nos, ens arranca el saber i ha de basar així la seua dignitat sobre el poder. El poder és per a ell una condició material del conéixer. Però també per a nosaltres, el poder és condició del conéixer, condició formal i no material però no per això menys efectiva. Cada vegada que ens lleven el saber, es deu al fet que ja ens han derrotat en el terreny del poder" (Las verdades nómadas.* Toni Negri. Gakoa Liburuak. Donostia, 1996) i, cada vegada, que ens derroten en els territoris del saber ens lleven la capacitat de poder-voler."

(*La lectura, i l'escriptura, del món de Paulo Freire. Publicacions de l'Institut Paulo Freire. Xàtiva, 2009*).

Unes 'guerres' culturals que van avançant, tant en intensitat com en extensitat i, en l'actualitat, podríem dir que aïllen els prototipus mentals i corporals, així com les escasses institucions instituents –monstre en diu Raúl Sánchez: *Prototipos mentales e Instituciones monstruo. Algunas notas a modo de introducción. Universidad Nómada. transform.eipcp.net*– que hem estat capaços de crear en aquest últim període i que operaven al

"si d'aquests moviments socials, a través de les lluites i la lectura-escriptura d'aquestes mitjançant operatius com la coinvestigació: *Açò és, d'inserció, també subjectiva, dels intel·lectuals-militants que investigaven en el territori-objecte d'investigació*[…] *la qual cosa els convertia en subjectes-agents addicionals d'aquell territori, i d'implicació activa dels subjectes que habitaven aquell territori (fonamentalment, obrers, en alguna ocasió estudiants i mestresses de casa) en el procés d'investigació, la qual cosa convertia aquests últims en subjectes-investigadors. Quan aquest doble moviment funcionava de veritat, la producció de coneixement de la investigació es barrejava amb el procés d'autovaloració i de producció de subjectivitat rebel en la fàbrica i en els barris." (Nociones comunes. Experiencias y ensayos entre investigación y militancia.*

Traficantes de sueños. Madrid, 2004)

És a dir, company Sebas, requerim de, i volem encetar, canvis estructurals recombinats amb un imprescindible canvi de paradigma –com vàrem començar a

plantejar en el període 2003-2023– que *“podran ser operats a través de pràctiques concretes de transformació micropolítica”,* com afirma Paul B. Preciado; i, palesament, com adés hem expressat, cultivar les nocions comuns i les forma de vida, trobar les afinitats, les associacions i les col·laboracions compartides… fent florint i quallant els diversos esqueixos que hem anat plantant, recol·lectant les confiances, les cooperacions, els compromisos i les responsabilitats distribuïdes i, molt especialment, curar-nos mútuament, tot rebutjant les formes autoritàries i empobridores, els falsos centralismes democràtics i les il·lusions febles, tot incrementar les nostres capacitats de estar presents…

Així com relacionant i recombinant els mètodes emancipadors amb la producció de condicions i espais de vida emancipadores i mitjançant amb, com afirma Janna Graham, *“una educació radical, que planteja la pedagogia com a una pràctica d’una capacitat d’acció i protagonisme social més gran i que desafia els fonaments jeràrquics i explotadors de la societat en que l’educació te lloc” (Tècniques per a viure d’una altra manera en: Pedagogies i emancipació. Arcàdia editorial- MACBA)* i, conseqüentment, fa que la vida esdevinga una escola oberta, pertorbable, democràtica, insurgent…: les persones educadores aprenen a comunicar i comunicar-se…; les persones educandes aprenen a fer relacions, connexions, composicions, recombinacions, ocupacions… immerses ambdues en una vasta i densa mediació escoltadora i curadora, transformativa i transformadora, radical i emancipadora… És a dir les persones joves i adultes com a intel·lectuals transformadores –que fan i pensen, que lluiten i implementen, que produeixen coneixements i s’associen, que cooperen-actuen-operen-medien-… socialment i política–, entre l’experiència viscuda i l’experiència transmesa i, com va afirmar Paulo Freire, verificant que “*la comprensió crítica dels límits de la pràctica té a veure amb el problema del poder, que és de classe, i per això mateix té a veure amb la qüestió de la lluita i el conflicte de classes. Comprendre el nivell en què es troba la lluita de classes en determinada societat és indispensable per a la demarcació dels espais, dels continguts de l’educació, d ’allò històricament possible, i per tant dels límits de la pràctica polític-educativa. (Política y educación.* Siglo XXI Editores. Madrid, 1996).

Novament, si parem l’orella, naturalment sentirem la densa remor d’aquests moviments que franca s’escampa… escoltem-la i escoltem-nos immersos en aquestes lluites i rebel·lions que ens mouen i mobilitzem, Sebas, contra el nou procés d’acumulació capitalista plenament biocognitiu que com sabem, ara sí, funda l’explotació –i per tant les dominacions, les opressions, les submissions…– de

dos nous tipus d'economia d'escala: els processos dinàmics d'aprenentatge i els processos dinàmics de xarxes, fent en tot moment que el coneixement siga la base de qualsevol acumulació… fruit dels intercanvis i les relacions d'aprenentatge i/o d'intercanvi i interacció social i, ací, encisadorament sorgeixen potents i antagonistes les alfabetitzacions necessàries i requerides ara i, com afirma Christian Marazzi, sí el que ens està afectant i colonitzant és *"un model de 'producció de l'home per l'home' en el qual la possibilitat de creixement endogen i global es deu sobretot al desenvolupament del sector educatiu (inversió en el capital humà), del sector de la salut (evolució demogràfica, biotecnologia) i del sector cultural (innovació, comunicació i creativitat),* aquestes alfabetitzacions sociopolítiques, culturals, afectives i saludables han de ser les que propicien les accions de des(cons)trucció del caràcter antropogenetic de la producció capitalista contemporània i com senyala Andrea Fumagalli, "*ja que la praxis guia la teoria, en el capitalisme biocognitiu sols el conflicte i la capacitat de crear i organitzar moviments contrasistèmics permetran el progrés social de la humanitat*". *(Neo-operaísmo.* Mauro Reis (comp.). Caja negra editora. Buenos Aires, 2020).

També anunciant i pronunciant les nostres inquietuds per traçar experiències de vida –no simples vivències– i edificar, pedra sobre pedra, unes pràctiques per a fer possible i real la vida i amb aquestes pràctiques realitzar la co-cre-acció i co-efectuació de les transformacions i mudances micro-macro revolucionàries, el que en algun altre moment hem especificat, de la mà de Paulo Freire i Victoria Sendón de León, com els inèdits viables i els reals possibles, més enllà de les falses doctrines i els seus doctrinaris, ' *sense armes ni consignes, sense casc ni bandera/ llibert*(s) *en un foscant de cràters'*… i, potser, també caldria tornar a recordar-nos la material afirmació, empírica i factual, de que *nosaltres-estem-juntes-en-això.*

Finalment, concloent però sense tancar, sí, com hem actuat i pensat i dit i actuat en nombroses circumstàncies i situacions, l'esperit material dels morts així com les seues lluites, les seues accions i paraules… viuen vivents en la memòria dels éssers vius, el teu esperit material, Sebas, és i serà perenne… Senzillament il·luminarà amb estrelles roges, amb el tacte i la paraula… uns camins que potser siguen sendes… Ara enlairades com si foren cendres: roig i negre el temps de sempre; roig i violeta el temps que passa; roig i ocre el temps d'ara… i com va escriure Vicent Andrés Estellés *'Seràs el rent que fa pujar el pa,/ seràs el solc i seràs la collita,/(…) seràs la clau que obre tots els panys,/ (…) Seràs l'ocell i seràs la bandera…'* I nosaltres que estem-juntes-en-això, serem la teua memòria en moviment i en lluita, serem les teus mans, serem… I deixarem de plorar-te i mai t'oblidarem…

Ara rep immaterial una càlida, fraternal-sororal i revolucionària abraçada, ara que tot just floreixen els rosers bords, en aquest mes de maig tan actual però, sempre tenint present que...

Les eines de l'amo mai no desmuntaran la casa de l'amo

audre lorde

Freire infiltrat

Pilar Parra Nuño

En Sebas Parra era el meu germà. Ell sempre deia com argument de justificació, tan de lluites com de mancances d'habilitats personals, que "venim d'on venim".

Venim d'un paisatge infinitament pla; amb un pla i senzill horitzó, un paisatge en que a l'hivern quan nevava i arribava la nit, l'univers quedava partit en dues meitats, una blanca i una negra dividides per una simple línia recta. Un paisatge de colors, que en l'alternança d'extensos quadrats d'ocres, grocs i verds rotunds i perfectament combinats, sempre sota un cel descaradament blau, trobàvem aquell puzle cromàtic equilibrat que alimentava la nostra mirada i que ens quedaria imprès en la retina per sempre. Un paisatge en el que la vinya, el raïm, el most i el vi s'encadenen en una seqüència infinita i natural com un cromosoma més del nostre ADN. Un cicle que s'escolava per qualsevol escletxa de la vida, de les relacions, dels amics, dels veïns, de les famílies; que de tan monogràfic com podia arribar a ser, no deixava cabuda a d'altres esferes o anhels vitals.

Venim d'un paisatge humà sembrat d'esquenes, vides i somnis doblegats per una història injusta i finalment assumida. Història que deixarà persones sotmeses, amb certa por a la llibertat que trobem amb freqüència en el món rural, ancestralment oprimit i en el que la terra només existeix per a treballar-la però sense possibilitat de trobar-li els guanys. Una gent bona, ferma, tenaç i soferta però també dependent, resignada i submisa, i el que és pitjor, desesperançada.

Venim d'una cultura del silenci en la que, entre d'altres consciències, ens ensenyaren a "estimar cap a dins"; on les manifestacions sentimentals de joia, tristor o tendresa no es comptaven entre les necessitats bàsiques. Semblava que una existència tan austera no es podia permetre un gaudi de l'estètica, l'amor o la poesia.

Venim d'una terra de latifundis que dividia els seus habitants entre "amos y señoritos" per una banda, i "gañanes, pastores y labradores" per l'altra. Eren com dues línies paral·leles, es necessitaven mútuament, convivien en la interrelació d'aquesta necessitat, però feien les seves vides uns d'esquenes als altres, mai arribaven a creuar-se. Fins i tot els horaris de les misses tenien públics diferents, autoadjudicats de manera tàcita i espontània per tal que cada bloc combregués amb els seus. Amb en Sebas sempre dèiem que "Los Santos inocentes", magistral

pel·lícula de Mario Camus sobre la novel·la de Miguel Delibes, per a nosaltres era com un documental, no hi havia ficció. Realitat pura i dura. Posteriorment va arribar la subdivisió entre “rojos y nacionales”, adjectius que acompanyaven tot sovint al nom de la persona referida, una informació tan innecessària com aclaridora per a tots.

Venim d’una casa on la mare havia de llegir les cartes que li arribaven a la veïna, analfabeta com tots els de casa seva. La mare de vegades plorava amb ella amb les males notícies, celebraven juntes les bones i escrivia per ella les missives que la dona no era capaç de fer, donant-li una bona feinada per posar lletres i ordre a una cascada de sentiments i desitjos verbals que la veïna volia fer arribar als seus estimats.

Venim d’una família que els seus millors amics, ja des del temps dels nostres avis, eren una altra família, una nissaga de pastors. Gent humil, molt humil i també analfabets; sota el poder econòmic del “señorito” a qui havien de retre comptes en espècies d’una manera discreta i fins i tot simpàtica, quedant les entregues com aquell qui fa un detall de cortesia a les visites. L’altra obligació era organitzar-los les caceres que practicaven ells i els seus amics rics, amb un desplegament d’escopetes, botes llustrades i vestuari campestre dignes del millor Indiana Jones. I aquí sí que havíem de participar-hi tots, grans i petits, per tal que els caçadors trobessin peces a les que disparar i poguessin marxar triomfants a la capital, sense importar quants animals mataven, si se’ls menjarien o no (nosaltres no enteníem la mort d’un animal de bosc si no era per fer el dinar del dia). Amb aquests amics pastors vam aprendre l’adjectiu “campechano”, paraula que juntament a “son muy buenos” solien ser les utilitzades per referir-se al “señorito Joaquín” i família, doncs aquests deures contrets consideraven que eren lleugers i tenien sort en tenir aquests amos que els tractaven amb condescendència. No hi havia lloc per a plantejaments de lluita de classe, l’escala estava molt ben assolida i precintada per tot arreu. Però amb aquesta família també vam aprendre gran part del que sabíem de la nostra terra; quin ocell hi havia a prop segons el cant; quin era el cicle necessari del rostoll i el guaret; com transformar la llet de l’ovella acabada de munyir en sèrum, recuit o formatge; com viure sense llum elèctrica ni aigua potable, de la mà del sol, la pluja i el foc com a fonts de vida; com olorar el vent i desxifrar què hi duia; com jugar incansablement sense una sola joguina amb el camp i els seus elements com a factoria de jocs; en definitiva, com interpretar aquell afermament a la terra, aquell formar part de l’equilibri de l’univers que tota la vida hem tingut present.

Venim d'un poble on "anar a estudiar a fora" era quasi una anomalia, una extravagància reservada a uns quants que, o bé eren del primer grup social i tenien recursos (val a dir que ben pocs els aprofitaven per aquesta causa) o si eres del segon grup ho tenies magre i només l'afany i la bona sort t'acompanyarien en l'aventura, doncs representava més una fugida del futur que tenies reservat que no una possibilitat d'avenç.

Sí, venim d'aquí... Vam aprendre ràpid que aquest nostre paisatge humà, per més divisions que li fessin, el resultat final sempre era de dos: rics i pobres.

El quadre que emmarcaven aquests paisatges es quedava fixat en escenes quotidianes, i fent una passada de puntetes per la vida d'en Sebas en trobem algunes.

Quan en Sebas -nen assistia accidentalment i involuntàriament a la pallissa del guàrdia civil a un camperol que havia robat un feix de sarments per la llar de casa seva (jo podria assegurar tot i no ser-hi, que no eren per fer sauna precisament, sinó per poder coure alguna cosa per menjar o escalfar la família).

Quan a les classes de primària a les que assistia amb un mestre empíric, aquest li demanava que l'ajudés a ensenyar a fer les primeres lletres als pagesos quan tornaven del camp en fer-se fosc, i al donar-los el llapis va descobrir unes mans tan dures i calloses com plenes d'esforç i voluntat per aprendre.

Quan tot ajudant el nostre pare a fer repartiment de queviures per les botigues del poble arribàvem a la que regentava una dona analfabeta, l'Ángeles, però que havia desenvolupat un sistema de comptabilitat propi a base de dibuixos, palets i rodones amb el que els que érem lletrats no podíem competir ni en precisió ni en rapidesa. Eren els temps on tot es venia a granel, havent de pesar i calcular; i quan tota botiga tenia la llibreta de pagament a terminis, depenent cada termini de les setmanades que arribaven a cada casa. Era una llibreta il·lustrada per dibuixos simples, al més pur estil naïf i amb la caracterització necessària perquè ella sabés a qui es volia referir, i la resta l'ocupava el deute a base de rodones i palets. Un balanç bancari absolutament particular i insòlit però meticulós i eficaç com pocs. Una lliçó docent magistral d'imaginació i força de la mà de la necessitat.

Quan de jove ja a Bilbo descobreix el món del sindicalisme, la siderúrgia i la seva lluita obrera. Hi ha un altre univers on la història no és com li havien explicat a l'escola, en aquells llibres de text en que "Una, Grande y Libre" era el mantra que

tots havíem de tenir ben present i après sempre i en tot moment, sense possibilitat de qüestionar què hi havia més enllà de l'àliga de la bandera.

Quan recala a Girona i es troba enmig d'un moviment de voluntaris alfabetizadors perquè la "Gerona Inmortal" resulta que sí tenia barris plens de gent pobra i analfabeta. Aquí descobreix un gran col·lectiu de persones migrades d'altres zones de l'estat espanyol. Persones que li recorden a aquelles que havia deixat allà, a la nostra Manxa natal, analfabetes i desesperançades, però que intentaven encarar les seves vides amb noves lluites i nous horitzons.

I arriba a Salt, poble on creixerà com a mestre d'adults. Un poble aixecat amb múscul de treballadores vingudes d'arreu de l'estat espanyol a la indústria tèxtil; de paletes i hortolans. Un poble que el cicle de la vida i de l'economia el convertirà anys més tard en destí de milers de persones migrades d'arreu del món, però sobretot de l'Àfrica. Persones buscant vida i futur, i a les que les uneix el fil de la pobresa, i del seu binomi indestriable, l'analfabetisme.

Cada etapa de la vida d'en Sebas, amb entorns, situacions i personatges diferents, sempre acabava mostrant una realitat similar. Una divisió social entre persones que tenien recursos i les que no; entre qui podia albirar un futur còmode i pròsper i els que no el tindrien mai; entre qui lluitava per mantenir aquesta classificació perversa i qui no podia ni tan sols pensar en ella; entre qui llegia i s'informava i els qui no tenien aquest dret; en definitiva, entre qui tenia molt clara la seva posició superior en l'escala econòmica i social, i els qui els havia tocat la pobresa com a companya de viatge en la vida, amb poques possibilitats de bescanviar-la.

I molt aviat va saber que l'educació, començant per l'alfabetització, era la clau de volta per revertir aquest greuge. Era l'eina necessària per despertar consciències, crear possibilitats de lluita i enfocar el camí cap a un món més just i solidari.

Durant uns anys jo vivia a casa seva, amb la seva família, en una acollida que em va permetre trencar amb el futur que els pares tenien dissenyat per a mi i que no es corresponia en absolut amb les meves il·lusions (com a dona em corresponia la proximitat i la cura de pares i fills). Vaig poder estudiar la carrera que volia i acabar essent la infermera que somniava. Sempre ho recordaré i tindran el meu etern i infinit agraïment. Aquells anys van ser extraordinàriament rics per a mi. Vaig descobrir en Benedetti quan llegíem poesia amb en Sebas al menjador de casa; descobrirem a en Galeano, que ens escortava en moltes converses. Aquests "descobriments" ens acompanyarien en molts moments de les nostres vides, en

una comunicació epistolar, peculiar, intensa i estimada que hem mantingut sempre. Sí, curiosament, gran part de les relacions personals d'en Sebas passaven per l'escriptura, cosa que a voltes era de difícil entendre, però una incapacitat innata i/o adquirida per la paraula oral a l'hora d'expressar sentiments amarava bona part dels seus contactes. Fou un tema criticat en ocasions fins i tot pels més íntims i propers, amb la intenció de provocar un canvi que aportés riquesa, claredat i frescor a aquestes relacions, però que se li va fer difícil sempre, a excepció del darrer any en què vam poder abocar totes les paraules que durant tant temps s'havien anat quedant enganxades en les teranyines interiors de la timidesa i la por a mostrar-se. Lluny de justificar-lo, jo l'entenia perfectament. Aquesta "cultura del silenci" de que parlava és un codi no escrit enlloc, no estudiat, però après amb les primeres sopes que menjàvem. Tanmateix aquests silencis van teixir una comunicació escrita probablement més profunda que la que verbalment ens hauríem permès.

I afegint-se a les descobertes, va arribar Paulo Freire. Aquí segurament hi ha un punt d'inflexió en la seva vida, no només docent, sinó també personal, doncs la *Pedagogia de l'oprimit* va omplir de fonaments i de praxi tots aquells escenaris de desigualtat i d'injustícia en què al llarg del seu periple havia anat actuant. En tots hi habitava la necessitat i les possibilitats de les que Freire parlava.

Quan analitzem aquests episodis vitals, veiem com l'essència freireana infiltrava aquells records. Segurament la va veure impresa en la cara del camperol apallissat pels sarments. Una cara en la que la llibertat era una quimera, una utopia renyida amb la seguretat d'"un puchero en la lumbre".

La va trobar lliscant pels llapis que ajudava a agafar els vespres a aquelles mans que acabaven de deixar l'aixada. Unes mans aspres i nuoses que cada Nadal portarien al director del banc una gallina, un pernil o unes magdalenes, depenent de les possibilitats que atorguessin l'administració de la misèria de cada client; una administració necessària i dependent en la que mai podrien prendre part ni signar cap rebut.

Impregnava aquells fulls que l'Ángeles omplia de ninots, palets i rodones en un eficaç sistema comptable tan inaudit com colpidor; fent pura màgia gràfica per tal de suplir el seu analfabetisme. Però també era present en totes les dones que l'hi anaven a comprar amb l'etern "apunta-m'ho per la setmana que ve", conscients que mai podrien repassar cap compte.

Infiltrava la imatge de les persones que trobà a Girona malvivint en barraques amb un treball mal pagat com a eix vital. Treballadors i treballadores que omplien de geranis qualsevol racó dels seus exteriors enfangats per no oblidar els colors impresos en les memòries com a taula de salvament dels records i de l'ànima.

Més tard aquesta essència freireana impregnaria els contactes amb els estrangers vinguts de països empobrits, persones procedents d'aquell "tercer món" al que ens referim quan no parlem de mapes sinó de realitats d'explotació, de dependència i de resignació (ara en diguem extracomunitaris com a eufemisme equivalent per dir que són diferents a nosaltres i sobretot, pobres). El nostre poble, Salt, i algun altre proper, van rebre en poc temps una grandíssima quantitat de persones que venien d'aquests entorns; amb un passat de pobresa, la dignitat com a equipatge i l'esperança per bandera. Persones que en arribar van trobar un present desubicat i desfavorable en bona part dels casos, on, un cop assolida la supervivència alimentària bàsica, (si era possible) l'analfabetisme i el desconeixement de la nova llengua es mostraven com a principals adversaris a vèncer per intentar tornar a recompondre la vida. L'escola d'adults esdevingué per aquestes persones migrades un punt d'adquisició d'aquestes eines, però també de socialització i de reconeixement com a components del nou entorn, dels barris, de les botigues, dels treballs, de les escoles,...prenent i fent prendre consciència del nou escenari en què tots hi actuem, sovint representant la mateixa obra però amb papers repartits de forma diferent i desigual. En aquesta escola el *"mi-mama-me-ama-mi-mama-me-mima"* no tenia cabuda ni sentit, cadascú ja sabia lo lluny que li quedaven els "mimos" i les mares que els hi podien proporcionar. Calien paraules generadores d'ajuda, i les pissarres de l'escola d'adults de Salt van canviar les "*mamas y mimos"* per interpretació de factures de la llum, contractes de lloguer, tiquets del súper i receptes del pediatra. I sobretot, de compromís amb les persones i les desigualtats socials, amb la presa de consciència de classe i llur emancipació.

Sí, definitivament Freire s'havia infiltrat fins a amarar-li l'escola i la vida.

"Rostolls" és el darrer regal que en Sebas ens va fer. És un llibre on s'hi aboca plenament aquest darrer any de vida, nu i a punt per marxar; on recopila, explica i contextualitza la seva trajectòria vital trencant de forma esbalaïdora aquesta "cultura del silenci" arrossegada des del bressol. En aquests Rostolls ens deia: *"Com ens recorda P. Freire en la seva obra* ***Pedagogía de la autonomia*** *"tenemos el derecho y el deber de cambiar el mundo." Però lògicament, des de la nostra llibertat, podem optar per la Pedagogia capitalista i treballar per fer de les persones éssers d'adaptació o per la Pedagogia popular i educar per tal de provocar canvis*

en les persones que les facin éssers de transformació. Parafrasejant a Freire diríem, amb qui i a favor de qui educo? Contra què i contra qui educo? Opto per l'alfabetització bancària, reduïda a la lectura de la paraula, o faig una opció per l'alfabetització alliberadora, popular, creadora de consciència crítica i generadora de praxi transformadora, que parteix de la lectura del món per arribar a la lectura de la paraula? I això no són preguntes innocents o innecessàries. Tot el contrari!

La consciència social i la pedagògica resulta que sempre havien anat de la mà, i va ser P. Freire qui li ho va confirmar. També el va encoratjar a continuar aquesta lluita en lo personal i en lo laboral de manera incansable. Instintivament l'havia tingut infiltrat durant tota la vida en molts moments crucials, calant d'aquesta essència freireana la formació del que seria com a persona.

Amb en Sebas, en la nostra peculiar correspondència i escrits, sovint jugàvem amb el diccionari; ens agradava recordar la definició exacta que els entesos havien declarat unànime per tal que tothom ens referíssim a "allò" sabent què significava i donant-li el sentit que pertocava. Avui vull continuar aquest joc del diccionari tal com faria amb ell.

Infiltrat: persona introduïda subreptíciament en un grup adversari, en territori enemic, etc…

Subreptíciament: acció oculta i realitzada d'amagat. Ocultació d'un fet per tal d'obtenir el que d'altra forma no s'aconseguiria.

Sí, en Freire va quedar infiltrat en un territori hostil i enemic: l'analfabetisme i aquells que sabien que aquest seria el seu fidel aliat per seguir mantenint el poder d'uns i la submissió dels altres. Un territori atapeït d'escenes, llocs i gents com els que en Sebas trobà al llarg de la seva vida i que només infiltrant-se, ni que fos subreptíciament, podria portar una transformació de consciències i finalment, de societat.

Realment li han quedat molts anhels pendents de complir i analfabetismes contra els que lluitar (el polític el preocupà sobre manera), però com ens dèiem sovint en acomiadar-nos, *el mundo vive, la lucha sigue.*

Caldrà doncs seguir fent d'infiltrats….

Freire infiltrado

Pilar Parra Nuño

Sebas Parra era mi hermano. Él decía siempre como argumento de justificación, tanto de luchas como de escasez de habilidades personales, que “venimos de donde venimos”.

Venimos de un paisaje infinitamente llano; con un llano y sencillo horizonte, un paisaje en el que en invierno cuando nevaba y llegaba la noche, el universo nos quedaba partido en dos mitades, una blanca y una negra divididas por una simple línea recta. Un paisaje de colores, que en la alternancia de extensos cuadrados ocres, amarillos y verdes rotundos y perfectamente combinados, siempre bajo un cielo descaradamente azul, encontrábamos aquel puzle cromático equilibrado que alimentaba nuestra mirada y que nos quedaría impreso en la retina para siempre. Un paisaje en el que la viña, la uva, el mosto y el vino se encadenan en una secuencia infinita y natural como un cromosoma más de nuestro ADN. Un ciclo que se filtraba por cualquier rendija de la vida, de las relaciones, de los amigos, de los vecinos, de las familias; que de tan monográfico como podía llegar a ser, no dejaba lugar para otras esferas o anhelos vitales.

Venimos de un paisaje humano sembrado de espaldas, vidas y sueños doblegados por una historia injusta y finalmente asumida. Historia que dejará personas sometidas, con un cierto miedo a la libertad que nos encontramos con frecuencia en el mundo rural, ancestralmente oprimido y en el que la tierra solo existe para trabajarla, pero sin posibilidad de explotar las ganancias. Una gente buena, firme, tenaz y sufrida pero también dependiente, resignada y sumisa, y lo que es peor, desesperanzada.

Venimos de una cultura del silencio en la que, entre otras conciencias, nos enseñaron a “querer hacia dentro”; donde las manifestaciones sentimentales de alegría, tristeza o ternura no se contaban entre las necesidades básicas. Parecía que una existencia tan austera no podía permitirse un goce de la estética, el amor o la poesía.

Venimos de una tierra de latifundios que dividía sus habitantes entre “amos y señoritos” por un lado, y “gañanes, pastores y labradores” por otro. Eran como dos líneas paralelas, se necesitaban mutuamente para existir, convivían en la interrelación de esta necesidad, pero seguían sus vidas unos de espaldas a los

otros, nunca llegaban a cruzarse. Incluso los horarios de las misas tenían públicos diferentes, autoadjudicados de forma tácita y espontánea para que cada bloque comulgase con los suyos. Con Sebas siempre comentábamos que *Los santos inocentes,* magistral película de Mario Camus sobre la novela de Miguel Delibes, para nosotros era como documental, no había ficción. Realidad pura y dura. Posteriormente llegó la subdivisión entre "rojos y nacionales", adjetivos que acompañaban a menudo al nombre de la persona referida, una información tan innecesaria como aclaratoria para todos.

Venimos de una casa donde nuestra madre leía las cartas que le llegaban a la vecina, analfabeta como todos los de su casa. Madre a veces lloraba con ella ante las malas noticias, celebraban juntas las buenas y le escribía las misivas que la vecina no era capaz de hacer, intentando bordar el trabajo de poner letras y orden a una cascada de sentimientos y deseos verbales que la vecina quería hacer llegar a sus seres queridos.

Venimos de una familia que sus mejores amigos, ya desde los tiempos de nuestros abuelos, eran otra familia, una saga de pastores. Gente humilde, muy humilde, también analfabetos; bajo el poder económico del "señorito" a quien debían rendir cuentas en especies de una manera discreta e incluso simpática, quedando las entregas como quien tiene un detalle de cortesía con las visitas. Otra obligación era organizarles las cacerías que practicaban con sus amigos ricos, con un despliegue de escopetas, botas relucientes y demás vestuario campestre dignos del mejor Indiana Jones. Y aquí sí que debíamos participar todos, mayores y pequeños, para que los cazadores encontrasen piezas a las que disparar y pudiesen volver triunfantes a la capital, sin importarles cuántos animales mataban, si se los comerían o no (nosotros no entendíamos la muerte de un animal del monte si no era para solucionar la comida del día). Con estos amigos pastores aprendimos el adjetivo "campechano", palabra que junto a "son muy buenos" solían ser las utilizadas para referirse al "señorito Joaquín" y familia, ya que los deberes contraídos consideraban que eran ligeros, y tenían suerte de tener estos amos que los trataban con condescendencia. No había lugar para planteamientos de lucha de clase, la escala estaba muy bien consolidada y precintada por todas partes. Pero con esta familia también aprendimos gran parte de lo sabíamos sobre nuestra tierra; qué pájaro había cerca según el canto; cuál era el ciclo necesario del rastrojo y el barbecho; como transformar la leche de la oveja acabada de ordeñar en requesón, suero o queso; cómo vivir sin luz eléctrica ni agua potable, de la mano del sol, la lluvia y el fuego como fuentes de vida; cómo oler el aire y descifrar qué

llevaba; cómo jugar incansablemente sin un solo juguete, con el campo y sus elementos como factoría de juegos; en definitiva, cómo interpretar aquel arraigo a la tierra, aquel formar parte del equilibrio del universo que toda la vida hemos tenido presente.

Venimos de un pueblo en el que “irse a estudiar fuera” era casi una anomalía, una extravagancia reservada a unos cuantos que, o bien eran del primer grupo social y tenían recursos (aunque pocos los aprovechaban para esta causa) o si eras del segundo grupo lo tenías negro y solamente el afán y la buena suerte te acompañarían en la aventura, ya que representaba más una huida del futuro que tenías reservado que no una posibilidad de progreso.

Sí, venimos de aquí… Aprendimos rápido que este paisaje humano nuestro, por más divisiones que le hiciésemos, el resultado final siempre era de dos: ricos y pobres.

El cuadro que enmarcaban estos paisajes se quedaba fijado en escenas cotidianas, y haciendo un repaso casi de puntillas por la vida de Sebas encontramos algunas.

Cuando Sebas-niño asistía accidental e involuntariamente a la paliza del guardia civil a un campesino que había robado un haz de sarmientos para el fuego de su casa (yo podría asegurar, aunque no estuviese allí, que no eran precisamente para hacer sauna, sino para poder guisar algo para comer o calentar la familia).

Cuando en las clases de primaria a las que asistía con un maestro empírico, éste le pedía que le ayudase a enseñar a hacer las primeras letras a los labradores cuando volvían del campo en el ocaso, y al darles el lapicero descubrió unas manos tan duras y callosas como llenas de esfuerzo y voluntad para aprender.

Cuando ayudando a nuestro padre a hacer el reparto de comestibles por las tiendas del pueblo llegábamos a la que regentaba una mujer analfabeta, Ángeles, pero que había desarrollado un sistema de contabilidad propio a base de dibujos, palitos y redondeles con el que los que sabíamos de cuentas no podíamos competir ni en rapidez ni en precisión. Eran tiempos en los que todo se vendía a granel, debiendo pesar y calcular; y cuando cada tienda tenía la libreta de pago a plazos, dependiendo cada plazo de las semanadas que llegaban a cada casa. Ésta era una libreta ilustrada por dibujos simples, al más puro estilo naíf y con la caracterización necesaria para que ella supiese a quién quería referirse, y el resto lo ocupaba la deuda a base de redondeles y palitos. Un balance bancario absolutamente particular e insólito pero meticuloso y eficaz como pocos. Una lección docente

magistral de imaginación y fuerza de la mano de la necesidad.

Cuando de joven ya en Bilbo descubre el mundo del sindicalismo, la siderurgia y su lucha obrera. Hay otro universo en donde la historia no es como se la habían explicado en la escuela, en aquellos libros de texto en los que “Una, Grande y Libre” era el mantra que todos debíamos tener muy presente y aprendido siempre y en todo momento, sin posibilidad de cuestionar qué había más allá del águila de la bandera.

Cuando recala en Girona y se encuentra en medio de un movimiento de voluntarios alfabetizadores, porque la “Gerona Inmortal” resulta que sí tenía barrios llenos de gente pobre y analfabeta. Aquí descubre un gran colectivo de personas migradas de otras zonas del estado español. Personas que le recuerdan aquellas que había dejado allí, en nuestra Mancha natal, analfabetas y desesperanzadas, pero que intentaban encarar sus vidas con nuevas luchas y nuevos horizontes.

Y llega a Salt, pueblo en el que crecerá como maestro de adultos. Un pueblo levantado con músculo de trabajadoras venidas de todo el estado español a la industria textil; de albañiles y hortelanos. Un pueblo que el ciclo de la vida y de la economía lo convertirá años más tarde en destino de miles de personas migradas de todo el mundo, pero sobretodo de África. Personas buscando vida y futuro, y a las que une el cordón de la pobreza, y de su binomio inseparable, el analfabetismo.

Cada etapa de la vida de Sebas, con entornos, situaciones y personajes diferentes, siempre acababa mostrando una realidad similar. Una división social entre personas que tenían recursos y las que no; entre quienes podían divisar un futuro cómodo y próspero y quienes no lo tendrían nunca; entre quienes luchaban por mantener esta clasificación perversa y quienes no podían ni tan sólo pensar en ella; entre quienes leían y se informaban y los que no tenían este derecho; en definitiva, entre quienes tenían muy clara su posición superior en la escala económica y social, y quienes les había tocado la pobreza como compañera de viaje en la vida, con pocas posibilidades de canjearla.

Muy pronto supo que la educación, empezando por la alfabetización, era la clave para revertir este agravio. Era la herramienta necesaria para despertar conciencias, crear posibilidades de lucha y enfocar el camino hacia un mundo más justo y solidario.

Durante unos años yo viví en su casa, con su familia, en una acogida que me

permitió romper con el futuro que mis padres tenían diseñado para mí y que no se correspondía en absoluto con mis ilusiones (como mujer me correspondía la proximidad y el cuidado de padres e hijos). Pude estudiar la carrera que quería y acabar siendo la enfermera que soñaba. Siempre lo recordaré y tendrán mi eterno e infinito agradecimiento. Aquellos años fueron extraordinariamente ricos para mí. Descubrí a Benedetti cuando leíamos poesía con Sebas en el comedor de casa; descubrimos a Galeano, que nos escoltaba frecuentemente en las conversaciones. Estos "descubrimientos" nos acompañarían en muchísimos momentos de nuestras vidas, en una comunicación epistolar, peculiar, intensa y querida que hemos mantenido siempre. Sí, curiosamente, gran parte de las relaciones personales de Sebas pasaban por la escritura, cosa que a veces no era fácil de entender, pero una incapacidad innata y/o adquirida para la palabra oral a la hora de expresar sentimientos bañaba gran parte de sus contactos. Fue un tema tratado y criticado en ocasiones incluso por sus más íntimos, con la intención de provocar un cambio que aportase riqueza, claridad y frescura a estas relaciones, pero que se le hizo siempre muy difícil, a excepción del último año en el que pudimos volcar todas las palabras que durante tanto tiempo se habían ido quedando pegadas a las telarañas interiores de la timidez y el miedo a mostrarse. Lejos de justificarlo, yo le entendía perfectamente. Esa "cultura del silencio" de la que hablaba es un código no escrito, no estudiado, pero aprendido con las primeras sopas que comíamos. Sin embargo, estos silencios tejieron una comunicación escrita probablemente más profunda que la que verbalmente nos habríamos permitido.

Y añadiéndose a los descubrimientos, llegó Paulo Freire. Aquí seguramente hay un punto de inflexión en su vida, no solamente docente, sino también personal, pues la *Pedagogía del oprimido* llenó de fundamentos y praxis todos aquellos escenarios de desigualdad y de injusticia en que a lo largo de su periplo había ido actuando. En todos habitaba la necesidad y las posibilidades de las que Freire hablaba.

Analizando estos episodios vitales, vemos como la esencia freireana infiltraba aquellos recuerdos. Seguramente la vio impresa en la cara del campesino apaleado por los sarmientos. Una cara en la que la libertad era una quimera, una utopía reñida con la seguridad de un puchero en la lumbre.

La encontró resbalando por el lápiz que ayudaba a coger por las noches a aquellas manos que acababan de dejar la azada. Unas manos ásperas y nudosas que cada Navidad llevarían al director del banco una gallina, un jamón de la matanza o unas magdalenas, dependiendo de las posibilidades que otorgasen la administración de la miseria de cada cliente; una administración necesaria y dependiente en la que

nunca podrían tomar parte ni firmar ningún recibo.

Impregnaba aquellas hojas que Ángeles llenaba de monigotes, palotes y redondeles en un eficaz sistema contable tan inaudito como sobrecogedor; haciendo pura magia gráfica para suplir su analfabetismo. Pero también estaba presente en todas las mujeres que iban a comprarle con el eterno "apúntamelo para la semana que viene", conscientes de que nunca podrían repasar ninguna cuenta.

Infiltraba la imagen de las personas que encontró en Girona malviviendo en chabolas con un trabajo mal pagado como eje vital. Trabajadores y trabajadoras que llenaban de geranios cualquier rincón de sus exteriores enlodazados para no olvidar los colores impresos en sus memorias como tabla de salvación de los recuerdos y del alma.

Más tarde esta esencia freireana impregnaría los contactos con los extranjeros venidos de países empobrecidos, personas procedentes de aquel "tercer mundo" al que nos referimos cuando no hablamos de mapas sino de realidades de explotación, de dependencia y de resignación (ahora decimos extracomunitarios como un eufemismo equivalente, para no decir que son diferentes a nosotros y sobre todo, pobres). Nuestro pueblo, Salt, y algún otro cercano, recibieron en poco tiempo una grandísima cantidad de personas que venían de estos entornos; con un pasado de pobreza, su dignidad como equipaje y la esperanza por bandera. Personas que al llegar encontraron un presente desubicado y desfavorable en gran parte de los casos, en los que, una vez conseguida la supervivencia alimentaria básica (si era posible), el analfabetismo y el desconocimiento del nuevo idioma se mostraban como principales adversarios a vencer para intentar volver a recomponer la vida. La escuela de adultos se convirtió para estas personas en un punto de adquisición de estas herramientas, pero también de socialización y de reconocimiento como componentes del nuevo entorno, de los barrios, de las tiendas, de los trabajos, de las escuelas…tomando y haciendo tomar conciencia del nuevo escenario en el que todos actuamos, a menudo representando la misma obra, pero con papeles repartidos de manera diferente y desigual. En esta escuela *el "mi-mama-me-ama-mi-mama-me-mima"* no tenía cabida ni sentido; cada uno ya sabía lo lejos que le quedaban los "mimos" y las madres que se los podían proporcionar. Hacían falta palabras generadoras de ayuda, y las pizarras de la escuela de adultos de Salt cambiaron las *"mamas y mimos"* por interpretación de facturas de la luz, contratos de alquiler, tickets del súper y recetas del pediatra. Y, sobre todo, de compromiso con las personas y las desigualdades sociales, con la toma de conciencia de clase y su emancipación.

Sí, definitivamente Freire se había infiltrado hasta empaparle la escuela y la vida.

"*Rostolls"*(Rastrojos) es el último regalo que nos hizo Sebas. Es un libro en el que se vuelca plenamente este último año de su vida, desnudo y a punto de marcharse; donde recopila, explica y contextualiza su trayectoria vital rompiendo de forma asombrosa esta "cultura del silencio" arrastrada desde la cuna. En estos Rostolls nos decía *: "Como nos recuerda P. Freire en su obra* ***Pedagogía de la autonomía*** *"tenemos el derecho y el deber de cambiar el mundo". Pero lógicamente, desde nuestra libertad, podemos optar por la Pedagogía capitalista y trabajar para hacer de las personas seres de adaptación o por la Pedagogía popular y educar para provocar cambios en las personas que las hagan seres de transformación. Parafraseando a Freire diríamos, ¿con quién y a favor de quién educo? ¿Contra qué y contra quién educo? ¿Opto por la alfabetización bancaria, reducida a la lectura de la palabra, o hago una opción por la alfabetización liberadora, popular, creadora de conciencia crítica y generadora de praxis transformadora, que parte de la lectura del mundo para llegar a la lectura de la palabra? Y esto no son preguntas inocentes o innecesarias. ¡Todo lo contrario!*

Resulta que la conciencia social y la pedagógica habían ido siempre de la mano, y fue P. Freire quien se lo confirmó. También lo alentó a continuar esta lucha en lo personal y en lo laboral de forma incansable. Instintivamente lo había tenido infiltrado durante toda la vida en muchos momentos cruciales, calando de esta esencia freireana la formación del que sería como persona.

Con Sebas, en nuestra peculiar correspondencia y escritos, a menudo jugábamos con el diccionario; nos gustaba recordar la definición exacta que los entendidos habían declarado unánime para que todos nos refiriésemos a "aquello" sabiendo lo que significaba y dándole el sentido que corresponde. Hoy quiero seguir este juego del diccionario tal como lo haría con él.

Infiltrado: persona introducida subrepticiamente en un grupo adversario, en territorio enemigo, etc…

Subrepticiamente: acción oculta y realizada a escondidas. Ocultación de un hecho para obtener lo que de otra forma no se conseguiría.

Sí, Freire quedó infiltrado en un territorio hostil y enemigo: el analfabetismo y quienes sabían que éste sería su fiel aliado para seguir manteniendo el poder de unos y la sumisión de otros. Un territorio plagado de escenas, lugares, gentes como

los que Sebas encontró a lo largo de su vida y que solamente infiltrándose, aunque fuese subrepticiamente, podría comportar una transformación de conciencias y finalmente, de sociedad.

En verdad le quedaron muchos anhelos pendientes de cumplir y analfabetismos contra los que luchar (el político le preocupaba sobremanera), pero como solíamos decirnos al despedirnos, *el mundo vive, la lucha sigue.*

Habrá que seguir haciendo de infiltrados…

Educació humanística, educació per a la plenitud vital

Joan Manuel del Pozo

En memòria i homenatge a un educador íntegre i integrador, humà al servei de tots els humans, humanitzador en plenitud, Sebas Parra.

Preocupació per l' educació humanística

La preocupació dels humanistes per l'educació humanística és natural, com ho és la dels comerciants per la formació comercial o la dels futbolistes per la futbolística. Però segurament perquè es percep com a essencial -o referida a la naturalesa humana- i no funcional –o referida a alguna de tantes activitats operatives- comença a detectar-se una preocupació social que va més enllà dels cercles merament professionals d'historiadors, filòlegs o filòsofs; un reflex d'això és la invocació expressa de l'informe 2015 de la UNESCO sobre educació, *Repensar l'educació – Cap a un bé comú mundial*, que dedica un capítol principal literalment a la "Reafirmació de la visió humanista".

Sembla, doncs, que l'humanisme desperta interès més enllà de les seves "fronteres gremials" probablement per la percepció generalitzada del seu declivi davant l'empenta formidable que en la societat, en l'educació, en els mitjans de comunicació –arreu- desperta l'atractiu de la tecnologia; especialment, en els darrers temps, la de l'anomenada Intel·ligència Artificial. Se la considera no unànimement però sí majoritàriament aliena a la sensibilitat humanística –encara que això no la converteixi necessàriament en *inhumana*-. I amb el declivi de l'humanisme se suposa que entra també en crisi la rellevància del que s'anomenava "el fenomen humà"; la rellevància d'aquest fenomen humà postulava la centralitat, cultivada des del món clàssic grecoromà i revifada en les èpoques renaixentista i il·lustrada, d'uns valors que millorarien fins a fer excel·lent i plenament digna la condició humana: valors com un profund sentit de la llibertat, com el cultiu de les lletres i les arts, com el sentit ètic i el compromís polític del ciutadà, com una indefinible però perceptible elegància d'esperit i una forma de vida alhora activa i serena. Sembla que, amb l'oblit d'aquests valors, perilla la capacitat mateixa de gaudir de la nostra pròpia plenitud humana.

Transhumanisme i humanisme

En línia amb aquesta crisi del "fenomen humà" ja hi ha qui postula que hem entrat en una nova època, la del "transhumanisme", és a dir, que ens hem situat *més enllà* de l'humanisme. Un "més enllà de" que tant es pot llegir com "més amunt de" –el que seria una millora- com "fora de" –per tant, una pèrdua-: la interpretació més habitual d'aquest transhumanisme és la que considera que l'ésser humà està canviant i canviarà més encara per la influència de la tecnologia, sobretot de la intel·ligència artificial o de la robòtica, que ja han començat a envair la vida personal, productiva, social i fins i tot política, amb greus amenaces al sistema democràtic. És a dir, que hi haurà tota una *ortopèdia tecnològica* al servei dels humans que els farà o més humans encara o, si més no, *diferentment* humans o, per als més pessimistes, simplement *inhumans* o en tot cas una 'certa cosa' *alterhumanitzada,* pràcticament *deshumanitzada*. Aquest hipotètic *dèficit d' humanitat* expressat en qualsevol de les fórmules esmentades s' entén sempre necessàriament referit a un model d' ésser humà que es considera essencial o bàsic i que, per tant, és imprescindible per als humans. No hem de decidir les seves característiques, ni podríem, ara; però ens interessa constatar que, fins i tot per als més combatius contra l'humanisme clàssic en nom del progrés tecnològic, es conserva la paraula clau: "humanisme", certament alterada pel prefix *trans*-", però mantenint-se present. Com si es reconegués que hi ha alguna cosa de valor, realment irrenunciable, que cal preservar, sigui quin sigui el prefix que en cada moment històric ens convingui més (ara predomina el" *trans*-", però també apareix el" *post*– i no falten usos com "*neo*-", *super*-"o" *alter*-).

En darrer terme, la tecnologia la produeix l'ésser humà i, per poc coherent que sigui aquest humà, no hauria de voler que el seu producte –instrumental per definició- es torni contra el seu creador, que és qui defineix les finalitats valuoses de la seva existència, una de les quals semblaria necessari que fos la seva pròpia condició humana. En aquest joc de prefixos suposadament transformadors hi ha una qüestió latent molt important: quan diem "transhumanisme "com a realitat diferent ¿en el fons volem dir" contrahumanisme "? O quan diem" postdemocràcia "en el fons volem dir" contrademocràcia ? O quan diem "postveritat" en el fons volem dir" contraveritat ", és a dir,"falsedat"? Semblaria que la resposta és no. Si hagués de ser realment un" *contra*-", ja no conservaríem el referent principal –humanisme, democràcia, veritat- i inventaríem un nou concepte substancial valuós per si mateix. Però no: el que es fa amb aquest joc de prefixos és un intent, com es diria musicalment, de"variacions sobre el mateix tema, que és l'important; per tant, en

el fons s' està reclamant la persistència, la continuació, el manteniment d' aquells referents principals. En el nostre cas, l' humanisme i, de forma inherent o necessària, l' educació humanística.

Humanisme: una noció polisèmica, un fet polièdric

Cal reconèixer, però, que la noció d'humanisme no és precisa o exacta ni molt menys única; és, com totes les grans nocions, polisèmica, probablement perquè respon a un fenomen històric de moltes cares, un fet polièdric. Però el referent principal podria ser compartit pels més diversos corrents culturals que se' n reclamen: aquest referent central seria la consideració de tota persona humana com a titular d' un dret bàsic a una plenitud i a una radical autonomia que no poden subordinar-se ni a religions, ni a tecnologies, ni a moviments de masses, ni a manipulacions mediàtiques, és a dir, a cap de les instàncies que, per una o altra via, posen en risc aquella plenitud o aquella autonomia; la qual cosa, d'altra banda, s'articula perfectament amb els més exigents ideals educatius.

Les institucions que administren les religions –que són diferents de la religió mateixa- tendeixen al dogmatisme, que limita l'autonomia de la raó; la tecnologia, amb la seva atractiva eficàcia instrumental, absorbeix sovint de forma babaua l'atenció i l'interès de moltes persones i tendeix a la difuminació o fins i tot l'eliminació d'objectius finalistes de plenitud de la pròpia existència, reduïda a una suma de petites addiccions de gran poder ' distractiu ' –en el doble sentit, que *distreuen* i que ens *aparten* del que importa- la majoria d'elles per via de pantalla (d'ordinador, televisor, tauleta, mòbil, etc.). Deia Einstein ja fa molts anys que vivim una curiosa època, la dels instruments més perfectes de la història al servei dels objectius més confusos (què diria avui?); la massificació, avui revestida de modernitat amb el nom de "globalització", d'una banda accentua l'individualisme competitiu –'tots contra tots'- i d'altra banda dissol les diferències individuals i culturals en un magma uniformitzador –com a petit exemple, la invasió de molts països per part del ' *Halloween made in USA*'-; i les manipulacions mediàtiques, fetes amb instruments cada vegada més poderosos i cada vegada més concentrats en unes poques mans, ens estan instal·lant en allò tan lamentable, ja esmentat, de la *postveritat,* que pretén justificar el predomini de les emocions manipulades grollerament per ells com a "criteri de realitat" per sobre dels fets i de la deliberació crítica sobre ells: i amb això destrossen alhora la plenitud i l'autonomia de les persones, que no són possibles ni pensables al marge d'una mínima investigació i confiança en la veritat o, com a mínim, en la veracitat que encara volguessin

mantenir molts bons professionals de no pocs mitjans informatius. Des del punt de vista educatiu, destruir o minvar l'autonomia personal és intolerable perquè l'autonomia personal és objectiu central de la pedagogia de tots els temps; si més no, de la pedagogia humanista o, simplement, d'aquella que pretengui sostenir una orientació alliberadora i progressista; també, vist d' una altra manera, d'aquella que es resisteix a reduir l' educació a simple ensenyament o mera instrucció.

Humanisme: paraules al servei de la justícia

Els humanismes són un complex fenomen alhora educatiu –el seu origen grec està associat a la ' *paideia*' o educació de la Grècia clàssica- i social, en el qual s'integren diverses dimensions, per exemple les intel·lectuals –coneixement, cultura, llenguatge-, les emocionals –liberalitat, sensibilitat artística, filantropia- i les sociopolítiques –urbanitat, civisme, solidaritat, compromís polític-. L'humanisme, per tant, busca la millor realització del que és humà en tota la seva complexitat. I ho busca sabent que viu simultàniament en el terreny dels símbols –la creació filosòfica, literària i artística, bàsicament- i en el terreny de la vida mateixa; no menysprea els fets, però sap que el concepte de realitat té un component fonamental d'interpretació simbòlica que només es pot adquirir per la cultura completa de l'humà. Els fets tenen importància per a les persones en la mesura que són interpretables per elles: no hi ha mai fets sols, sinó sempre fets captats per humans i, per tant, interpretats per la ment humana, per la qual cosa el món simbòlic, el món del llenguatge essencialment, assoleix una dimensió central, com sempre havia defensat la cultura clàssica, en la vida humana individual i social.

El que no ens podíem imaginar és que en els nostres dies ressuscitaria amb tanta força una de les versions més discutibles –però, per bé i per mal, integrant- de l'humanisme clàssic, la sofística, primer en la forma, ja esmentada, de l'anomenada *postveritat,* que és una forma pretesament subtil –però matussera si es pensa bé- de parlar de falsedat interessada; un dels fruits mòrbids d'aquesta instal·lació del món mediàtic i polític en la *postveritat* és el concepte desvergonyit de "fets alternatius": resulta que amb ocasió d'una de les mentides –reconegudes pel seu propi cercle com a tals- del president americà Trump, una assessora seva va elaborar aquest concepte, veritablement màgic –en el sentit més trampós del terme-, que designaria una falsedat reconeguda com a tal que, en comptes de ser assumida i disculpada –perquè és moralment condemnable com a mentida-, es rebateja d'aquesta manera per 'vendre-la' en un món de missatges curts, banals i sovint irresponsables; imaginem ara que adquirim un producte en un comerç i, en el

moment d'abonar el seu cost, treiem de la butxaca un paper qualsevol per pagar i, en escoltar el retret lògic del comerciant, li diem que l'hauria d'acceptar com a bo perquè, encara que no sigui moneda oficial, és "moneda alternativa"! Això, que comercialment és inimaginable i inacceptable, vol fer-se passar com a acceptable en el món de la comunicació de masses, avui també anomenada tan impròpiament de "xarxes socials" i, el que és més greu encara, en el món de la política, mons tots dos de gran transcendència sobre la vida de la gent. Recentment s'ha superat aquest nivell de manipulació sofística amb l'aparició –i l'èxit esclatant- del cèlebre Xat GPT, capaç de produir a gran velocitat textos d'una solvència aparent molt notable. Els propis fabricants del xat han reconegut un cert grau -10, 20%?- d'inexactituds, falsedats i rareses produïdes per la seva màquina –important, perquè sigui quin sigui el percentatge, *no se sap quina part* del text és la bona i quina la falsa-; i fins i tot s'ha consolidat el terme "al·lucinacions" com a descriptiu dels productes imaginatius –falsedats- de la màquina. És una màquina literalment "al·lucinant", per bé i per mal. Interpel·lada per un que podríem anomenar 'combatent de la veritat', li va reconèixer que la seva finalitat no era *dir veritats* sinó *resultar plausible*: és a dir, se sent més productora de *simulacions agradables*(l'aparença de solvència) que de veritats contrastades (la solvència autèntica). Els sofistes de fa dos mil·lenis i mig, si se'm permet la broma, al·lucinarien!

Si es mira bé, el gran combat per l'autenticitat i la plenitud del viure humà, i per tant per la seva òptima educació, es produeix en el terreny de la interpretació dels fets; i cal reconèixer que l'invent de paraules fraudulentes com les que hem comentat – *postveritat, fets alternatius, plausibilitat*– és retòricament hàbil i fins i tot enginyós, al servei dels interessos del poder; però, com volien els grans adversaris dels sofistes, Sòcrates i Plató, no ens podem resignar a una retòrica que juga a manipular les paraules per guanyar i conservar el poder, sinó que necessitem –si no volem viure falsament, *inhumanament*– conèixer el valor i l'ús legítim de les paraules per posar el discurs al servei de la veritat i la justícia. És a dir, atès que les paraules tenen un gran poder instrumental, necessitem aclarir que l'únic camí acceptable per a l'ús de les paraules és el de posar-les al servei de la justícia i no del poder per si mateix; d'una altra manera, estaríem postulant que la finalitat última de la vida és el poder, és a dir, la força que s'imposa sense raó als altres –perquè si fos amb raó, seria simplement justícia-.

Humanisme: intel·ligència -educadora- al servei del goig de viure

Heus aquí, doncs, com es troben dos camins que moltes persones creuen que no tenen res a veure entre ells, que viuen com unes línies paral·leles que mai es trobaran: el camí de la retòrica i el camí de l'ètica. No entenguem 'retòrica' en el seu sentit negativament connotat de tècnica artificiosa i sobrecarregada d'ús de les paraules, sinó en el seu sentit més genuí d'art exigent amb la qualitat i l'elegància expressiva de les paraules; i no entenguem 'ètica' com a sinònim de moral reglamentista i rígida per controlar la conducta humana sinó com a esforç per assolir una vida personalment bona i socialment justa. Aquest és el nucli, el cor mateix de l'humanisme –clàssic, i per extensió, també nostre-: la millora permanent de l'ús precís, veraç i elegant de les paraules al servei d'una vida personalment bona i socialment justa. I atès que les circumstàncies històriques són variables, els continguts de l'humanisme també és lògic que ho siguin, però uns continguts variables o nous que tinguin la intel·ligència de conviure amb els valors que el pòsit de la història ha mostrat que són garantia d'humanitat plena. Entre els valors més sòlidament sedimentats al llarg de la història destacaríem les grans obres literàries i filosòfiques del classicisme grecoromà, la passió per la llibertat i alhora pel compromís social i un gran sentit ètic i cívic; en resum: un tarannà d'elegància d'esperit i sentit de l'autonomia intel·lectual i de la responsabilitat social. I entre els nous: la valoració de l'avenç científic des del Renaixement fins als nostres dies, amb la física relativista i quàntica, amb la biologia evolutiva, la biotecnologia i la biomedicina, amb la tecnologia de les comunicacions i amb tantes i tantes realitzacions de la ciència i la tècnica, també ara la tecnologia, de gran potencial al servei dels humans si s'aplica èticament, de la intel·ligència artificial i la robòtica; la importància del gir lingüístic en filosofia i la valoració de les grans produccions literàries, plàstiques o musicals del món actual, fins i tot quan es presenten com a rupturistes o disruptives amb la tradició, perquè l' humanisme respecta la tradició però no confon el respecte a la tradició cultural clàssica amb el tradicionalisme reaccionari o immobilista. El tarannà humanista no és excloent, sinó inclusiu, no s'oposa a l'avenç, sinó que s'interessa per ell amb sentit crític i capacitat d'admiració alhora.

Unes paraules formulades precisament per un dels grans humanistes del Renaixement ens poden acabar de connectar amb el profund esperit humà que glateix a l'interior de la cultura i, per tant, de l'educació humanística; són de Nicolau de Cusa qui, des del segle XV, ens regala uns conceptes de valor permanent per als

humans de qualsevol època: *Desiderium autem nostrum intellectuale est intellectualiter vivere, hoc est, continue plus in vitam et gaudium intrare*“; és a dir:”el nostre desig intel·lectual –o intel·ligent- és viure intel·lectualment –o intel·ligentment-; és a dir, penetrar cada dia més en el goig de viure. Aquesta connexió d’intel·ligència –paraules, discursos- i gaudi de la vida –ètica- és la clau de volta de tot humanisme de qualsevol època. També, doncs, de la nostra. I de tota educació que pretengui anar més enllà de la mera transmissió curricular de coneixements encapsulats, freds i allunyats de l’ interès vital dels educands.

¡QUE SE RINDA TU MADRE!

Elena Montiel Bach

La Tatiana tenia quinze anys i era la *maestra popular* de la seva àvia, *doña* Rosita, que en tenia cap a vuitanta. El seu era un dels CEP's (*Colectivo de Educación Popular*) de Ducualí, una comunitat rural de Palacagüina on, a més de *doña* Rosita, hi assistien altres veïns i veïnes per aprendre a llegir i escriure durant la Campanya d'Alfabetització Popular de Palacagüina. Va ser la primera parada de la pick-up que traslladava la *Comisión de Verificación* des de Managua a *las Segovias* l'agost de 2004. En Sebas va saltar del vehicle i va anar de dret a conèixer alumna i mestra, àvia i néta. No recordo massa bé què es van dir, només recordo els ulls brillants d'en Sebas: emoció, esperança i lluita. Em va commoure. En les seves estades a Nicaragua, a en Sebas no li interessaven per res les trobades amb *alcaldes, diputados o licenciados*(encara que a aquests sí que els interessava trobar-se amb en Sebas). Ell volia trepitjar les comunitats rurals, conèixer els líders comunitaris, els i les *campesinas*, els joves, els universitaris de la UNAN i de la UPOLI que treballaven al projecte. Volia remenar els censos d'analfabets, convèncer als *renuentes*. Prendre un *pinol* a l'ombra d'un *palo* de mango i *platicar, platicar, platicar,* per transformar. Aquell dia vaig entendre que el món no es canvia des dels despatxos ni des dels Parlaments -almenys el món que en Sebas i jo somiem. El món es canvia des de les bases, des de baix. El canvien persones petites, en llocs petits. Persones generoses com la Tatiana, la Rosita i en Sebas. *Sólo el pueblo educa al pueblo.*

Jo, abans de conèixer en Sebas, als estudis d'Educació Social, no havia vist mai de prop un Revolucionari. A les seves classes ens explicava Freire, ens parlava de l'Educació Popular, de l'educació bancària, de l'educació com a eina d'alliberament. Jo no entenia res. Em quedava tan lluny tot el que deia…, com si ens parlés d'un món que no anava amb nosaltres. No hi estava avesada a qüestionar el model capitalista, a entendre la transcendència de l'educació, a que ens exigissin pensar, raonar, capacitat crítica; a sentir que jo era una privilegiada i que, com a tal, tenia la responsabilitat de retornar a la societat el que la societat m'havia brindat a mi.

Un dia ens va portar a Salt, a la seva estimada Escola d'Adults. I allà, asseguda al terra d'un vestíbul davant les aules, ho vaig entendre tot. Perquè en Sebas ja no ens va parlar de Freire i d'educació com a pràctica de la llibertat, sinó que ens ho va mostrar: el tracte amb els alumnes, el respecte cap a les circumstàncies personals

de cadascú, la manera com els alumnes s'hi adreçaven. La complicitat, la convicció que en Sebas vivia i es desvivia perquè totes aquelles persones aprenguessin a llegir i a escriure. Però no que aprenguessin *la A, la E, la I, la O i la U,* en paraules d'Orlando Pineda, sinó que aprenguessin a llegir el món, el nou món que els envoltava; i a escriure, perquè s'hi poguessin moure dignament. Ens va ensenyar que als adults no se'ls ha d'infantilitzar amb un model pedagògic escolar, sinó que hi ha un mètode d'educació d'adults propi que posa en valor el que la persona ja sap. I que és des del que ja sap i des del que necessita saber, que té sentit el procés d'aprenentatge: buscar feina, entendre les receptes del metge, poder comunicar-se amb els mestres dels fills, fer els tràmits a l'Ajuntament, participar de les activitats del barri o tenir les eines per progressar i per decidir lliurement quina vida es vol viure.

Ara soc jo qui treballo amb persones adultes. I no hi ha moviment que faci que no estigui inspirat en aquell dematí a l'Escola d'Adults de Salt. En Sebas, per a mi, era Paulo Freire. I ens va posar la llavor, a dins, de la justícia social, del compromís, del respecte, del valor de la diversitat, de la igualtat d'oportunitats i de l'educació com a eina d'alliberament i de transformació social. La revolució del llapis i del quadern. i *Puño en alto, libro abierto !*

Però tornem a Nicaragua: el primer Cap d'Any que vaig passar a Nicaragua tenia vint anys acabats d'estrenar i fèiem les pràctiques dels estudis d'Educació Social amb dues companyes de la Universitat de Girona. En Sebas ens va fer arribar un paquet: una carta amb unes paraules, un pot d'olives, escopinyes, pernil salat i torró. Quin paquet més curiós que ens feia arribar el nostre professor de la Universitat! Aquella nit, però, a la *Casa de la Alfabetización de Palacagüina,* les tres *chelas*, sota la llum d'una espelma i enyorades de casa, ens vàrem retrobar amb sabors coneguts, que ens varen fer sentir reconfortades. Han passat vint anys i no hi ha nit de Cap d'Any que, envoltada d'amics, família i taules farcides de menjar, no recordi la senzillesa i l'escalf d'aquell comiat d'any nicaragüenc que en Sebas, des de la distància, va fer especial i inoblidable.

D'entrada pot semblar que aquesta anècdota no té cap mena d'interès pedagògic. Però per mi el té tot: amb aquell gest en Sebas ens estava dient que hi era, que per ell era important que estiguéssim bé. Perquè sabia que, perquè una relació educativa sigui exitosa, el primer que cal és veure l'altre, reconèixer l'altre, entendre i sentir les seves necessitats. La *Pedagogia de l'amor*, de l'Orlando Pineda.

Per en Sebas jo era la *cuñadita.* Així és com m'anomenaven afectuosament els

companys de l'AEPFCA de Nicaragua. Amb l'excusa d'escriure aquestes ratlles, he retornat als correus que ens enviàvem en aquells anys dolços de revolució sandinista. M'agradava, m'agrada, llegir-lo, perquè les seves paraules són pura poesia que t'esperonen en els moments d'eufòria i t'acaronen en els moments de dificultat:

"Estimada Elena, cuñadita, com va la vida? Doncs, últimament veig que amb pujades i baixades, cosa normal, doncs l'amor no és cap magnitud física (constant física, es deia quan jo estudiava aquestes coses), sinó que es va teixint i desteixint, cooperativament, amb cada segon de les nostres vides; sempre queda la matèria primera, el teixit, però som finalment les persones qui vivim l'afecte, la producció, la comunicació, les relacions,... tot, absolutament tot allò que és real i tot allò somiat, tot. (...) Jo, amb la distància que em dona l'edat i la llunyania, puc dir-te que finalment recordaràs l'etapa nica com l'etapa més dolça i valuosa, amb més tendresa i afecte de tota la teva vida... segur. I les petites, o grans, decepcions i els entrebancs i les dificultats, i les febleses, marxaran a poc a poc de la memòria dels temps viscuts... segur. Així és com passa sempre. Però, com crec que t'he dit en alguna altra ocasió, la recordaràs, sobretot, perquè "vas donar-ho tot sense esperar res a canvi" i mai, mai a la teva vida d'educadora i de persona, faràs una cosa tan important com aquesta. Mai. (...) Els bons educadors (jo me'n considero un) i les bones educadores (així et considero) som gent sensible, de pell fina i, a vegades, més fràgil d'allò que aparentem o la gent suposa. Aprenem a viure aparentant força i energia i militància sense dubtes, ni febleses, ni incoherències, ni abandonaments, però no és així".

Nicaragua és l'etapa més dolça i valuosa que he viscut a la vida, perquè és on em vaig formar com a educadora i on em vaig transformar com a persona. I parlo de mi, com ho feia en Sebas en el seu correu, però en realitat també estem parlant d'ell. Nicaragua era –després de l'Empar, és clar-, el seu gran amor. Qui, sinó, ens va transmetre l'enamorament per aquell petit país de llacs i volcans? Nicaragua era el motor, el que donava sentit a tot el discurs ideològic. Era la teoria feta pràctica. Ser *catanicas* és el nostre gran orgull compartit.

I a Nicaragua en Sebas era un home respectat, un home estimat. Era, és, una institució. La persona que donava vida al missatge que onejava als carrers de Palacagüina, de Niquinohomo : *"La solidaridad es la ternura de los pueblos"*. El poble català i el poble nicaragüenc agermanats per una mateixa causa: construir un món millor. I en Sebas n'era el principal responsable.

En Sebas va ser un referent per a tota una generació d'educadors, de mestres, de catalans i de nicaragüencs. Un exemple de militància, de coherència, d'activisme, de compromís polític. Un home senzill, honest, intel·ligent i sense pèls a la llengua. Generós, que t'obria les portes de casa seva i de la seva gent sense esperar res a canvi, sense condicions. Donant espai, cuidant i deixant anar si feia falta. Posant llum en un món a vegades massa fosc. En una societat on se'ns vol individualistes, materialistes i confrontats, en Sebas ens ensenyava a compartir, a cooperar, ens demostrava que la felicitat no es troba en les coses materials, sinó en les petites accions del dia a dia, treballant colze a colze per deixar el món una mica millor de com l'hem trobat.

És difícil creure en aquelles coses que no es poden veure ni tocar. Però per als que hem conegut en Sebas, creure en la utopia ja no és una quimera.

"Es cierto que las mujeres y los hombres pueden cambiar el mundo para mejor, para hacerlo menos injusto (...). Lo que no es posible siquiera es pensar en transformar el mundo sin un sueño, sin utopía o sin proyecto. Los sueños son proyectos por los que se lucha." (Paulo Freire).

No et vas rendir, Sebas, i tampoc ens rendirem nosaltres! Mantindrem viu el teu llegat.

Gràcies per tant!

I sí, també vaig menjar les seves llenties!

Sebas Parra, Mestre

Josep-Maria Terricabras

Estic molt content de participar en aquest volum de record i homenatge a Sebas Parra. Tinc mala memòria, però això només em preocupa a mitges perquè sé que allò que ens ajuda a tirar endavant no són només la memòria i els records individuals -que també tenen els robots-, sinó tot allò que ens queda de les experiències viscudes, de les vivències compartides. En la meva relació i amistat de molts anys amb en Sebas he tingut precisament l'oportunitat de compartir amb ell idees i projectes que m'han ajudat i commogut. N'hi estaré sempre agraït. Va ser ell qui, per exemple, em va explicar una anècdota per mi decisiva: una nena nicaragüenca, preguntada a classe de matemàtiques "¿Què es dividir?", va respondre "Repartir con justícia". Exactament, aquí rau la diferència bàsica entre els humans: quan les coses es divideixen per concentrar-se en uns quants (apropiació capitalista) o quan se'n fa partícips a tots (participació social). L'educació popular havia arribat a la nena nicaragüenca, que havia assumit el que deia Paulo Freire: perquè "lluitar per l'educació és lluitar per la justícia", perquè "l'educació és un acte d'amor". Certament, el llenguatge més senzill sovint expressa el pensament més agut.

Després de molts anys, miro enrere i m'adono que vaig conèixer en Sebas de la manera més sorprenent: a classe de lògica! No en recordo els detalls, però en conservo la impressió. Devia ser el 1988, quan jo encara feia classe a l'Institut de Sant Feliu de Guíxols i només donava l'assignatura de lògica al Col·legi Universitari de Girona, on tenia alguns alumnes que feien assignatures diverses en un curs d'adaptació a la Facultat de Lletres: a començament de curs, pel setembre, entro a classe i allà, a les taules de la banda dreta, hi ha un alumne nou, que fa l'adaptació a la Secció de Filosofia; és una mica més gran que la majoria, però després vaig saber que tots dos érem del mateix any; estudiant discret, no es vol fer notar, potser sembla una mica tímid; no vaig tardar a endevinar que no n'era gens, de tímid, sinó que en aquell escenari es devia sentir simplement intimidat per l'assignatura i pel professor. Però, ¿què s'esperava que li ensenyés jo, a aquell xicot, amb un curs de lògica matemàtica? Realment, els programes d'adaptació, de transició o de mil noms, acostumen a ser absurdes curses d'obstacles per anar d'una banda a l'altra, quan el que caldria seria remoure les paràlisis existents i no inventar obstacles nous, potser més sofisticats, sinó oferir estímuls per al creixement intel·lectual i personal.

Per sort, en Sebas va superar aviat aquella situació; ho sé perquè va superar el curs, en el sentit que -com ell mateix recordava- no el va acabar. Ell ja era mestre i va fer moltes coses, entre altres un postgrau a la UAB d'Educació d'Adults, que seria una de les grans passions de la seva vida. Això va ser la sort d'en Sebas. La meva, que el curs inacabat de lògica fos el començament de la nostra amistat que mai més no va tenir res a veure amb la lògica, de fet, amb cap lògica. Només cinc anys després, veig que ell mateix ja és professor d'Educació Social a la UdG i que la seva filla Mariona és alumna meva: treballadora i reflexiva com el seu pare ha estat professora de filosofia de centres públics.

Va ser justament molt poc després de les nostres frustrades sessions de lògica quan ell i en Francesc Carbonell em van proposar de treballar junts i em van fer president d'una associació, GRAMC, que era l'acrònim relativament simple d'un nom més aviat llarg i complicat: "Grups de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers." Era un moment en què l'arribada a Girona i rodalies de molts migrants, sobretot senegambians, creava situacions ben noves d'acolliment, adaptació i convivència; es feia urgent la creació d'una associació multicultural, sense ànim de lucre, que treballés en l'àmbit de la intervenció social i educativa, i que potenciés al màxim -tal com vam dir- la solidaritat, l'hospitalitat, la igualtat d'oportunitats, la llibertat, el respecte mutu i la convivència entre totes les persones i grups amb estada temporal o permanent. Nosaltres posàvem l'èmfasi en els aspectes educatius, laborals, socials i culturals, per anar construint una societat oberta, plural i tolerant. Santa Coloma de Farners va començar creant l'Escola Africana d'Adults Samba Kubally. De seguida s'hi van afegir Salt i molts altres llocs; així va ser com, ja el 1989, amb la col·laboració entusiasta de la Fundació SER·Gi, neix oficialment l'associació GRAMC. Podria explicar moltes anècdotes d'aquella llarga història però, de fet, ja s'ha explicat molt bé i se n'ha mostrat l'extensió, la força i el sentit. Hi vam passar, evidentment dificultats i contratemps, però n'estàvem contents i sorpresos, ben mirat n'estàvem nosaltres mateixos agraïts; de tant en tant en recordàvem facècies, disgustos i alegries barrejades, i quan en Sebas reia a gust, no reia només amb la boca, li reia la cara sencera: ell tenia el carnet de soci número 2 de Gramc, i jo, mig avergonyit, o potser del tot, he de reconèixer -ho faig públic per primera vegada- que al cap de força temps -¿en una votació, repassant una llista?, en un no-sé-què-, vaig descobrir per casualitat que tot i que semblava ser el president, mai no havia pagat cap quota i no era per tant soci de l'entitat. ¿Vaig ser un avançat de Francesc Pujols i em vaig creure que, pel fet de ser català, ja ho tenia tot pagat? No cal endolcir i dissimular: més aviat havia estat un membre despistat bastant poc exemplar. I recordo que, enmig de la

benèvola riallada general, em vaig sentir molt desconcertat.

Tots érem amateurs, uns més despistats que altres, però mai ningú no es va quedar enrere en l'entusiasme i la dedicació, ni tampoc en el rigor i la convicció per defensar els drets de tots els ciutadans sense distinció. Durant anys, la forma de treballar a Gramc va ser realment contagiosa i expansiva. L'Escola Samba Kubally, en record d'un dels nostres que havia mort, va tenir un gran ressò i va recollir premis estatals i internacionals per la feina feta. Tot d'una, però, vam descobrir que potser des del començament no havíem entès prou bé el nom del company homenatjat; ens en passaven de totes, però no era el moment de canviar el nom ni que fos per una lletra, i ho vam deixar tot tal com ho teníem, tal com se l'havia conegut a ell: el nom, com sempre, només és un signe que, és clar, pot arribar a ser molt important, i el de "Samba Kubally" ho era per a nosaltres. De fet, era una bandera.

Com que parlo de noms, em referiré al pseudònim que va fer servir en Sebas al començament de la, diguem-ne, transició, que es veu que encara dura i no se sap ben bé cap a on transita; jo llavors estava acabant els estudis a Alemanya i ell va tenir l'habilitat de triar un àlies que va presentar com a (co)autor dels seus propis escrits; trobo divertit que triés un nom com el de "Pere Nicolau", que va ser el nom real d'un pintor igualadí del segle XIV amb obrador a València. El feia servir quan li convenia, però a vegades ja no feia servir el pseudònim com a pseudònim, és a dir, en comptes del seu nom, sinó que els posava tots dos de costat i llavors la cosa encara era més divertida: si no estaves molt al cas, no sabies si hi havia realment pseudònim o si en Sebas ja no treballava sol sinó vés a saber amb qui.

El seu sentit de l'humor, exprés o disfressat, no li va pas estalviar disgustos, persecució i fins i tot presó, perquè sempre va mantenir una actitud crítica allà on fos, al carrer, a l'empresa, a les escoles, al sindicat, a l'ajuntament i davant l'administració, l'empresa, al sindicat, a l'administració o a l'Ajuntament. Ell sempre va ser constant i intens en el seu treball d'educador i de còmplice amb els més desafavorits. Amb ell vam defensar els drets de tots, també els nostres quan s'agredien. Això em porta a esmentar un cas que no és bo que quedi oblidat, però que hi podria quedar: el 1993 -sí, el 93!-, el Secretari General de Benestar Social li va obrir un expedient a en Sebas perquè, com a vicepresident del Gramc, havia fet unes declaracions crítiques en què deia que el programa d'aquell Departament per a l'alfabetització de 35.220 persones a Catalunya era "tècnicament molt fluix" i "una campanya d'imatge". Ell feia la crítica des del Gramc i nosaltres el recolzàvem; l'expedient administratiu era absolutament inadmissible; per això vam

protestar amb fermesa i decisió: si defensem de debò la llibertat d'expressió, hem de ser rotunds encara que l'ataquin -i certament, més- aquells que ens havia semblat que també la defensaven. La protesta, però, no feia cap efecte, el procés continuava i jo, com a president de la institució, vaig anunciar que presentava una demanda als tribunals contra el director general del Departament de Benestar Social. Ben bé al límit del temps, es va retirar l'expedient.

En Sebas ha estat un amic alhora compromès i desinteressat: el seu tarannà, la seva actitud i el seu compromís sempre t'interpel·laven però mai no senties que et reprotxés res. Bé he de destacar ara la seva feinada precisament a l'Escola d'Adults i particularment la seva llarga etapa, intensa i trencadora, en la direcció de l'Escola de Salt, creada el 1976 i en què ell va treballar tants anys. El diàleg entre tots, alumnes i mestres, va ser una peça fonamental que va posar en qüestió el mètode tradicional, estrictament autoritari. La descoberta i la participació dels alumnes havia de guanyar la batalla a l'estricta transmissió de coneixements rebregats que ja feia massa anys que es servien reescalfats a les aules. La realitat només l'acaba descobrint de debò cadascú; només així es poden entendre les condicions de vida dels que t'envolten; només així els pots acabar valorant i estimant. Vaig tenir el goig que en Sebas em convidés a anar alguna vegada a Salt. El que s'hi va fer era realment memorable, com també ho va ser, malauradament, la miopia i l'estretor administrativa dels que van fer la vida impossible a en Sebas que, per no perjudicar més el centre, el 2006 va demanar el trasllat a l'Escola d'Adults de Girona. Allà es va jubilar. Una Escola d'Adults és un sensor esplèndid, per extensió i intensió, de l'estat de l'educació global. Lamentablement, continua essent un sector maltractat de tant desaprofitat. Cap Escola, i les d'Adults menys, no hauria de rebre empentes de l'Administració sinó impulsos i encoratjaments.

En Sebas i jo som d'una generació que pensàvem que tindríem la sort de deixar un món millor del que havíem trobat. No haurà estat així, però hi va haver uns anys que fins i tot ho semblava. Em diuen que molta gent de la generació que ens ve al darrere ja no creu que el món es pugui canviar i fins i tot que molts de generacions més joves ja no tenen com a interès bàsic la transformació social. Ho lamento encara més profundament, perquè això deu voler dir que no només fa fallida el projecte sinó aquells que l'haurien de dur a terme. En Sebas, però, no era pas de la mena optimista -que és una categoria psicobiològica-, sinó de la mena compromesa i esperançada, que té a veure amb les necessitats de la gent i amb projectes polítics i morals de transformació. A ell, precisament, el van atreure i captivar la força de l'Amèrica Llatina dels anys 60 i 70 i les possibilitats de canvi i revolta que

s’hi descobrien. Amb el que podia fer aquí ell no en tenia pas prou, perquè era un internacionalista de debò. I allò que més li va robar el cor, tant com per implicar-s’hi a fons durant anys, va ser el projecte educatiu i alfabetitzador promogut per la revolta sandinista a Nicaragua. De rebot, hi va haver agermanaments a casa nostra, i el Daniel Ortega sandinista va venir de visita. Quan a la UdG em van preguntar com se l’havia de tractar oficialment en la invitació que se li feia, vaig respondre ràpid: “Comandante Ortega”. Tant aquí com allà, en Sebas va viure com a cosa absolutament pròpia, perquè ho era, l’acabament de l’analfabetisme, que va ser una fita cultural i política absolutament excepcional. Recordo com preparava el viatge per anar-ho a celebrar allà: se l’emportava l’emoció, una emoció que no era només una reacció cultural sinó que era social, cívica, política. Nicaragua esdevenia el primer país de Llatinoamèrica que podia dir, i demostrar, que s’havia tret de sobre la lacra de l’analfabetisme. Era un pas fonamental cap al progrés social, cap a la llibertat col·lectiva perquè, tal com ensenya Paulo Freire, no n’hi ha pas prou d’ensenyar a llegir i escriure. En Sebas s’hi havia implicat del tot i era just que ho anés a celebrar allà, amb els seus. Hi va acabar fent vint-i-quatre viatges!

Per això, anys després, l’evolució autoritària d’Ortega, per a molts gairebé incomprensible, ens va fer tant de mal a tots, molt a en Sebas. Però ell sabia, amb una intensitat que he trobat en pocs companys, com n’és d’important haver fet la feina quan tocava fer-la, feina transformadora, és a dir, feina que canvia les circumstàncies de vida de la gent, feina que reforma i trasbalsa, i que després ja és molt difícil que es fongui, encara que hi hagi molt vent o massa pluja. En Sebas sabia perfectament que allò que s’havia fet a Nicaragua, amb milers d’infants, joves i adults aprenent a llegir i a escriure, allò que ell havia ajudat a fer, era radicalment indestructible: ho és l’educació que no és pintura sobreposada, carcassa superficial o aparença ritual sinó transformació de persones i estructures; quan l’educació promou coneixements amarats de valors a favor dels que més pateixen, dels més maltractats, l’educació és una acció profundament revolucionària perquè capgira la realitat. Així és com l’entenia en Sebas. I feia goig de sentir-lo, de sentir-l’hi.

La feina que va arribar a fer és enorme i ja és feta, es pot dissimular o arraconar, però no es pot fer que no s’hagi fet. Hi ha un debat clàssic sobre el poder de Déu: que ho pot tot, menys fer que no s’hagi fet allò que ja està fet. Per això el nostre fer és tan important: no es pot desmuntar allò que no és simplement un muntatge sinó una realitat que s’aguanta sobre si mateixa i que s’empara en altres realitats amigues i paral·leles. En Sebas –que va tenir el goig de conèixer personalment Paulo Freire el 1992- va ser qui, és clar, em va suggerir de convidar-lo a venir a la

Càtedra Ferrater Mora. Ho vaig intentar de seguida, però Freire ja era gran i no em va ser possible d'assegurar-ne la presència, que hauria estat –com ha passat amb altres convidats de la Càtedra- una alenada extraordinària d'energia per a molts; l'intent va arribar massa tard. Una llàstima, perquè no va ser simplement un fracàs organitzatiu -d'altres en vam tenir-, sinó una autèntica frustració personal i col·lectiva. Recordo perfectament el dia i l'hora que vaig confirmar-li, a en Sebas, la impossibilitat de tirar-ho endavant. Tots dos asseguts al despatx, tots dos compungits. Llavors el Nucli Paulo Freire de la UdG encara no existia –es va crear el 2004-, però m'agradaria pensar que aquell dia també va servir perquè en Sebas es reafirmés en la necessitat de tenir un projecte estable amb el nom de Paulo Freire a la nostra universitat.

No puc acabar sense referir-me breument als premis i reconeixements que en Sebas va rebre: tots li feien il·lusió i el reconfortaven, però puc assegurar, perquè jo hi era, que el "Premi Mestres 68" de l'any 2000 li va fer una il·lusió molt personal, molt especial: va ser un reconeixement a ell com a mestre, per tot el que havia fet com a mestre, un reconeixement simbòlicament i globalment molt potent. I en el camp de les alegries també he de dir que, des del començament del segle vint-i-ú, una de les més grans i més impactants que va tenir va ser la de fer el coneixement personal d'Orlando Pineda, amb qui va establir "una amistat fraterna eterna", en paraules seves. Certament, amb el mestre Pineda en Sebas va conviure, va viatjar, va assistir a trobades i congressos de tota mena, va compartir accions i publicacions. Ningú entre nosaltres no ha arribat a conèixer i apreciar Orlando Pineda com en Sebas. I també és bona l'altra direcció perquè, fora de nosaltres, parents i amics, em sembla que ningú més sinó Orlando Pineda ha sabut fer pública arreu la valoració i estima que li professem tots aquells que el reconeixem com a mestre.

[Begur, 30 de juliol del 2023]

Sebas Parra: la pasión, el compromiso, la lucha y la esperanza

Dolors Monferrer Ferrando y Pascual Murcia Ortiz, miembros del Instituto Paulo Freire de España

Tras el vivir y el soñar,
está lo que más importa:
despertar.

Antonio Machado

Tot està per fer, tot és possible”

Miquel Martí Pol

“Hay hombres que luchan un día y son buenos.
Hay otros que luchan un año y son mejores.
Hay quienes luchan muchos años y son muy buenos.
Pero hay los que luchan toda la vida.
Esos son los imprescindibles”

Bertold Brecht

Es difícil escribir y dar testimonio sobre una vida dedicada a la acción y reflexión de la Educación de Personas Adultas, como la de nuestro compañero Sebas Parra. Él, desde que lo conocimos, siempre ha sido un maestro y un referente en nuestra práctica socio-educativa. Referente quizás no es una palabra muy actual, ahora se lleva otra cosa, quizás más líquida como: “influencer”.

Posiblemente, no es del todo lo mismo. Para nosotros un referente es aquella persona que testimonia su práctica, sus valores, de forma coherente, sólida, entre lo que hace, lo que dice y lo que piensa. No hay contradicción entre la proclama o el discurso y/o la acción como diría otro apropiado maestro nuestro, el pedagogo Francisco Gutiérrez, sintetizando en una de su aportación educomunicacional del Lenguaje Total: *“un aprendizaje interdisciplinar, articulador, significativo y de hondo*

compromiso social y político, que va más allá de los medios y sugiere la construcción conjunta de nuevos imaginarios sociales".[1]

¿Quiénes son los referentes hoy en día? ¿Quiénes son los "influencers"? ¿Qué valores muestran? Vivimos una sociedad con una fuerte manipulación por las redes sociales (medios dominantes actuales de comunicación) que inciden y ahondan en las vidas superficiales – líquidas-, infantilizadas, y consumistas, donde el narcisismo, el individualismo y el egocentrismo, son valores imperantes.

Nada que ver con la opción de vida de nuestro compañero Sebas, de los valores-guías que ponía en juego al servicio de los más necesitados, alguien que actúa, no sólo, sino con los demás; hablamos de su compromiso con los jóvenes, los inmigrantes, los oprimidos,…; de transformar el mundo desde aquellas parcelas particulares y siempre ensanchadas a las que podemos y debemos, presencialmente, acceder. Ese era su forma de estar y actuar, siempre yendo más lejos. La proximidad para ensancharla, la identidad para agrandarla.

Lo primero y más significativo que nos viene del quehacer de Sebas, era esto mismo: que frente a cualquier proyecto nuevo y creativo siempre daba el consejo de ¡hazlo!, ¡después veremos si hemos conseguido lo que pretendíamos! Siempre nos animaba en los diversos encuentros y espacios, formales o no, a la acción, a materializar o encarnar cualquier propuesta liberadora desde la educación con personas adultas. Él ya estaba imbuido de ese planteamiento "freireano" o "gramsciano" de hacer viable lo inédito o lo de descubrir de qué modo el pensamiento conduce a la acción, como los planteamientos o proyectos educativos se vuelven prácticas liberadoras. Y podemos atribuirle a Sebas, punto por punto, este texto de Joaquín Estefanía en el País referido a Gramsci: *"Entendió que no hay insurrección "desde arriba" que pueda sostenerse en el tiempo si antes no se ha promovido la educación de las masas, la discusión en los centros de trabajo y la articulación de los sindicatos con la práctica política".*[2]

Quizás esa pequeña diferencia de edad, la asunción previa de estos planteamientos, esa experiencia intensa de lucha en la transición democrática desde su Girona de acogida, esa conciencia familiar de emigrante en una Cataluña en un proceso de efervescencia hacia su identidad y recuperación de las libertades democráticas, le daban una visión de la que por aquel entonces algun@s aún no habíamos llegado. Esa conciencia de clase, internacionalista y al mismo tiempo, arraigada al medio más próximo, su Salt, sobre el que actuar y transformar, es lo que primero queremos poner en nuestro recuerdo.

Hay seres humanos cuya muerte, no “pesa como una pluma” sino que “pesa más que una montaña”, pero no es una queja o protesta por su pérdida, él no lo hubiera querido, sino como un deber de continuar su esfuerzo, sus propuestas, sus acciones,…. *“No som aquí per rendir-nos”* parafraseando parte de un título de un libro de Xavier Besalú, que él va a reseñar con este final: *“… tot està per fer però que tot és posible si entenem d´una puta vegada que no som aquí per rendir-nos sinó tot el contrari”*[3]. Deber de continuar por parte de tod@s los que hemos estado trabajando y luchando a su lado; algunos de forma más intermitente por culpa de la distancia y otros con más intensidad relacional con él. Nosotr@s somos de ese primer grupo, nos veíamos periódicamente en cursillos, seminarios, jornadas de trabajo o “Escoles d´estiu” al que él no dejó de asistir siempre que pudo.

Esos primeros contactos personales con nosotr@s se iniciaron en 1981 a través de los Seminario Permanente de Educación de Adultos del ICE de la Universidad Valencia y específicamente con la participación nuestra en el Servicio de Educación Permanente de los Trabajadores (SEPT), implicación sindical y social para que las nuevas administraciones locales democráticas asumieran esta problemática con una nueva perspectiva renovadora centrada en las características y en las demandas formativas de las personas adultas. Se inició una estrecha relación donde él, bajaba desde su Girona a cualquier rincón del País Valenciano hasta final de 2021 [4]. También había ocasiones en que nosotr@s subíamos, menos de las que él bajaba, lo que da la dimensión de generosidad, de entrega y compromiso.

Cómo no recordar sus intervenciones iniciales en esos encuentros para que superáramos un modelo neutralista, adaptativo, excluyente, escolar,… y nos adentráramos en ensayar, crear y construir con los sujetos participantes, procesos educativos, culturales y sociales nuevos basados en la diferencia, en el deseo, en la autonomía, en la creación de una ciudadanía activa,… Como no recordar sus propuestas desde ese eje de trabajo que han marcado su vida, la alfabetización funcional y/o la educación de base. Dónde él, nunca se quedaba en la proclama o el discurso, siempre proponía y sugería la realización de procesos y trabajos para la acción. Uno de los primeros frutos de este trabajo compartido fue la cartilla de alfabetización “*Para ser más libres*”, inspirada de la metodología de Paulo Freire, sobre los núcleos o palabras generadoras provenientes de personas a alfabetizar y sus contextos, o cómo él diría del “el *universo vocabular de los grupos populares*” [5]. Ahí estuvimos codo a codo, para tener un instrumento con el cual aprender y alfabetizar a un mayor número de personas en la década de los ochenta. Aún recordamos las imaginativas formas de financiación, desde la búsqueda del apoyo

institucional de la Diputación de Valencia hasta con la venta de la lotería para conseguir una mayor difusión y aplicación al mayor número posible de personas.

Nos involucraba en ese proceso expansivo de intervención, de compromiso social que él trajo de la lucha vecinal de los años setenta: *“Sin alfabetización no hay democracia”; “sin alfabetización no hay mejora de las condiciones materiales de las personas analfabetas”, “alfabetizar es más que enseñar a leer y escribir”, “Ningún barrio o pueblo sin Escuela de Adultos”*…

Pero no sólo proponía con su rigor organizativo, la creación de dispositivos de intervención social, si no que trabajaba colectivamente, con el diálogo y la escucha activa, en la renovación de contenidos, adaptándolos a las personas adultas (al sujeto de la educación), de forma más globalizada e interrelacionada; integrando el medio como contenido, programando conjuntamente actividades para dentro y fuera del centro; modificando y flexibilizando horarios educativos conforme a la realidad en que vive el grupo social al que pertenece la persona adulta y todo ello, como elementos motivadores para la creación de un clima más favorable para superar las dificultades u obstáculos que impiden el acceso a iniciar y proseguir su propia educación, modificando los criterios de evaluación, subordinando la titulación a aspectos de desarrollo personal y social, …

A este respecto siempre nos acordaremos de algunos pensamientos de la relación simbiótica con el maestro Orlando Pineda de Nicaragua, *“más vale maestros sin título que títulos sin maestros”; “hay que vivir para la educación y no vivir de la educación”, “solo el pueblo educa al pueblo” …*

Como no recordar en este escrito, su constante y continua preocupación por la alfabetización. Lo percibía como un concepto dinámico no sólo parejo a las realidades cambiantes de nuestra sociedad, sino en la necesidad de ir más allá del no saber leer y escribir, sino también y siguiendo a Paulo Freire, como una acción político-pedagógica destinada a “*des-ocultar la realidad*”, para comprender el mundo de forma singular y colectiva, y hacer que podamos ser sujetos o ciudadanos activos en la sociedad que nos ha tocado vivir:

“*La alfabetización no es una cuestión meramente escolar, y por tanto cabe plantearla siempre desde una perspectiva integral y comunitaria”*[6]

Cómo no recordar, entre otros, aquel debate dialógico e interrogativo (pedagogía de la pregunta) subidos en autobús de una “Escola d’Estiu” en Sagunt, creemos que

fue en julio de 2003; perdonar las imprecisiones en el tiempo, porque lo más importante son sus ideas y preguntas que son la esencia de lo compartido con el Sebas: *¿Se ha resuelto el problema de la alfabetización únicamente desde los dispositivos de las Escuelas de Personas Adultas (EPAs)? ¿Cómo es posible que las EPAs no hayan aumentado los grupos de atención a las personas migrantes en procesos de alfabetización? ¿Cómo no haber asociado los procesos de alfabetización a los procesos de mejora de las condiciones materiales de las personas analfabetas?*...

Otra vez, él, se nos había adelantado desde la constante preocupación por asumir y dar respuestas junto con otros compañer@s del Centro de E.A. Salt (Joan Colomer, Lourdes Triado,...) a la realidad migratoria de Salt [7], apoyada en sus prácticas educativas de cooperación con Nicaragua, sobre todo en la pedagogía del amor, había elaborado un plan solidario, de acogida, dirigida a personas jóvenes y/o emigrantes, basada en una formación de desarrollo comunitario –trabajo, ciudadanía y salud-; buscando la implicación de múltiples asociaciones sociales ("Grups de Recerca i acció sobre Minoríes Culturals i treballadors estrangers", UGT, "Universitat Popular Alternativa", "Marroquins sense fronteres",...) y de la Universidad de Girona (UdG), tanto de estudiantes y como de profesores. Este Plan Local de Formación, lo venían preparando desde septiembre de 2002 y lo ejecutaron por primera vez, desde enero a junio de 2003.

Él nunca, no lo daría como receta, esa era su forma de actuar, desde el respeto, desde la confrontación de prácticas educativas, nunca desde la imposición de modelos previamente elaborados... Siempre tenía claro, que los protagonistas de los cambios educativos y sociales son las personas interrelacionadas en un territorio determinado. Él sólo cuestionaba nuestras prácticas para que fuéramos, tomando conciencia en una nueva lectura de la realidad, de ver si las utopías, como decía Eduardo Galeano, servían para movernos, andar, e ir un poco más lejos en esa perspectiva de una educación popular y liberadora. Y con sus propuestas, inspiradas en Paulo Freire, quería una alfabetización donde la persona *"que se alfabetiza recupera la Palabra, con mayúscula, es decir, recupera el mundo, y una parte del mundo ligada a la palabra y hace suyo el patrimonio, la magia, la memoria histórica y la fuerza transformadora de todas las palabras y los textos y las acciones que provocan"* [8].

Pero si alguna cosa caracterizó a Sebas, fue su apuesta clara y decidida por la Cooperación Internacional, en la implementación y corresponsabilidad en proyectos educativos "más allá de charco" y sobre todo con Nicaragua. No sabemos cómo y

cuándo fue el principio de esta colaboración. Sabemos que se materializó en 27 viajes a ese pequeño país, algunos con la familia y/o compañer@s en esas milicias pedagógicas de cooperación.

Si nos dejamos guiar por nuestra memoria sentimental quizás el inicio de esa intensa conexión fue aquella Primera Cruzada Nacional de Alfabetización de 1980, que como jóvenes educadores le dimos un cierto misticismo propositivo a esa movilización social y pedagógica para erradicar esa rémora que supone tener millones de personas sin poder leer la palabra y por tanto, poder leer la realidad de mundo – negándole la pertenencia al mismo-; … de no poder pasar de un pensamiento ingenuo e intransitivo –ajeno, sumiso, acomodadizo- a otro pensamiento transitivo y crítico -propio, activo-; condición humana necesaria, singular y colectiva, para involucrarse, transformar, revolucionar la realidad, y por tanto, mejorar las condiciones materiales y morales de los oprimidos por el sistema capitalista que busca, lo contrario, la subordinación, la ocultación de la realidad y la explotación de las personas y de la Naturaleza.

O, ¿fue la relación con algún/a profesor/a del Estado Español de los que participaron como brigadistas, cómo nos pasó a nosotros, en esa experiencia titánica educativa? ¿Quizás por l@s brigadistas Rafael Farré, Lucía Jiménez,…? o ¿arrancó con el hermanamiento entre los municipios de Salt y Quilalí hecho en los actos y las acciones del Año Internacional contra el Analfabetismo de 1990?… Cuántos deberes nos quedan por hacer y rebuscar en tus numerosos escritos, artículos y libros, que nos dejas cómo testimonio de tu vida y como herencia intelectual para reflexionar, para iniciar nuevas acciones. Ya sabemos por ti y por Paulo Freire que la teoría sin práctica no sirve para nada y que la práctica sin reflexión teórica, tampoco nos permitiría cambiar la realidad y más en un mundo dominado hegemónicamente por el entretenimiento, la “gamificación” educativa y ahora por la posible utilización de forma acrítica y mecánica en la educación de la Inteligencia Artificial. Una herramienta más para alienación humana, con posible alejamiento más de reafirmarnos como miembros de pleno derecho de la especie humana, *“es decir, como sujetos de la historia”.* [9]

Él consideraba la justicia, la igualdad de derechos, la paz, la fraternidad y el diálogo entre los pueblos como un componente esencial de la Formación de las Personas Adultas y que estos planteamientos-guías se plasmara en las políticas municipales. Con esta propuesta hizo su actividad en Nicaragua, siempre como persona que va a aprender y colaborar con l@s compañer@s de la Asociación de Educación Popular Carlos Fonseca Amador de Nicaragua (AEPCFA), organización no gubernamental

dedicada a erradicar el analfabetismo y defender la educación popular, que nace en el año 1990.

Esos aprendizajes, de otras realidades educativas y geográficas, siempre las compartían los participantes de estas experiencias con nosotr@s, principalmente a través de él, en esos numerosos encuentros, jornadas y escuelas de verano, en Valencia, Almussafes y Xàtiva. Contrastaba con una posición crítica a la pedagogía que se hace en Europa, señalaba la falta de compromiso, su acomodación a las políticas económicas, sociales, neoliberales, al silencio frente a las desigualdades. *"La alfabetización y la educación de personas adultas al Estado Español, por hablar de algo que conocemos mejor, vive una larga y progresiva crisis pedagógica y política que parece no tocar fondo. Además ha perdido la memoria…"* [10]

Dentro de estas aportaciones nos trajo el modelo pedagógico popular, "la pedagogía del amor" basada en las ideas, obras y acciones del maestro Orlando Pineda, otro gran pilar en su vida. Sin querer extendernos en esta propuesta señalaremos cuatro ideas básicas del mismo:

- El pueblo es el que ha de alfabetizar al pueblo. El neoliberalismo y su sistema educativo no están interesados en este objetivo y mucho menos en erradicar el analfabetismo político.
- La alfabetización no se limita a la simple memorización y adquisición de la lecto-escritura, sino que su aprendizaje esté relacionado con un desarrollo integral y comunitario (praxis transformadora) que acabe con la pobreza y las desigualdades.
- El enamoramiento hacia y por la juventud y su movilización al servicio de la comunidad. La participación popular como requisito en la alfabetización.
- La alfabetización en lenguas maternas, minoritaria (indígenas) como elemento significativo y de amor para crear comunidades propias de base.

Por señalar la fuerte tarea que supuso esta cooperación internacional, donde él, con su implicación y trabajo, fue una parte importante activa, un acicate para extender complicidades e implicaciones, sólo mencionaremos la creación de la Red-Universitaria de método audiovisual de alfabetización *"Yo, sí puedo"* y la aportación material y humana en la realización de su aplicación, a partir de 2005, de la alfabetización de las comunidades indígenas de la costa sur del Caribe en sus lenguas – mískitu, sumu, …-. Un gran esfuerzo, donde él desde el Instituto Paulo Freire, en el que siempre fue una parte significativa y funcional del mismo, en coordinación con su amada Asociación de Educación Popular Carlos Fonseca

Amador de Nicaragua, lograron no sólo no perder esa riqueza lingüística cultural, sino extender los procesos alfabetizadores donde las Cruzadas Nacionales de Alfabetización no habían llegado en años anteriores.

Seguiríamos y seguiríamos escribiendo de proyectos-acciones y de lugares comunes donde “el Sebas”, siempre ha estado presente con su trabajo o con su inspiración, pero creemos que es momento de cerrar este artículo resaltando las mejores cualidades y lecciones que nos deja nuestro compañero, con la más sincera fortuna de haberte conocido, aprendido y compartido luchas educativas, en las que, y no nos importa repetirnos… tú, Sebas, nos llevabas años de ventaja. Lograbas entender los códigos, los silencios, decodificar profundamente con esa escucha activa aprendida de las experiencias y las enseñanzas de un maestro en común, Paulo Freire, en la realidad de cualquier rincón de Estado Español como en tu Nicaragua querida. Abriste caminos, sin dar recetas. Con la humildad y el compromiso de conocer “el mundo a través de la palabra aprehendida” y contribuir con ello a cambiarlo. Construir desde abajo y luego exigir el cumplimiento de su obligación a las esferas políticas de arriba. ¡Ay!, más de un revés te dieron con sus decisiones y su falta de asumir la responsabilidad pública de los problemas sociales que tú vivías cotidianamente, con la gente corriente. Tú esto lo llevaste con un gran estoicismo. Desde el primer momento apostaste por lo colectivo; las utopías para ti eran realidades inéditas pero viables (“*todo está por hacer, todo es posible*”). Implementabas formas alternativas del trabajo educativo, proponías siempre ir más allá. No te quejabas de los “obstáculos del camino”, con el análisis y la evaluación y con el pensamiento crítico tratabas constante de “bordearlo”, y así, avanzar.

Qué lección de lucha nos dejas para estos tiempos convulsos, acríticos, con unos medios de comunicación y redes digitales mayoritariamente dominando conciencias, alejándonos de la realidad social, de las necesarias interrelaciones presenciales, alimentando la subordinación y por tanto, de una aceptación de la explotación contraria a los intereses de la mayoría de las capas populares y de la supervivencia de la especie. Degradando, también, el acto educativo. Pero *“no estamos aquí para rendirnos*”, como decías tú siempre, sino todo lo contrario: Recuperar el sentido común de la vida cotidiana, las relaciones que nos humanizan y nos dan ganas de vivir. Reconquistar nuestra palabra y crear realidades y lenguajes alternativos que den “convivencialidad” a todas las personas – jóvenes, mujeres, hombres, emigrantes, trabajadores,…- devolviéndoles la dignidad, potenciando lo que nos hace humanos, construyendo una democracia cultural inclusiva en la diversidad; mejorando nuestra relación con el entorno social y

natural… En definitiva, reconstruir una voluntad esperanzadora que transforme las dificultades en posibilidades… “*y que otro mundo continúa siendo posible y más que nunca necesario”* [11]

En relación con esta línea y para terminar, que mejor que tus propias palabras sobre la vida y el acto educativo, y viceversa:

“Nada más el afecto da sentido a la vida. Y, por supuesto, nada más el afecto da vida a la educación (…). La educación es amor, es conflicto, es pasión, es cambio, es convivencia, es curiosidad, es lucha, es memoria crítica, es práctica de la libertad y la solidaridad, es reconocimiento propio y del otro, es sueño y utopía, es compromiso militante, es diálogo y comunicación y siempre, por tanto, es afecto. Y por eso hemos de decir y repetir mil veces que educar implica conmover las personas…” [12]

Notas

[1] https://www.rededucom.org/los-pensadores/francisco-gutierrez-es.htm

[2] https://elpais.com/babelia/2023-04-01/antonio-gramsci-el-profeta-de-la-derrota.html

[3] “… todo está por hacer porque todo es posible si entendemos de una puta vez que no estamos aquí para rendirnos sino todo lo contrario”. PARRA, Sebas. En la revista *Quaderns d’Educació Contínua*37, pág.140. Xàtiva, Tardor 2017.

[4] Señalar que la última aportación y presencia con nosotros fue en 2021, con un documental de la Guerrilla Comunicacional con su compañero Juli Suárez que con la temática de:“*Alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions. Estiu Viu 2021*” a Xàtiva.

[5] AA.VV (2011). *Ensenyar, aprendre, salvar-se (Lan Daukaia, Lan Takaia, Swakwi Takais)*. ‘Notes sobre els analfabetismes i l’alfabetització ’, Sebas Parra, pág.41. Curbert Edicions, AEPCFA i Publicacions de l’Institut Paulo Freire. Girona.

[6] Ídem, pág.45.

[7] PARRA, Sebas (2007). En: L'Escola d'adults de Salt: una mirada apasionada: "...se inicia un proceso de cambio, entre otros, que superan todas las previsiones, en seis años, del 2000 a 2005, se instalan en el municipio, de 22.000 habitantes, 9.000 personas extranjeras procedentes de 77 estados que representan ya la tercera parte de la población total" (pág.95)

[8] PARRA, Sebas. "Eradicant els analfabetismes". En la revista Quaderns d'Educació Contínua 32, pág 60. Xàtiva. Estiu 2015

[9] Ídem.

[10] PARRA, Sebas y COLOMER, Joan. Quaderns d'Educació Contínua 21, pág.102. Xàtiva, Tardor 2009.

[11] PARRA, Sebas. Reseña del libro: *Yo, sí que puedo: crónica de una década de alfabetización audiovisual*. Leonela I. Relys Díaz. Quaderns d'Educació Contínua 32, pág 95. Estiu 2015.

[12] En el prólogo de Xavier Besalú en el libro: *L´Escola d´adults de Salt: una mirada apasionada* de Sebas Parra, que recoge del libro de P. Bouis, *Sebas Parra Nuño. Aproximación biográfica*. AM Rosa Sensat, Barcelona 2003.

Sebas Parra Nuño. Un mestre conscient, compromès, apassionat

Àngel Marzo Guarinos, Saó Formació i Institut Paulo Freire

Paulo Freire va escriure que l'educació *és necessari associar-la al projecte global de societat que es pretén crear* [1] per ell que el territori idoni per l'educació és aquell que es dona quan la societat està en procés de transformació.

En Sebas Parra va entendre i practicar l'educació com una acció compromesa arrelada en processos de transformació social profunda. Va néixer en el meridià del segle XX. Unes dècades convulses. Els feixismes, els totalitarismes es va implantar a molts països i els seus resultats nefasts van tenyir les vides de molts ciutadans i ciutadanes de una empremta fosca i pesada. La peculiaritat de les terres de la península és que el feixisme, que es va veure derrocat al 1945, va continuar vigent durant 40 anys, una mica menys a Portugal.

Malgrat això a finals dels anys 50 alguns sectors de la societat veuen com a imprescindible un canvi social. El règim franquista controla totes les instàncies internes de poder. L'espai per aquesta dinàmica de canvi és mínim però els col·lectius que ho impulsen són persones convençudes sense por a perdre malgrat que la propaganda oficial recorda constantment que ells són els vençuts.

Com sempre, les dinàmiques socials no són blanc i negre. Aquells que més enllà dels Pirineus van vèncer el feixisme toleren, accepten a taula la dictadura hispànica en pro dels equilibris del nou ordre mundial.

Però moltes persones, sense estridències, són conscients de aquesta doble opressió: la directa, descarnada d'un règim dictatorial i la que imposa una societat dominada pel capital i pels interessos més enllà des de més enllà propi territori. Als anys 60 ja l'Estat Espanyol està alineat en una de les bandes: bases militars, acords comercials, adequació dels processos de producció, sistema cultural,... I això de la ma del dictador i els que li donen suport, però a la vegada la voluntat de viure en democràcia és un desig, un objectiu ja present a la societat.

En Sebas forma part d'aquest col·lectiu que s'implica en les lluites socials, i la seva arribada a l'educació aquest component polític ja forma part de la seva manera de practicar l'educació, de viure. Entén la política com un exercici necessàriament arrelat en els valors democràtics. Amb tota la seva complexitat, amb la solidaritat

necessària, l'esforç, la lluita, el compromís que calgui i sense renunciar gaudir dels fruits que ens depara la vida tot i assumint la raó femenina, profundament humana que Maria Mercè Marçal seu poemari *Raó del cos* expressava com: Per cada gest /que lleva fruit,/ pròdiga/ escampadissa/ de flor vermella.

Ell era un mestre arrelat al territori. Socuéllamos, Madrid, Bilbao, Girona, Nicaragua. La terra en la que va néixer, però també la en la que viure posteriorment, en la que va lluitar, en la que estimar. L'educació va ser també el territori dels seus somnis, de la voluntat de donar impuls a la llibertat, a la solidaritat, de viure profundament la humanitat.

En aquest article faré una aproximació a la petjada que ha deixat entre nosaltres i a tot allò que continua essent un estímul pel nostre impuls. Em centraré en les experiències educatives però partint de la premissa clau per en Sebas: l'escola un espai obert intercomunicat amb l'entorn, capaç de donar resposta als problemes de les dones i els homes del territori. Quan l'educació franquista, i també en alguns sectors de l'espai neoliberal es reclamava, el caràcter neutre de l'educació van trobar a en Sebas, i les xarxes de dones i homes amb les que treballava colze a colze. L'educació no pot ser neutra davant la desigualtat, la injustícia la destrucció, la imposició, la ignorància vingui d'on vingui. Cadascú tenim la nostra òptica, la diversitat ens enriqueix i ens obliga a negociar de forma permanent però hi ha un marc objectiu que si renunciem amb ell abdiquem de la humanitat, dels principis més elementals. En Sebas ens ensenya amb la seva profunda humanitat que és possible fer de mestre i posar el nostre gra de sorra per la constitució d'espais de solidaritat, de justícia, de igualtat, de llibertat. És cert que a aquestes alçades del segle XXI parlar amb aquest llenguatge en remet al Sebas l'ingenu [2], a una ingenuïtat plena d'esperança de força col·lectiva transformadora. Cert que aquests conceptes han estat manipulats, embolicats, desvirtuats per un allau de fake-news, per la inconsistència de societat líquida, per el núvol que ens situa en atendre més el que sembla que en l'aproximació que podem tenir i fem una lectura crítica de la realitat.

El treball, el somni [3]

A l'any 1978 comença a treballar a l'escola d'adults de Salt al 1978. A la Coordinadora de les escoles d'adults a les formacions o trobades de mestres es deia que no es volien escoles que fossin *ni la EPA antiga, ni acadèmies* [4], naixien en ruptura amb aquests dos models fent una proposta d'educació democràtica i popular.

El franquisme no només havia deixar un panorama educatiu molt deplorable sinó que a més va negar per decret evidències com que l'analfabetisme era present. En els anys 70 es va anar articulant un moviment que reclamava el dret a l'educació bàsica de totes les persones a totes les edats. Així va néixer el SEPT (Servei d'Educació Permanent dels Treballadors de Catalunya) i la Coordinadora de les Escoles d'Adults. A Girona hi va haver un grup actiu. A més de les accions reivindicatives també va participar en accions de formació es pot destacat el Seminari en el que mestres de Catalunya i el País Valencià vam treballar en la construcció de materials i orientacions metodològiques. El col·lectiu FRELIMA a la tira de Presència deia:

Diuen que hi ha gent que creu que l'home ha de ser protagonista del seu destí i que amb analfabetisme no és possible la democràcia. I diuen que si parlem de democràcia, hem de parlar de l'educació dels treballadors, hem de lluitar perquè rebrolli la nostra paraula.

Diuen que estan cansats de demanar amb els treballadors educació permanent en escoles públiques i gratuïtes al servei dels treballadors, amb mestres especialitzats, a hores de feina.

*I que estan cansats de que ningú no els escolti quan exigeixen***: Cap barri de Girona sense Escola d'Adults!!!!**

El moviment per l'educació de les persones adultes es desenvolupa en sintonia amb una aspiració social de canvi i incideix en un element nuclear, aquesta transformació només serà possible si les persones tenen al seu abast les eines culturals que els hi permetin l'autonomia necessària. La constitució d'aquests espais es fa des del territori analitzant les necessitats, establint aliances, escoltant la veu de tots els agents. I un cop formulada la proposta es reclama a l'administració pública que en doni suport.

Si els inicis van ser complicats per la manca de recursos, per la necessitat de recrear estratègies, metodologies, organitzacions, vincles, tampoc va ser fàcil mantenir-se fidel als principis fundacionals durant 30 anys. Però és aquesta persistència el que fa singular la seva aportació. Persistència que, en aquest cas, és tot el contrari d'immobilitat. Per mantenir el mateix rumb cal innovar permanentment i cal fer-ho de forma col·lectiva, participada, coherent.

L’escola d’adults de Salt defineix un model pedagògic que no es deixa arrossegar per l’academicisme, ni per d’inèrcia que converteix l’educació en un producte de consum, ni per l’acomodació a les dinàmiques administratives. L’oferta parteix de la pràctica freireana de llegir la realitat. Una lectura que va des de les dades estadístiques que aporten indicadors valuosos de la realitat amb al que ens trobem a la lectura dels gestos, les converses, els hàbits, les mirades que en el cercle d’interaccions que s’estableixen a l’acte educatiu quotidià.

Aquesta aproximació a l’entorn no és conjuntural, és per quedar-s’hi per formar part de la comunitat fer educació és també participar a les reivindicacions laborals o veïnals, donar suport a una vida digna de tots els veïns i veïnes, impulsar les cultures que es troben a la cruïlla que es l’espai educatiu. I entesa aquesta immersió com a quelcom consubstancial a l’acte educatiu planificar i desenvolupar l’ensenyament de les llengües, de l’escriptura dels aprenentatges pel mon laboral, per la salut, per la convivència. I fer-ho amb rigor, amb qualitat.

A partir del treball a l’escola es produeixen materials d’alfabetització, de matemàtiques i llengua, materials de l’aula pels diferents ensenyaments [5], cartells i recursos didàctics del Pla local entre altres.

L’aportació queda ben recollida en el llibre l’Escola d’adults de Salt: una mirada apassionada d’en Sebas. Opta per un model social i comunicatiu fugint de un model l’educació com un calc, lleugerament adaptat, de l’educació infantil.

Sintetitzo en el següent quadre les característiques del model educatiu

•Educació permanent i educació popular (crítica, transformadora i democràtica)
•*Aprendre a aprendre dins* i fora de l'aula i en solidaritat
•Compromesa amb l'entorn
•Educació permanent i educació popular (crítica, transformadora i democràtica)
•Aprendre a aprendre dins i fora de l'aula i en solidaritat
•Compromesa amb l'entorn
Ideològics
Pedagògics
Metodològics
Organitzatius
•Pedagogia de Paolo Freire: Educacio de la pregunta
•Reflexionar, avaluar, programar, investigar i transformar
•Educar l'esperança
•Necessitat de formació técnica i científica i professional i de la utopia
•Educar en l'ambit local pensant en el global
•El domini tècnic del profesional és tant important com la comprensió política
•Lectura de la realitat: texte i context
•Ensenyar i aprendre la democràcia practicant- la. La relació dialògica és indispensable pel coneixementelació dialògica, clau de coneixement
•Relació dialògica, clau de coneixement
•Un espai de llibertat, de treball cooperatiu i de debat democàtic amb 5 eixos: integralitat, permeabilitat, flexibilitat, atenció individualitzadai diàleg cooperatiu.
•Model social i comunicatiu: aprenentatge versus instrucció, educació anticipador pel canvi, equip integrat per diferents perfils professionals, alumnaat considerat com a persones adultes amb cultura pròpia i coneixements i experiencies prèvies molt valuosos, organitzacio escolar i curricular flexible.

El treball és intens però a la vegada no defalleix en tot moment orientat per l'esperança d'un mon en que totes les persones puguin fer la seva aportació i viure en plenitud.

Per en Sebas el treball educatiu va sempre en consonància amb el somni de la transformació social i l'esperança de que això sigui possible. Per fer ho possible no es pot caure en un activisme acrític. En Sebas reclama la necessitat de la teoria, de la revisió crítica. A més dels coneixements tècnics o de la ciència positiva reclama la reflexió teòrica que ens permet una mirada crítica conscient global sobre la realitat i així poder reorientar-la i no deixar-nos emportar per interessos dominants si aquests no són els que afavoreixen al conjunt dels ciutadans i ciutadanes [6].

El vincle conscient i solidari

L'obra d'en Sebas Parra és una obra col·lectiva, conscientment col·lectiva. I amb l'antena oberta per captar les oportunitats que puguin presentar-se per tal de impulsar l'educació que permet a les persones i als col·lectius treure el millor d'elles mateixes. A més del seu treball a l'escola, del seu activisme social participa i impulsa gran quantitat d'iniciatives. Parlaré només de dues: la Samba Kubally i el projecte Onyar -Est.

Catalunya en els anys 90 és el lloc d'arribada de persones de diferents llocs del planeta que ven buscat feina, una vida digna, una millora de les seves condicions personals i col·lectives. Al carrer, a les escoles, els hospitals, als espais socials es fa cada vegada més evident aquesta presència. Només obrint els ulls podem apreciar aquesta realitat però cal anar més lluny, veure el seu abast, quins processos s'estan donant, qui surt afavorit i qui perjudicat.

Conscient de la realitat es decideix posar mans a la obra, revertir aquesta realitat amb una de les eines que tenim a les mans. Així neix la Samba Kubally. Tardes i nits de reunions, viatges amunt i avall. Converses amb els immigrants, amb els veïns, amb institucions educatives i socials, amb els responsables de l'administració. I s'engega l'escola africana Samba Kubally a Santa Coloma de Farnés. És l'educador, l'educadora qui s'acosta al territori i així es dona un doble moviment les persones es troben casa en un espai propi però a la vegada estan en el camí de fer vincles de sentir-se part de la comunitat.

Les propostes en les que va treballar van ser àmpliament reconegudes i fins i tot imitades però a la vegada també marcaven una orientació que resultava

especialment inquietant per les autoritats educatives. El seu treball no es limitava a la denúncia sinó que formulava propostes agosarades que donaven resposta als problemes més candents. Si ja demana un esforç posar aquestes propostes sobre el paper encara és més complicat dur-les a la pràctica mantenint la coherència en això va participar una i altra vegada en projectes. Per això cal un treball d'elaboració, imaginació, coherència, respecte per la realitat i ganes de donar resposta als desafiament que es planteja la pràctica. I el test definitiu que ens marca que l'educació superà el llistó és que aquesta incideixi en la realitat i introdueixi les transformacions necessàries per la millora de la vida de les persones.

Les seves propostes d'en Sebas posen en marxa la imaginació, la tècnica, el coneixement i la pedagogia per crear unes iniciatives que se surten del motllo que les administracions s'autoimposen per raons que sovint son contradictòries amb els principis que declaren.

Quan es denuncia la inacció davant dels analfabetismes, la guetització, l'exclusió que implica que els treballadors i treballadores immigrants no coneguin la llengua del país o els coneixements bàsics per a exercir una ciutadania plena es mira cap a un altre lloc.

D'aquestes experiències poden destacar alguns punts nuclears i coincidents:

- Una lectura crítica de la realitat. S'entén el fet migratori, la pobresa, l'exclusió social des de la raó dels propis actors i des de un marc democràtic i de respecte dels drets humans.
- La crida per respondre a aquest desafiament no ha d'arribar només a mestres o professionals de l'educació, cal que el conjunt de la societat i si més no aquells que volen una societat igualitària i solidària que a la vegada respecti la llibertat i la diversitat, s'impliquin. No és possible aconseguir una societat inclusiva només amb el concurs de sectors minoritaris. En la documentació d'aquests projectes podem veure com es crida a joves col·laboradors per fer de monitors del Pla local, es busquen educadors solidaris, es cerquen ponts amb serveis i dispositius de salut, de serveis socials, de sectors professionals,...
- El punt de partença i d'orientació de tot el procés és el diàleg. En primera instància amb la comunitat que necessita desenvolupar aquestes competències bàsiques. El diàleg educand educador brolla a totes les experiències com a quelcom consubstancial. I aquest diàleg consolida un espai en el que es treball a favor dels educands, no hi ha fissura. També es dialoga

amb els responsables dels ajuntaments d'altres administracions, de serveis, d'empreses, de fundacions però sabent que el partit es juga una banda del camp. Per en Sebas l'educació ha de prendre partit per l'educand com a subjecte autònom i solidari, en la seva totalitat.

- L'educació és un projecte social. No es pot aïllar del context. Els continguts, els materials, les metodologies, les relacions, els temps, els espais són importants per això mateix no es poden esclerotitzar, subjectar a estructures rígides ni tampoc a canons aliens a les necessitats dels educands. L'educació de joves i adults no pot seguir els ritmes infantilitzadors, academicistes, uniformadors que sovint representen els interessos de minories però no dels propis implicats a l'acte educatiu.

Potser menys conegut va ser el pla de formació projecte europeu *Poverty 3* portar a terme a Girona i anomenat Onyar-Est. Com l'educació pot arribar a l'arrel dels processos que permeten la pervivència de la pobresa fins i tot en una de les ciutats més riques de Catalunya.

La realitat era polièdrica herència de un passat d'habitatges i condicions de vida mínimes, col·lectius marginats, de minories excloses.

El primer que es va planteja és perquè unes poblacions són més desfavorides que altres, la pobresa és un patologia socio-econòmica o un símptoma. I a partir d'aquests qüestionaments el pas conseqüent va ser anar als barris a les portes de les escales, als centres de reunió, a les cases i parlar amb els col·lectius destinataris. I no a parlar com a experts sinó per conèixer els que viuen, el que pensen, el que necessiten. A partir d'aquestes trobades aviat es va poder teixir un conjunt d'accions formatives formulades en cercles d'aprenentatge. Les propostes partien de les converses però s'anaven nodrint de iniciatives que enriquien el procés. Relacions amb experts o institucions, visites a la ciutat, consultes, resolució de problemes col·lectius... La clau de volta del projecte va ser la *solidaritat i les actituds bàsiques que la fan possible, amb l'objectiu de facilitat la resocialització* [7]. Una solidaritat que parteix del *convenciment de que cada individu i només en ell hi ha la possibilitat d'esdevenir l'autor, el director, l'executor,... del propi procés de desenvolupament psicosocial es trobi en l'estadi en que es trobi.* [8]

El projecte parteix d'una posició crítica que pretén superar la "doble moral" respecte al tema de la pobresa i la marginació. La solució de la problemàtica d'exclusió necessita també que la "població afavorida" també s'impliqui en el procés, canvi valors, d'actituds socials i de maneres de fer.

El treball als barris de Girona va permetre establir vincles abans inèdits que van permetre accés a nous espais laborals, d'oci, de relació. No van ser absents els conflictes, l'educació no pot fugir davant de situacions problemàtiques o crítiques, són aquestes que fan possible recrear els instruments cognitius, afectius, pricosicials, materials que poden permetre recrear espais més integradors més habitables i dotar-nos d'eines a tots els participants per aquests processos de transformació.

Educar a l'àmbit local pensant en el global

La relació de Sebas Parra amb l'educació està guiada per una mirada apassionada que depassa els murs de l'aula i transita permanentment entre la mirada local i la global. D'aquí la seva relació amb Nicaragua. Troba en la campanya d'Alfabetització de Nicaragua un espai de llibertat.

Cada any que passa hi ha nous objectius, noves fites, aconsegueix ampliar la xarxa de solidaritat, d'aprenentatge mutu, de implicació en un somni col·lectiu.

El treball a Nicaragua per l'alfabetització tenia un al·licient especial, poder treball colze a colze amb joves alfabetitzadors i amb la pròpia comunitat implicada en aquest procés alfabetitzador. Com diu Orlando pineda en *El sueño que fue* [9] va ser la història amb dues baules fonamentals la joventut i la mobilització i participació popular que va fer de Nicaragua una gran escola. Tots ensenyant i aprenent en les sessions, en els cafè a pobles, a l'interior, a les muntanyes per construir centres de salut, organitzar cooperatives, construir aules de primària i secundària, escoles d'agricultura, escoles de ramaderia,... A Nicaragua es va escampar l'educació a favor dels camperols.

Nicaragua va ser la pràctica de la pedagogia de l'amor: *l'educació és amor, és conflicte, és passió, és canvi, és consciència, és curiositat, és lluita, és memòria crítica, és pràctica de la llibertat i la solidaritat, és reconeixement propi i de l'altre, és somni i utopia, és compromís militant, és diàleg i comunicació, i sempre, per tant, és afecte*.

Aquest esforç per establir vincles de solidaritat a tots els racons del mon també va trobar el seu lloc a l'Institut Paulo Freire. La constitució de Nucli Paulo Freire de Girona i les col·laboracions constants amb els companys i companyes a través de projectes, publicacions, comunicacions, jornades i també trobades al voltant de la taula, en converses compartint decepcions i somnis, afectes i pensaments fan el

seu llegat un patrimoni col·lectiu que recomanem conèixer i esperem que sigui fructífer per l'educació popular per que l'educació sigui casa pròpia dels participants i la seva comunitat i permeti a moltes persones ser protagonistes del seu propi destí.

Notes

[1] Freire, P. (2002) Cartes a Guinea Bissau. Xàtiva: Publicacions de l'Institut Paulo Freire.

[2] En una entrevista que se li fa en els anys 1987 al Punt Diari en parla de si mateix com en *Sebas l'ingenu*, no parla de la consciencia ingènua que descriu Paulo Freire, sinó que es desmarca, amb un manifest to descregut de les raons que esgrimeixen els polítics de la transició per argumentar que l'acció política popular ja no té cabuda en el nou escenari. Es pot consultar a Sebas Parra i Pere Nicolau. *Rostolls*. Pla de ter, 2022.

[3] El nom oficial actual és CFA Les Bernardes. I existeix una iniciativa popular que demana que es digui CFA Sebas Parra. En el llenguatge quotidià es continua parlant d'escoles d'adults malgrat que l'administració pública va establir com a denominació oficial el de centres de formació d'adults.

[4] La Ley General de Educación de 1971 al *Capítulo IV* incorporava l'Educació Permanent d'Adults. Però l'aplicació d'aquest article es traduïa fonamentalment en unes classes nocturnes que alguns mestres feien per a persones adultes després de la seva dedicació diària a l'educació infantil i alguns pocs mestres dedicats a l'educació Permanent. A Catalunya eren 37. La necessitat de formació de molts joves, treballador i treballadores també havia impulsat el naixement de acadèmies privades d'idiomes de graduat escolar, de formació professional... Es tractava de definir un model d'educació pública i democràtica que cap dels dos models complia un pel seu lligam a règim i l'altre per la seva finalitat fonamentalment mercantil.

[5] Encara agraeixo els materials multicopiats que en Sebas ens va passar a l'Escola d'Adults Martinet de Nit per iniciar els estudis de preparació de les proves de major de 25 anys.

[6] Sebas Parra i Joan Canimas. De la necessitat de la teoria. Al llibre del Parra, S.

(2022) *L'escola nostra de cada dia.* Girona: Pere Nicolau Edicions

[7] Fundació SERGI (1990) Proposta d'intervenció educativa en el marc del Programa Onyar-Est. Material multicopiat

[8] Idem.

[9] Orlando Pineda Flores i Sebas Parra Nuño (2014) *El sueño que fue. Un relato sobre la alfabetización en Nicaragua.* Managua: AEPCFA

El mestre Sebas. Compromís i valors republicans. Un referent.

Dolors Basa

El nom de Sebas Parra el tinc associat a les virtuts de compromís i de valors republicans en el sentit més literal: de llibertat, igualtat i fraternitat, tant a nivell individual com col·lectiu, dels pobles. Als valors i a la consciència de classe. A la transversalitat entre els conceptes d'educació, revolució i solidaritat.

Quan vull pensar en la primera vegada que vaig trobar-me amb en Sebas em venen al cap mil i una imatges. Serà que no em va impressionar? Serà que no va ser important? Doncs no, és que en Sebas era i és d'aquelles persones que tinc present en molts moments i etapes de la meva vida. En Sebas, per mi i per moltes persones, és un referent que ens guia en l'intent constant de ser coherents i defensar la justícia social en tots els àmbits (evidentment, cadascú a la seva manera). Per la defensa d'un altre Món possible i d'una República catalana, social i lliure.

El primer que recordo d'ell és pràcticament una anècdota. Quan era estudiant de magisteri a l'anomenada "Escola Normal" de Girona els anys 76,77,78... descobríem per primera vegada els autors i les principals idees de la pedagogia. Una vegada, alguns dels estudiants van explicar que podíem fer una trobada amb un professor de Girona -que venia del món obrer, havia sigut mecànic- i que aplicava el mètode Freire. Era en Sebas Parra. Jo no en sabia res d'ell. Recordo que hi vam anar amb una llibreta i bolígraf per agafar apunts, com es feia abans a les classes, i en Sebas va començar a explicar amb tant d'entusiasme i vehemència, fent-nos participar com a grup en la dinàmica, que vam acabar sense prendre cap apunt. Recordo que, malgrat ser molt pedagògic en la seva explicació, va ser crític amb l'educació que ens impartien des de l'Escola Universitària i vam acabar parlant del capitalisme i el neoliberalisme. De la revolució que hauria de ser l'educació. Aquella trobada amb en Sebas va ser motiu de debat amb el grupet d'estudiants que hi havíem anat durant força temps, tant dins de les classes com en les estones d'esbarjo en el bar.

Més endavant, quan ja ens coneixíem per altres raons i circumstàncies compartides, un dia li vaig comentar aquest enrenou que havia provocat la seva trobada en el grup i, amb aquella actitud seriosa i alhora sorneguera, em va dir que aquest era

l’objectiu, és el que pretenia. I això demostra el que va ser una constant en la seva manera de veure i viure la vida. Tenia clar l’objectiu i, amb tota la seva senzillesa personal, no es quedava assegut esperant que se solucionés, cercava les corbes i giragonses que calgués per ser instructiu i didàctic alhora, i activista pels principis. Era militant actiu no sols de la pedagogia freireana, sinó de les pedagogies emancipadores en tot moment.

A finals dels anys 80 i principis dels 90, vaig participar activament en temes de cooperació. Des de l’entitat, que donava suport a l’agermanament de Torroella de Montgrí/San Juan del Sur de Nicaragua, la comissió Nord-Sud, em va proposar ser la representant a la Coordinadora d’ ONGs de les comarques gironines i Maresme i així és com vaig entrar en contacte amb força regularitat amb en Sebas. Ell era un dels impulsors de l’agermanament de Salt amb Quilalí, n’era President de la Comissió d’ Agermanament. Jo era una principiant i ell era l’expertesa personificada, especialment en els temes de política llatinoamericana, de cooperació i d’ educació. En Sebas era una de les ànimes vives de les reunions i activitats de la Coordinadora. Sempre assistia de manera activa a tot el que es programava, activitats, propostes i jornades, i allà, el millor de tot, era que compartia les seves idees, plantejaments i arguments amb perspicàcia i sense embuts, ens feia rumiar i barrinar a totes, fins i tot sense voler. En aquell temps, molts dels participants en les comissions d’agermanament viatjàvem a Nicaragua i en tornar compartíem les vivències, *‘les plàtiques’* d’allà. Coincidia, també, que moltes érem persones de l’àmbit de l’educació i ens havia fascinat la Campanya a Nicaragua de la “Cruzada Nacional de Alfabetización”, que va reduir els índexs d´analfabetisme del país en un temps rècord. Un dels principals líders d’aquesta Campanya havia estat Orlando Pineda.

Aquí, doncs, es van promoure moltes activitats i xerrades per informar i donar suport a la Campanya. Un dels llocs on se’n parlava era l’ Escola d’Adults de Salt. El director en aquells moments era en Sebas Parra i, juntament amb altres professors, van organitzar xerrades i activitats de tota mena en les que participàvem moltes de les associacions de l’entorn de la cooperació amb Nicaragua.

Uns anys més tard, ells mateixos, l’any 2001 van portar l’Orlando Pineda a les comarques gironines. Era en el 25è aniversari de l’Escola d’Adults de Salt. L’Orlando va tornar diverses vegades a Catalunya i a comarques gironines. Recordo especialment l’any 2003, que se li va fer entrega del Premi Mestres 68 de la Universitat de Girona, en reconeixement a la tasca desenvolupada en el món de l’educació i a l’acte hi vam assistir molts mestres i representants de la societat civil

gironina. En Sebas em va presentar a l' Orlando Pineda -era tot un personatge, amb qui venia de gust mantenir conversa i amb qui era fàcil *platicar* durant hores. Ens vam trobar diverses vegades, fins i tot alguna a Managua. El "maestro" era una icona dels Nica, físicament, amb el seu barret de palla i el color fosc de la pell. Quan hi parlaves t'adonaves que era el testimoni humà, polític i pedagògic d'un mestre singular i entenies el perquè tenia tanta relació amb en Sebas Parra. En Sebas que, ben pensat, podria representar el mateix al nostre país: icona de coherència i militància.

Vam organitzar sopars i trobades en diversos municipis de la demarcació amb ells com a protagonistes. Era quan les associacions dels agermanaments amb pobles de Nicaragua a comarques gironines estaven en alça i molt actives, i Déu n'hi doret l'impacte intel·lectual que ens van provocar a molts. Amb el seu discerniment ens permetia associar mentalment, a nivell personal i col·lectiu, els conceptes d'educació i solidaritat. A més, en aquells moments, encara ens embadalia i seduïa tot el que tenia a veure amb la revolució sandinista. Va ser el temps de la campanya "Yo, sí puedo", que va mobilitzar de nou estudiants, joves i mestres cap a Nicaragua. Una campanya que manegava material donat pel govern cubà, gràcies a les gestions que havia fet el mateix Sebas Parra, en Joan Colomer i l'Orlando Pineda durant la seva participació en el Primer Congrés Mundial d'Alfabetització de l'Havana. Recordo bé les converses amb l'Orlando i en Sebas parlant de Nicaragua, de la tasca realitzada en diverses regions amb el voluntariat, de la campanya "Yo, sí puedo" i els beneficis que aportava a les comunitats on, a més de reduir l'analfabetisme, les dotava de material audiovisual i els permetia activitats d'oci en llocs on abans no hi havia ni energia elèctrica.

En Sebas sempre va continuar promovent projectes a Nicaragua i això no seria cap novetat sabent-ne el seu compromís, si no fos que ell hi sabia involucrar a molta gent, el que convertia els projectes en col·lectius i, a més, servia per afavorir-ne la difusió. Uns exemples serien els brigadistes que anaven a Nicaragua cada any, al projecte AEPCFA-Girona, a l'institut Paulo Freire d'Espanya, a la Universitat Popular i Alternativa o a l'associació GRAMC... Recordo que a mi personalment em va implicar en xerrades, jornades o bé simplement en escriure articles o col·laboracions econòmiques en diversos petits projectes, i això, segur que ho asseverarien moltes altres persones. Per exemple, el 2012 en el llibre *"Enseñar, aprender, salvarse",* en edició en castellà a càrrec de l'Institut Paulo Freire, que va permetre que els brigadistes d'aquell any en portessin 200 exemplars a Nicaragua.

En Sebas era un activista incansable i sabia encomanar-ho a la gent del seu entorn.

A més, era mestre en el complet sentit de la paraula. Mestre per a tothom. Era ensenyant i pedagog del dia a dia, de l'aprendre a aprendre. Ens recomanava lectures i divulgava els coneixements de manera amena, amb sentit crític, amb perspectiva de pensador per desalienar consciències i desemmascarar les convencions i falses informacions d'una societat enxarxada per mitjans de comunicació amb noticies esbiaixades de la realitat.

Va ser en Sebas que em va impulsar a llegir dos llibres de l'Eduardo Galeano : "Las venas abiertas de América Latina", els primers anys que vaig iniciar-me en l'estima per països llatinoamericans i els seus processos polítics i socials; i l'altre, un llibre que va ser durant un temps llibre de capçalera en la meva tauleta de nit, "Patas arriba. La escuela del mundo al revés".

Li agradava analitzar la societat actual, i les dificultats, de manera crítica, però sempre amb escolta activa amb els que debatia. Volia i desitjava un pensament alternatiu a la societat del consum i del capitalisme i creia en la recerca de noves fórmules. En cada grup de reflexió d'internacionalisme, de Nicaragua, de l'educació dels pobles, de cooperació internacional, en que vaig participar en aquell temps, en Sebas n'era promotor actiu indispensable. Els nostres debats passaven de les idees de la lluita sindical a la lluita pedagògica, a la lluita sociopolítica, sempre per la defensa de les llibertats, els drets socials, la justícia, la solidaritat i la fraternitat.

Aquella època jo també participava activament en el sindicat UGT, primer a la FETE (Federació de Treballadors de l'Ensenyament), on ell n'havia sigut membre actiu molt abans i fins i tot durant un temps havia format part de la direcció de la gestora de comarques gironines. Venia sovint pel local, juntament amb el company Joan Colomer, també afiliat a la FETE. Així que era un altre lloc on ens trobàvem i podíem fer debat dels temes polítics, socials, sindicals… No li interessava massa el dia a dia del sindicat i, en canvi, era molt de comentar i parlar referent al paper dels sindicats de classe en la societat actual o de l'estratègia que calia per arribar a tothom, en especial a les classes més vulnerables, o com la idea de col·lectiu, de bé comú, de la unió fa la força, podia fer canviar les estructures socials i nacionals del país.

Recordo que, a partir de les seves intervencions i de debats amb ell i altres persones de l'entorn social, en van sorgir algunes iniciatives pròpies. El que en dèiem activitats de política social, organitzades des del sindicat UGT. Una de molt especial per a mi va ser el Cicle de Cinema Social, que durant uns anys va tenir força èxit. Planificàvem la projecció de pel·lícules de temàtiques socials –que

escollíem del fons de la Coordinadora d'ONGs amb temàtiques laborals, socials, feministes…–, de temàtiques de fons ideològic en polítiques transformadores. Organitzàvem un fòrum-debat posterior i les passàvem en el Museu del Cinema. La idea era apropar persones alienes al sindicat amb l'argument de la pel·lícula i alhora reflexionar des de la perspectiva alternativa als debats convencionals que solia haver-hi en el propi local del sindicat sobre temes laborals. Teníem clar que érem un sindicat de classe i això representava molt més que debatre temes laborals i de serveis amb els delegats-des o amb l'afiliació.

A nivell de política, amb ell també vaig tenir moltes xerrades. Parlàvem de què implica creure en l'internacionalisme i en les polítiques d'esquerres i com viure-les amb coherència. Comentàvem les dècades d'ofensiva imperialista, el salt en la internacionalització del capital a través d'un procés de desenvolupament desigual, que deixava a una minoria de "guanyadors", a una gran majoria de "perdedors", la decadència d'un capitalisme i un espanyolisme incapaç de generar noves oportunitats… Ell opinava que només la unitat de la classe treballadora podia erigir-se com a veritable alternativa. Jo li plantejava la idea d'un futur millor amb la independència de Catalunya. Ell em parlava de la necessitat d'una lluita revolucionària internacionalista. Recordo que havíem parlat de com les lluites nacionals havien de ser internacionals en el seu contingut. De fet, idees de Marx i Engels. Però també de Kavafis i del seu particular viatge a Ítaca, com a pràctica alliberadora educativa. I acabàvem les converses reivindicant l'existència de les classes socials en l'actualitat, quan en els discursos oficials semblava, i encara sembla, no existir, i com la futura República catalana hauria de ser una xarxa de complicitats i de solidaritats.

A la presó vaig rebre un parell de cartes d'ell, on em comentava el que estava passant a comarques gironines i un fet que desconeixia de la seva biografia, que era el seu empresonament l'any 1976. M'animava a seguir amb energia en la defensa dels drets fonamentals i que cerqués en la lectura i l'escriptura una manera de protegir-me mentalment de les angoixes i les mancances o dificultats personals que podia patir per l'empresonament. També em va confessar que havia deixat l´afiliació al sindicat UGT i que seria un tema per parlar quan m'alliberessin.

De fet, crec que la lectura i l'escriptura, que tan bé em recomanava, van ser instruments que ell sempre va utilitzar, no sols per formar-se, sinó per protegir-se d'idees alienes i mecanismes de la societat capitalista i expressar el seu empipament amb el sistema formal i el qüestionament de les pràctiques actuals. De vegades algú havia comentat que tan ràpid li anava la mà per escriure com el cap

per pensar. I, per això, ens ha deixat molts articles que podem considerar com tresors per ajudar a reflexionar.

En relació a l'ideari polític, malgrat no ser afins al mateix partit. sí que teníem moltes coincidències: la idea de defensa de la lluita contra les desigualtats socials i l'autodeterminació dels pobles. Potser per això sempre em va mostrar el seu suport i ajuda pel que calgués en els meus moments de dificultats evidents o, potser perquè, darrera d'aquella imatge de duresa, d'intel·lectual, d'inconformisme al sistema, de mestre i de cos i expressió de cuirassa, hi havia una persona capaç d'estimar moltíssim, de gran emotivitat i amb un gran cor, que s'acostava a tothom qui patia o ho passava malament.

A l'hora d'escriure records i idees compartides amb en Sebas, em va encuriosir cercar els correus electrònics que ens havíem intercanviat i m'he adonat que sempre són correus amb finalitat de noves iniciatives i nous projectes que ell promovia o on estava implicat. Malauradament, durant els anys 2017-2021 no n'hi ha cap, pel meu empresonament, i passem del 2017, on em demana visita concertada com a consellera d'Afers Socials per venir a explicar-me un projecte i que recordo que els vaig rebre al despatx del Departament, a Barcelona, com sempre a ell i a en Joan Colomer. I un dels darrers correus era la participació a l'acte d'homenatge a Miquel Soler Roca a Barcelona, el setembre del 2021, on em feia les indicacions necessàries i m'informava del guió de la jornada (sempre preparava amb molta cura allò que depenia de la seva planificació); i el següent ja era per informar-me que tenia un problema de salut inesperat. El correu electrònic era el mitjà de comunicació que teníem si no hi havia trobada física, ja que, si havia de ser per telèfon, ens havíem de comunicar per mitjà de la seva estimada companya Empar.

La veritat és que algú va batejar en Sebas Parra com a "mestre teixidor de complicitats" i crec que és una bona definició del seu tarannà, de la seva acció durant tota la vida. Una lluita col·lectiva continuada en el món del dret a l'educació i la cooperació. Era una persona inquieta, incòmoda amb el sistema, però generador d'iniciatives o de complicitats arreu. Ens ha deixat molts escrits, articles i llibres referents a l'educació i a la revolució, amb idees plenes de fermesa, compromís, esperança i somnis, però també d'inconformisme, de duresa, d'obstinació i perseverança.

En Sebas no va renunciar mai als seus principis, malgrat tots els malgrats, i elogiava allò en què creia fins i tot si en la seva aplicació a la pràctica no havia

tingut l´èxit esperat per ell –per exemple, l'orgull que sentia i expressava en explicar la UPA gironina.

Va ser, i és, un referent de treball al servei del poble, de lluita comunitària i emancipadora. Necessitaríem tenir moltes persones com en Sebas per construir una societat més justa, en que la passió, el compromís, la lluita i la perseverança, que ell va mantenir durant tota la seva trajectòria de vida solidària, compromesa i coherent, ens portessin a "un altre món és possible".

En Sebas ens va deixar pel càncer a l'edat de 76 anys, el desembre del 2022, però el seu esperit i les ganes de lluita per continuar els somnis d'un món millor ens acompanyaran sempre. T'enyorem, però et tenim present en cada compromís, en cada lluita i en cada trinxera social.

Sempre endavant, sempre com tu, Sebas !!

Sebas, the Teacher: A Role Model of Commitment and Republican Values

Dolors Bassa

I associate Sebas Parra with the virtues of commitment and republican values in the truest sense: people's liberty, equality and fraternity, individually and collectively. I also identify him with values and class consciousness, and the intersection of these concepts: education, revolution and solidarity.

When I think about the first time I met Sebas, a thousand and one images come to mind. Did he impress me? Was it important? Certainly! Sebas was and always will be someone I associate with many moments and stages of my life. For me and for many others, Sebas is a role model, a guide in the ongoing struggle to consistently defend wide-ranging social justice (each in our own way) and to defend an alternative world and a social and free Catalan Republic.

My first memory of him is practically anecdotal. From 1976 to 1978, I was a student at the Teacher Training College (*Escola Normal*) in Girona. There I was introduced to the leading authors and ideas in the field pedagogy. At one point, some students mentioned that we could arrange a meeting with a teacher from Girona who came from the working class, had been a mechanic and applied Paulo Freire's methods. It was Sebas Parra, about whom I knew nothing. As usual, we went to the meeting with our notebooks and pens – to take notes – but Sebas talked with such enthusiasm and fervour and involved us so much in the group dynamic that we didn't take any notes at all. I remember that he explained things in a very pedagogical way but was critical of the education we were receiving at the college. We ended up talking about capitalism and neoliberalism, and of how revolutionary education should be. That encounter with Sebas was a topic of discussion among the small group of students who were there for quite a long time, both in class and during our breaks in the café.

Later, after we had become better acquainted through other encounters due to our shared circumstances, I told him about the commotion that his meeting had caused in the group. With his serious, yet sarcastic attitude, he told me that was the objective, that that was his intention. This demonstrates how consistent his way of seeing and living life was. He was clear about his goals and, despite his personal simplicity, never sat around waiting for solutions. He sought the winding and

meandering methods needed to be instructive and didactic at the same time. He was a principled activist and an active militant, not only of Freirean pedagogy, but of emancipatory pedagogies everywhere.

In the late 1980s and early 1990s, I was actively involved in cooperation work in an organisation, the North-South Commission of Torroella de Montgrí, which supported the town twinning between Torroella and San Juan del Sur of Nicaragua. The Commission proposed that I be the representative on the ONG Coordinating Committee for the Girona and Maresme regions, and I began to encounter Sebas on a regular basis. He was president of the twinning committee and was one of the driving forces behind the town twinning of Salt and Quilalí. I was just a beginner and he was experienced to the core, especially when it came to Latin American policy, cooperation and education. Sebas was one of the driving forces behind the Coordinating Committee's meetings and activities. He actively participated in everything that was organised – activities, project proposals and conferences – and best of all, he openly and insightfully shared his ideas, approaches and arguments. He made all of us think, even without intending to do so. At that time, many of the twinning committee members were travelling to Nicaragua. When we returned, we shared our experiences and our impressions of the talks (*plàtiques*) we had had there. Those of us in the field of education had been fascinated by Nicaragua's National Literacy Crusade, which reduced the country's illiteracy rates in record time. One of the leaders of this campaign was Orlando Pineda.

In the Girona region, many activities and talks were organised to familiarise people the campaign and ask for their support. One place where talks were held was the Adult Education School in Salt. The director at that time was Sebas Parra. Together with other teachers, he organised talks and activities with the participation of many of the associations involved in cooperation with Nicaragua.

A few years later, in 2001, Orlando Pineda was invited to the 25th anniversary of the Adult Education School in Salt. After that, he returned several more times to Catalonia and the Girona region. I remember when the University of Girona presented him with the *Mestres 68* Award in 2003 to recognise his work in the field of education, in a ceremony attended by many teachers and representatives of Girona's civil society. At that ceremony, Sebas introduced me to Orlando. He was quite a character, someone with whom you could easily converse and *platicar* for hours on end. We met several more times, including in Managua. With his straw hat and dark complexion, the *maestro* was an icon of *los Nica*. Speaking with him made me realise he was the human, political and pedagogical example of an exceptional

teacher. I understood why he was so close to Sebas Parra. With some reflection, I realised that Sebas represented the same thing in our country: an icon of coherence and militancy.

We organised suppers and meetings with Sebas and Orlando in various municipalities in the region. The twinning associations between towns and villages in Nicaragua and in the Girona area were increasing in number and activity. What an intellectual impact they had on many of us! The insight they provided helped us relate the concepts of education and solidarity, personally and collectively. At that time, we were captivated and seduced by everything that had to do with the Sandinista Revolution. The *Yo, sí puedo* campaign mobilised students, young people and teachers for Nicaragua. The campaign used material provided by the Cuban government, thanks to the efforts of Sebas Parra, Joan Colomer and Orlando Pineda at the First World Congress on Literacy in Havana, in which they participated. I clearly remember conversations with Orlando and Sebas about Nicaragua, about the work done in different regions with the help of the volunteers. And about the *Yo, sí puedo* campaign and the benefits it brought to the communities. In addition to reducing illiteracy, it provided audiovisual material and organised leisure activities in places where, previously, there had been no electricity.

Sebas continued to promote projects in Nicaragua. Given his commitment, this was not surprising. He knew how to attract and involve many people, increasing the collective effort of the projects and promoting their dissemination. Examples include the *brigadistas* who went to Nicaragua every year, the Carlos Fonseca Amador Popular Education Association (AEPCFA-Girona) project, the Paulo Freire Institute in Spain, the People's Alternative University (UPA) and the Group for Research and Action with Cultural Minorities and Foreign Workers (GRAMC). I and many others remember being personally involved in talks and conferences, writing articles or collaborating financially in various small projects. One example is the 2012 book *Enseñar, aprender, salvarse*. It was published in Spanish by the Paulo Freire Institute, which sent 200 copies of the book to Nicaragua with that year's *brigadistas*.

Sebas was a tireless activist who knew how to convey this energy to the people around him. He was also a teacher in the truest sense of the word. A teacher for everyone, a teacher and an educator of everyday life, of learning to learn. He recommended readings and spread knowledge in a pleasant but critical way, with the perspective of a thinker who raises and enlightens consciences and unmasks the conventions and false information of a society confused by media with biased

views of reality.

Sebas encouraged me to read two books by Eduardo Galeano. *Open Veins of Latin America* helped me begin to appreciate Latin American countries and their political and social processes. And I kept *Upside Down: A Primer for the Looking-Glass World* on my bedside table for a long time.

He liked to analyse today's society and its difficulties with a critical eye, always actively listening to those he debated. He wanted and hoped for an alternative to the consumer society and capitalism and believed in searching for new formulas. In every discussion group in which I participated at that time – about internationalism, Nicaragua, education for the people or international cooperation – Sebas was an active and indispensable player and advocate. Our debates shifted from trade union struggles to pedagogical struggles to socio-political struggles, always in defence of freedom, social rights, justice, solidarity and fraternity.

I was also active in the General Union of Workers (UGT) trade union. I started in the Spanish Education Workers' Federation (FETE), where Sebas was a long-time active member who had even been part of the management of the Girona region for some time. He often came to the FETE office with his colleague Joan Colomer, also a member of FETE. That became another place where we would meet and discuss political, social and trade union issues. He was not very interested in the day-to-day work of the trade union. Instead, we discussed the role of class unions in contemporary society, or strategies needed to reach out to everyone, especially the most vulnerable classes, or how the idea of the collective, of the common good, of "unity is strength", could change the social and national structures of the country.

As a result of his analyses and the many discussions with him and with others from the same social environment, some initiatives of my own emerged: so-called social policy activities, organised by the UGT trade union. A very special one was the Social Film Series, which was quite successful for several years. We screened films from the ONG Coordinating Committee's collection on labour, social, feminist and other issues with ideological underpinnings in transformative politics. We showed them at the Museum of Cinema and organised a forum-debate afterwards. The idea was to introduce people outside the UGT to the union through the film plots and at the same time reflect on them from a different perspective than the conventional debates on labour issues that usually took place in the union's office. We clearly understood that the UGT was a class union and that the post-film forum-debates were an opportunity to discuss more than labour and service issues with shop

stewards or the membership.

I also had many talks with Sebas about politics. We talked about what it means to believe in internationalism and left-wing politics and how to act on them in a consistent way. We discussed the decades of imperialist offensives, the surge in the internationalisation of capital through a process of unequal development that left a minority of “winners” and a large majority of “losers”, the decadence of a capitalism, and a “Spanishism” (*espanyolism*) incapable of generating new opportunities. He believed that the only real alternative was the unity of the working class. I introduced him to the idea of a better future through an independent Catalonia. He spoke to me about the need for an internationalist revolutionary struggle. Together we talked about how national struggles should be international in their substance. We discussed ideas from Marx and Engels, but also from Constantine Cavafy and how his own journey to Ithaca as a liberating educational practice. Our conversations always ended with an affirmation of the existence of social classes, which the official discourse seemed to deny (then and now), and how the future Catalan Republic should be a network of collaboration and solidarity.

While in prison I received a couple of letters from him. He told me what was happening in the Girona region as well as something I was unaware of: his imprisonment in 1976. He encouraged me to remain vigorous in the defence of fundamental rights and to read and write to mentally protect myself from the anguish and personal hardship I might suffer from being in prison. He also confessed to me that he had left the UGT union and told me we could talk about it when I was released.

I believe that reading and writing, which he recommended so highly to me, were tools he always used, not only to educate himself, but also to protect himself from other ideas and from the mechanisms of capitalist society, to express his anger at the formal system and to question current practices. Someone once remarked that his hand was as quick to write as his head was to think. And, as a result, the many articles he has left us are treasures to help us reflect.

In terms of political ideology, although we were not affiliated with the same party, we did have many similar views: defending the struggle against social inequalities and for peoples’ self-determination. Perhaps that is why he always gave me his support and offered help for whatever I needed in my most difficult moments. Or perhaps, behind that image of toughness, of intellectualism, of non-conformism to

the system, of a teacher, and an armoured body and manner of expression, there was a person capable of great love, of great emotion, with a big heart, who reached out to anyone who was suffering or having a hard time.

When I sat down to write about my memories of Sebas and the ideas I shared with him, I was curious to reread the emails we had exchanged. I realised that they were always about new initiatives and projects he was promoting or involved in. Unfortunately, during the years 2017-2021 there are none, due to my incarceration. Before 2017, when I was Minister of Labour, Social Affairs and Families of Catalonia, he wrote to ask for an appointment to discuss a project. I remember receiving him in the Ministry's office, in Barcelona, as always accompanied by Joan Colomer. And one of the last emails I received from him was about participating in a tribute to Miquel Soler Roca in Barcelona in September 2021. He gave me the necessary indications and the script of the event (he always carefully prepared anything that depended on his planning). And the next email was to inform me that he had an unexpected health problem. Email was our preferred means of communication, when meeting in person was not possible. If we wanted to talk by telephone, it had to be through his close companion, Empar.

Someone once dubbed Sebas Parra "a master weaver of collaborations". This is a good definition of his character, of his actions throughout life. An ongoing collective struggle in the world for the right to education and cooperation. He was a restless person, uncomfortable with the system, a generator of initiatives and collaborations wherever he went. He has left us many texts, articles and books on education and revolution, with ideas full of determination, commitment, hope and dreams, but also of non-conformism, steadiness, obstinacy and perseverance.

Sebas never renounced his principles, despite all the odds, and praised what he believed in even if applying it in practice had not been as successful as he had hoped. A good example of this is the pride he felt and expressed in talking about the UPA in Girona.

He was and is an example of work at the service of the people, of the community and of emancipatory struggle. We would need many more people like Sebas to build a fairer society, in which the passion, commitment, struggle and perseverance, which he maintained throughout his life of solidarity, commitment and consistency, would lead us to "another world is possible".

Sebas died of cancer at the age of 76 in December 2022, but his spirit and desire to

continue the fight for the dream of a better world will always be with us. We miss you, but you are present in every social commitment, in every struggle and in every trench.

Always moving forward, always, like you, Sebas!

Donde lo enterraron…

Maestro Orlando Pineda Flores

Presidente Asociación de Educación Popular
Carlos Fonseca Amador

Es la pregunta que le hice inmediatamente al Amparito su esposa, y ella sollozando con el corazón hecho pedazos sabiendo lo tanto que nos queríamos con Sebas me contestó con el corazón destrozado… *No Orlando,* no lo enterramos el Sebas decidió en vida entregar su cuerpo a los científicos para que la ciencia estudiara su cuerpo, y así ayudar a la humanidad entera que habita en esta tierra de amor.

Después de un silencio entre ella y yo, rodando dos lágrimas de los ojos me puse a pensar y mi cerebro recorrió los caminos, los fangos, los valles, las montañas, los mares que habíamos caminado siempre juntos la Asociación de Educación Popular Carlos Fonseca Amador y Sebas Parra, y me dije no me extraña que Sebas haya tomado esa decisión porque recuerdo que pocos meses antes de declarar al Río Coco y los pueblos originarios Mayagnas, es decir, el Caribe Norte libre de analfabetismo nos faltaban hacer las evaluaciones y verificaciones comunidad por comunidad y eran más de 200 comunidades y se necesitaba combustible, mucho combustible para viajar con más de 100 brigadistas Río Coco arriba, Río Coco abajo, recorrer los llanos y todo el territorio del Bosawas, la reserva centroamericana pulmón que abona a favor de la humanidad latina con el oxígeno de esa zona que había que penetrar para realizar las verificaciones y evaluaciones en más de 26 comunidades Mayagnas pero, no teníamos dinero a pesar que desde Catalunya nos habían prometido apoyarnos con esta tarea.

Sebas sin vacilación alguna platicó con su familia e hipotecó su casa por treinta mil dólares, y este dinero lo trajo para Nicaragua para que el Yo, Si Puedo pudiera finalizar con este éxito deseado, testigos son los compañeros y compañeras de la delegación *que dirigió Sebas de Catalunya incluida la Rigoberta Menchu quienes comunidad por comunidad visitaron todo el territorio logrando encontrar un 4% libres de analfabetismo a los pueblos originarios miskitus en el Río Coco y un 2.5% en los territorios mayagnas del triángulo minero del Caribe Norte*

La historia de la investigación del éxito del *yo, si puedo* lo vivió la compañera sindicalista Roser Fons, quien valientemente viajó ocho horas caminando atravesando el río Waspuk, llegando después a la capital de los mayagnas en

Musawas–Bonanza, en los corazones de más de 60 catalanes que participaron directamente con más de 600 jóvenes brigadistas de distintas universidades en la marcha gloriosa de la caravana del amor que atravesó todo el Caribe Norte hasta llegar a Managua, vivió la emoción y testificó la Unidad demostrada de dos pueblos hermanos.

Que es la amistad… que es un amigo

En la vida sabemos Sebas que, por nuestros hechos, por nuestro caminar, y por nuestro amor a la humanidad nos ganamos el cariño y gozamos de muchas amistades, pero, no son amigos y confieso por primera vez a mis años que tengo que conocí a Sebas Parra en la celebración del 25 aniversario de la Escuela de adultos en Salt.

Relato; me llamó al teléfono y me dijo: –Maestro Pineda quisiera invitarle a la fiesta de los 25 años de una escuela que enseña a leer a todos los migrantes, no importa de donde vengan y le contesté: –no le puedo decir que sí, tampoco le estoy diciendo que no, fechas más tarde en el aeropuerto de Barcelona un compañero de nariz no aguileña con una mujer más bajita que él pero, tan grande de corazón, más Pep Caballé y Joan Colomer esperaban a un hermano nicaragüense que más tarde se convertiría en el MEJOR AMIGO DE SEBAS y para el Maestro Pineda el mejor amigo que tengo en este mundo que habitamos.

Es muy raro que un catalán sea el mejor amigo de alguien de América, o que un habitante de esta linda América, su mejor amigo sea un catalán pero, la vida es así y fuimos más que amigos lo confieso con todo mi corazón, más que hermanos porque Sebas Parra, su apellido era parra, y el del maestro su apellido Pineda pero, perseguimos el mismo fin, el mismo objetivo de enseñar a leer sin pedir nada a cambio, por tanto, no importaban los apellidos, ni tampoco el pueblo donde nacimos lo importante es darnos a la humanidad, por eso somos hermanos, los años que tiene Rita su primera nieta son los años que tenemos de ser hermanos la misma noche del acto en Salt de la celebración del 25 aniversario en la escuela de adultos donde participó la consellera Irene Rigau, en vez de ir a cenar nos fuimos al hospital, porque mientras Sebas pronunciaba su discurso hablando de lo difícil que había sido llegar a los 25 años, en ese mismo momento nacía del vientre de su primogénita hija, llegaba al mundo Rita quien más tarde seguro estamos seguirá la lucha de su abuelo quien ha dejado historia en su caminar.

Las horas, los minutos y los días que pasamos platicando sobre pedagogía, de como

lograr que el mundo cambiara más las visitas a la universidad UdG platicando con los jóvenes, el encuentro con Miguel Soler, me bastaron para darme cuenta que poníamos en práctica la Pedagogía del Amor en ambos pueblos.

Se notaba a primera vista que Sebas entendía perfectamente que no había nacido para enseñar a leer mamá sale con papa, no parecía justo ni correcto enseñar a leer y escribir una carta, no era ese el camino. Enseñar a leer está basada en los sentimientos más nobles, en la ternura, en el dar la vida y en la lucha de los pueblos por salir adelante y que salgan de la pobreza por ello, luchamos por una pedagogía del amor que tenga su fundamento principal en alfabetizar para producir rubros económicos que le den a la familia ganancias, para lograr una verdadera felicidad, enseñar a leer para que menos niños en el mundo mueran por enfermedades que se pueden prevenir, una alfabetización para que las nuevas generaciones cuiden esta tierra que se va deteriorando poco a poco, destruida por manos sucias que han convertido una tierra, donde poco a poco va desapareciendo la humanidad.

Esa primera visita fue testigo que Sebas y su familia, especialmente Amparito y Pilar, su hermana, visitaran la patria de Sandino y Carlos más de 25 veces.

La noticia del fallecimiento de Sebas Parra en distintas emisoras de nuestro país causó mucha tristeza porque ya no íbamos a ver más a ese gran hermano montado en aquellas camionetas, a ese hermano nuestro que con todas las dificultades atravesaba los caminos difíciles de aquel entonces Managua Quilali, esa familia Parras, ese ángel llamado Sebas Parra ya no atravesaría con su cuerpo el Río Coco como lo hizo antes desde Carrizal la última comunidad río arriba a más de 85 kilómetros hasta Cabo Viejo en río abajo visitando comunidad por comunidad, muchas veces escondiendo su pie que se había golpeado y lo escondía para que nosotros los de AEPCFA no nos diéramos cuenta y no le impidiéramos subir al Río Coco.

Hay mucha historia, mucha historia, mucho caminar que contar, no hay ni un solo camino que Sebas y nosotros no hayamos recorrido juntos, no hay un solo pueblo que no hayamos visitado al lado de Sebas Parra.

La Asociación de Educación Popular Carlos Fonseca Amador–AEPCFA es testigo de ese caminar de Amor, ese caminar de Ternura de ese hombre que sin ser nicaragüenses logró organizar universidades catalanas para que se juntaran con universidades nicaragüenses y junto a la Carlos Fonseca pudiéramos hacer realidad

una Nicaragua marchando en cada una de las regiones con el Yo, Si Puedo de la Leonela, de Fidel con el Yo, Si Puedo de distintas alcaldías nicaragüenses que unan, a un lado de Sebas fuimos sumando hasta lograr la gran victoria en el año 2006.

Hay mucha gente que habla de legados, nosotros hablaremos de las huellas que ha dejado Sebas Parra, no en Girona no solamente allí si no, huellas que son reconocidas en América latina y, especialmente, en esta patria de seres humanos que luchamos porque hemos luchado por nuestra libertad, y por nuestra paz que hoy gozamos. Huellas que quedan como testimonio de los pasos que nosotros debemos de seguir, poco antes Sebas dijo a sus nietos: *mis sueños ya los he conseguido ahora os toca a vosotros vivir y luchar por los vuestros, no dejéis nunca de intentarlo.*

Dos caminos tienen que seguir todos los maestros organizados en la Paulo Freire.

Dos caminos tienen que marcar los pasos todos lo maestros que habitamos en este mundo.

Dos caminos tenemos que cumplir los seres que en nuestros corazones llevamos el amor, el cariño, la humildad de luchar por entregarnos cada día a esa humanidad que tanto espera de mujeres y hombres que lo dejan todo con tal de ver a nuestra humanidad llena de felicidad, prosperidad llena de paz, sin guerras sin bombas atómicas ni ambiciones de los poderosos.

Para seguir las huellas de Sebas, debemos de entregarnos por completo sin pedir nada a cambio.

L’emancipació com a procés de transformació comunitari. Sebas Parra i l’escola d’adults de Salt

Joan Colomer i Miquel Blanch, mestres d’EPA i membres del Nucli Paulo Freire de la UdG

“Sebas Parra va dedicar-hi trenta anys a l’educació de persones adultes i, en concret, a l’Escola d’Adults de Salt. Va fer de director del centre des del 1976 al 2006, després d’haver-ne estat cofundador juntament amb mestres voluntaris de Salt. Sebas Parra, mestre interí, que l’any 1975 va ser expulsat de l’escola Pericot en haver estat empresonat per repartir fulls de l’Assemblea Democràtica de Girona. Trenta anys al servei del poble i en diàleg permanent amb les organitzacions de la vila. Trenta anys són molts, són una bona part de la vida adulta d’una persona.

I l’Escola d’Adults de Salt no és una escola més: és un reconegut exemple de bones pràctiques en l’educació i la formació de persones joves i adultes a casa nostra. L’Escola d’Adults de Salt – CFA Les Bernardes ha estat fruit d’una lluita col·lectiva, diríem que comunitària.”

Així vam començar l’article del llibre *Sebas Parra* [1] i ens serveix per iniciar una conversa sobre la praxi educativa emancipadora d’en Sebas.

La Marina Garcés en el seu llibre *Escola d’aprenents* [2] defineix l’emancipació com l’acció per la qual individus o col·lectius s’apropien de capacitats que els havien estat negades. Un projecte emancipador, com l’Escola d’Adults de Salt, ha estat concebut col·lectivament amb dificultats, però sempre posant per davant l’anàlisi crítica de les estructures del conjunt de la societat amb la qual es vol compartir el procés. Això implicava escoltar la realitat des de les diferents dimensions i àmbits per poder pensar i actuar.

A partir d’aquesta petita reflexió volem explicar, a través d’una conversa de dos militants de l’educació, que formen part del Nucli Paulo Freire de la UdG, com en Sebas Parra i l’Escola d’Adults de Salt possibiliten un procés transformador amb la potencialitat d’aprendre des de la quotidianitat. Els dos conversadors ho hem viscut des de diferents posicions, en **Miquel Blanch** (MB) com a mestre d’adults a Blanes i a Girona, sempre amatent i participant de propostes, projectes i converses polítiques, educatives i socials amb el company i amic Sebas Parra. En el cas de

Joan Colomer (JC) el seu vincle amb en Sebas ha estat molt estret, company i amic, còmplice de multitud de projectes i de l'internacionalisme polític i educatiu, i sobretot constructor, amb ell, de l'Escola d'Adults de Salt.

MB. Primer de tot m'agradaria que expliquessis la proposta de canviar el nom de l'Escola d'Adults de Salt, CFA Les Bernardes, pel de CFA Sebas Parra. La proposta és de la comissió popular *Sebas Parra, teixidor de complicitats*, impulsada pel Nucli Paulo Freire i l'Ateneu Eugenienc, i que compta amb més de vint entitats, organitzacions i col·lectius. Tret d'aquest fet important, hi ha també tota una història darrera del nom actual, CFA Les Bernardes de Salt, que exemplifica la negativa de l'administració d'acceptar la demanda de l'Escola, encapçalada per en Sebas, com a director, de continuar dient-se *La Cooperativa*.

JC: El concepte d'escola d'adults, que va néixer del si de les associacions de veïns, de moviments socials i dels sindicats, no va ser ben rebut ja pel primer govern de la Generalitat un cop va tenir les competències d'educació, així que vam tenir les primeres discrepàncies tant a nivell ideològic com a nivell curricular quan ens varen assimilar a l'educació primària i més tard també a la secundaria.

En aquells moments l'escola estava ubicada en els locals de la Cooperativa Delta, al bell mig del Veïnat de Salt, que s'anomena així perquè està composat de cases de dos pisos que es varen construir al voltant de la fàbrica tèxtil Coma Cros, així que aquestes cases varen ser ocupades per famílies treballadores de la fàbrica i de les hortes. La Cooperativa era de consum i, a la part de dalt, era un centre cultural obrer.

El nom de l'escola va ser el de *La Cooperativa* i el disseny del segell era una fàbrica. Un cop canviem d'ubicació i ens traslladem (per ocupació ciutadana) a uns espais del complex cívic administrat per la Generalitat, on s'hi ubica un centre de dia per a persones grans, una ludoteca i unes aules que s'han convertit en l'actual Centre de Formació d'Adults anomenat *Les Bernardes,* nom de l'antic convent, amb hort i pati, de les monges *Bernardes*.

La Generalitat no va escoltar la demanda social de continuar anomenant el centre *La Cooperativa* i va ordenar que es digués *Les Bernardes*.

A partir de l'homenatge al nostre estimat i recordat Sebas Parra, la comissió popular que s'ha creat va acordar com a primer pas demanar el canvi de nom del centre i que es digui Centre de Formació de Persones Adultes Sebas Parra.

En aquests moments, des de el Centre i amb el suport del Nucli Paulo Freire, ja s'ha fet arribar al President del Consell Escolar de la Vila de Salt la petició i s'està treballant en els tràmits que comporta qualsevol canvi de nom, com és, per exemple, l'aprovació del Consell Escolar de Centre a partir del començament de curs 2023-24.

MB : L'experiència de l'Escola d'Adults de Salt no es pot entendre si no tens en compte els inicis conjunts amb l'experiència de Girona, que van ser els motors, tant a nivell pedagògic com a nivell polític i social del naixement de les futures escoles arreu de les comarques gironines.

JC : Salt, com la resta de poblacions grans de Catalunya, vivia amb força combativa i organitzativa les demandes socials i materials que el franquisme havia estat negant sistemàticament, i d'aquesta organització neix l'escola d'adults que, a la ciutat de Girona, ja havien iniciat al barri de les Pedreres-Torre Alfons XII una colla d'objectors de consciència i estudiants de mestre. Aquest moment de creació d'experiències d'educació d'adults als barris també va comportar la coordinació de les experiències així com els debats ideològics i de models curriculars.

La coordinació estreta entre l'experiència de les Pedreres i de l'escola de Salt va originar el debat per obrir escoles d'adults a altres poblacions de la província així com a altres barris de la ciutat de Girona.

MB: L'Escola d'Adults de Salt neix amb l'anomenada transició democràtica per iniciativa d'una organització popular que irradiava continguts polítics i reivindicatius; el dictador Franco havia mort el 1975. En aquest període es lluitava per canviar l'educació d'un règim franquista que, durant quaranta anys, va amagar els índexs d'analfabetisme i els índexs d'homes i dones que no havien acabat l'escolarització bàsica. Les dues experiències van ser, també, claus en el naixement de la Coordinadora d'Escoles d'Adults –que va iniciar campanyes arreu de Catalunya per la lluita contra l'analfabetisme i la creació d'escoles a cada barri- així com del Servei d'Educació Permanent dels Treballadors (SEPT), que era un pol de reflexió i posada en pràctica del mètode educatiu inspirat en Paulo Freire, i de lluita militant pel dret a l'educació de les persones joves i adultes i la millora del servei públic d'educació d'adults. El paper d'en Sebas Parra va ser determinant en el seu desenvolupament.

JC : En Pere Nicolau, el nom que va utilitzar en Sebas en molts dels seus escrits fets a revistes i diaris de les comarques de Girona, quasi sempre sobre els

analfabetismes i l'educació de persones adultes, va comportar que li fos reconegut el seu paper de coordinador, portaveu de les lluites per aconseguir escoles d'adults als barris de Girona i a d'altres ciutats de la demarcació. I fou així com vàrem contactar amb el SEPT, que tenia la seu a Barcelona, i amb el seus promotors, en Pedro Acebillo, un personatge que tornava de Guatemala, on havia contactat amb la guerrilla per l'alliberament del país i hi havia muntat una xarxa d'escoles taller; en Pepe García, un mestre activista i compromès, que treballava a Cerdanyola; i en Paco García de Haro, que treballava a la Mina (Sant Adrià de Besós); tots treballaven en educació de persones adultes.

El SEPT va ser un servei on s'hi trobaven els Butlletins de la UNESCO en francès i anglès, molta bibliografia de Paulo Freire, experiències d'alfabetització amb persones migrades de França i de lluita sindical pel dret a l'educació a Itàlia... Era un espai organitzat per tenir interlocució amb els ICE (Institut de Ciències de l'Educació) de les Universitats i així fou com es va organitzar el primer Seminari d'Educació per a Persones Adultes, patrocinat per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i obert a totes les mestres que estàvem treballant amb adults.

A Girona i a Tarragona vàrem obrir delegacions del SEPT. En Sebas Parra en va ser l'ànima, juntament amb els tres companys esmentats anteriorment, i va tenir aquest paper de coordinació i de formació per a tot Catalunya.

Amb altres moviments d'escoles d'adults, sobretot de l'àrea metropolitana de Barcelona, sorgirà la necessitat de crear la Coordinadora d'escoles d'adults, des d'on es començarà a dur a terme la lluita per les contractacions dels mestres i la coordinació de projectes i materials pedagògics.

MB: En el projecte pedagògic de l'Escola d'Adults de Salt s'entenia que l'educació i la instrucció de les persones adultes eren part fonamental de l'educació permanent; per tant, els principis bàsics de l'Escola d'Adults de Salt es varen sintetitzar en aquests tres lemes: *Salt, un municipi del món*; *Les persones, el centre de la pràctica educativa;* i *L 'educació, un agent fonamental del desenvolupament humà*. Per tant, s'inicia el procés de formular uns objectius del projecte educatiu des de l'àmbit ideològic, pedagògic, metodològic i organitzatiu.

JC : Seguint la trajectòria d'en Sebas, on el compromís amb les persones i les organitzacions veïnals i sindicals i la lluita per aconseguir un espai i un reconeixement per l'esforç que les persones adultes feien per aprendre a llegir i escriure i per obtenir el certificat del graduat escolar, no podia ser d'una altra

manera que els principis fonamentals de l'escola fossin les persones al centre de la pràctica educativa i on de la seva vida quotidiana com a pares, treballadores, consumidors, es construís una metodologia basada en la seva pràctica i en la seva vivència, i tenir present que la vila de Salt, que havia obtingut la seva independència de Girona, ja era altra vegada un municipi amb les seves institucions i tornava a ser un municipi del món. Municipi que serà conegut arreu quan ha arribat a tenir demandes de formació amb noranta dues llengües diferents. De segur que, començant per Gàmbia, Senegal, Ucraïna, Panjab..., per posar exemples, es coneix el nom de Salt **.**

MB : Si ens centrem en la trajectòria d'en Sebas i en quines eren les seves referències, per al seu pensament han estat imprescindibles personatges com Karl Marx, Paulo Freire, Eduardo Galeano i Orlando Pineda, entre altres, doncs reuneixen política, pedagogia, comunicació i militància. Però hi ha altres complicitats que també configuren una influència fonamental en la seva pedagogia de l'amor, en l'eradicació dels analfabetismes i en el treball al servei del poble.

JC: La Coordinadora d'ONGs de les comarques de Girona i Alt Maresme, l'Escola Africana d'Adults Samba Kubally de Santa Coloma de Farners, els Grups de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers (GRAMC), la Casa de Nicaragua, Amigues de l'ALBA (projectes d'alfabetització a Veneçuela), la Guerrilla Comunicacional, les estudiants de la diplomatura d'Educació social de la UdG que va tutoritzar en les seves pràctiques a Nicaragua, els programes d'eradicació de l'analfabetisme que porten a terme l'AEPCFA (Associació d'Educació Popular Carlos Fonseca Amador), els educadors i educadores de Nicaragua, el seu segon país, com deia en Sebas...

MB : Al llarg de més de 40 anys dedicat a l'educació de persones adultes, en Sebas necessitava mostrar en les seus escrits i en la seva acció una lluita col·lectiva, dura, continuada, singular i irrepetible, que ha donat sentit a la seva vida. En Sebas, en el pròleg del **llibre *Pedagogia de l'oprimit. Paulo Freire. 50 aniversari*** [3] escrivia *: Som conscients de la dificultat que té l'educador dialògic per actuar coherentment en un sistema que nega el diàleg, i enmig de la ideologia neoliberal i parafeixista dominant, continuarem fent de la passió, del compromís i del diàleg, també del diàleg pedagògic, una exigència existencial, un acte creador... i com ens recorda Freire en el seu llibre Pedagogia de l'oprimit no hi ha diàleg si no hi ha profund amor al món i a les persones (...), no hi ha diàleg si no hi ha humilitat(...) tampoc hi ha diàleg sense esperança. No hi ha diàleg sense valentia, caldria afegir també, en un temps que voldria silenciar i amagar els valors propis d'una educació*

democràtica". En Sebas hi afegia que l'educador i l'educadora ha de ser, a més d'un bon tècnic, un militant dels drets humans, de la solidaritat i dels principis i valors de l'educació intercultural.

Com resumiries les actituds que portàveu a la vostra pràctica educativa i que hauria de compartir qualsevol mestre de persones adultes per fugir de la passivitat, del consumisme, de l'estar dominats per la incertesa…

JC: Encara que no ho deia així, practicava el que coneixem per reflexió, acció, reflexió, que és la metodologia de tota educació popular.

Els i les que hem treballat amb en Sebas sabíem que estàvem sempre disposats a somniar nous projectes, amatents als canvis i les demandes de formació, a obrir noves experiències, a sortir del marc *escola,* i això volia dir el que coneixem com a *militància* amb les organitzacions i plataformes que lluiten per fer una altre món possible; així que el concepte *escola* sortia de les quatre parets per estar present i comprometre'ns amb altres persones i moviments que treballen per canviar les estructures d'una societat excloent i passiva. Vam portar a la pràctica moltes vegades l'esperit de la frase de Paulo Freire: *convertir les dificultats en possibilitats.*

En Sebas deia als seus alumnes de la UdG que, si no hi ha compromís amb els més desafavorits, és fer el joc al sistema que ens té esclavitzats; per tant, tot mestre, educador, animador… ha de prendre partit per a uns o pel sistema.

MB: En Sebas va ser un digne mereixedor de premis rebuts a títol personal, com el Premi 3 de Març (any 1990), lliurat per l'Ajuntament de Salt, per la seva lluita per assolir el reconeixement de l'Escola d'Adults de Salt com a centre de formació permanent i pel seu treball en el camp de l'alfabetització i formació d'adults, i el VIII Premi *Mestres-68*(any 2000), que lliura l'Associació *Mestres 68,* en reconeixement a la seva tasca desenvolupada en el món de l'educació. Quin significat donava ell a aquests premis i què impliquen en el desenvolupament de l'Escola d'Adults?

JC: Els premis que se li han donat i reconegut mai els va acceptar com a mèrit personal. En Sebas sempre va fugir d'aquests mereixements personals, però alhora era molt conscient que aquests premis servien també per demostrar que hi havia un munt de persones que estaven treballant per la seva educació i coneixements, així com un munt de persones que estàvem portant a terme una educació al servei de les persones, i això ens feia grans davant una administració que ha estat intentant amagar i arraconar experiències formatives que han demostrat amb

escreix que hi ha una altra manera de fer les coses, sumant esforços i coordinació, que és possible fer grans avenços tant a nivell de comunitat com a nivell personal. Per posar un exemple: l'últim projecte *Fem un Salt solidari*.

MB : Em ve a la memòria l'escrit en comú en el llibre "Sebas Parra" on reflectíem les paraules de l'escriptor i poeta gironí Antoni Puigverd en la celebració dels 25 anys de l'Escola d'Adults de Salt (2001) en una crònica a El País que va titular *Un refugio en Salt.* En aquest article Puigverd descrivia l'esperit del seu professorat, que es podria resumir en què la seva pràctica docent no es redueix a ensenyar tècniques o continguts sense implicar-se en la comprensió crítica de la realitat:

"Capitaneados por Sebas Parra, los profesores de esta escuela son muy raros: no hay manera de verles desanimados o claudicantes. Acogen desde hace años a los alumnos más difíciles y, sin embargo, no pierden ni el humor ni el entusiasmo. Ahora disfrutan del moderno y bien equipado edificio de Les Bernardes, pero durante estos 25 años las han pasado canutas: peregrinando de local en local, entre la indiferencia o la hostilidad de la Administración, cobijados durante años en los locales de una cooperativa (Delta) y, finalmente, acogidos por la Administración. A pesar de estas agotadoras batallas, han conservado una virtud que antes se consideraba imprescindible: la pasión de enseñar. La vacuna de la vocación les inmuniza contra el virus depresivo que diezma a enseñantes de toda clase y condición.

Estos raros maestros creen que hay que educar para la esperanza, creen que los sueños no son menos útiles que la formación técnica y científica, creen que la función principal del pedagogo es ayudar a quitar el velo que cubre la realidad y creen que sólo está en condiciones de enseñar el que está dispuesto a aprender de sus alumnos."

Treballar amb compromís i lluitar al costat dels dèbils i exclosos, i per desocultar la realitat, han estat unes premisses constants en el vostre desenvolupament educatiu. L'últim projecte de l'Escola d'Adults, coordinat per Sebas Parra, va ser el Pla d'Acollida i Formació *Fem un Salt solidari,* que esmentaves abans. Què significa des de la perspectiva de canvi socioeducatiu al poble i la societat saltenca, i per què us vau trobar amb l'hostilitat i el menyspreu des de l'equip de govern de l'Ajuntament, dels responsables locals del Departament de Benestar i Família, així com de la Direcció General del Departament i de la inspecció educativa, a més dels retards constants del seu finançament?

JC: Com ja he comentat més amunt, ja sabíem que aquest projecte portaria resistències tant per part del Departament de la Generalitat com de l'Ajuntament. Érem conscients i això no ens va fer cap por. La societat de Salt estava canviant de manera accelerada amb l'arribada de persones migrades i sabíem que, tant el govern de l'Ajuntament com el Departament de Benestar i Família, que tenia les competències en educació d'adults, miraven, ja feia molt temps, cap a un altre costat. Aquest era el repte de l'escola, com tots els reptes anteriors. No podíem deixar de denunciar la deixadesa de les administracions i ho havíem de dir i fer, i així ho vàrem fer fins a no poder aguantar més. El projecte no formava part del seu projecte ideològic. Ens havíem de demostrar que malgrat tot ho podíem fer i així ho férem per a les persones que ho necessitaven i per obrir un debat sobre què fem a Salt i com volem resoldre les dificultats. Un munt d'organitzacions i associacions treballaren en el projecte. Això sol ja és una victòria moral davant la deixadesa.

Aquest Pla va pretendre organitzar l'acollida i la formació de 700 persones nouvingudes de diferents països, 500 d'elles en grups o cercles de conversa, per la qual cosa calia fer una capacitació a 100 joves voluntàries, que a més a més serien facilitadores i promourien les relacions interculturals, especialment amb la població jove del poble. Això va consistir en: lliguetes de futbol, treball a les places, excursions, espais per compartir música… Un paper fonamental en el desenvolupament comunitari el varen tenir les diferents entitats esportives, culturals i associatives per tal de generar coneixement mutu. L'objectiu fou el de crear cohesió social per prevenir el racisme i la xenofòbia. Aquesta fou la finalitat i el gran repte del *Pla local*. En quant als continguts formatius que es desenvoluparen en petits grups amb dos facilitadors, vam pensar que s'havien de centrar en tres àmbits: ciutadania, salut i treball, i aquests àmbits serien presentats gràficament amb làmines, on estan impreses amb dibuixos les accions de cada àmbit, així com material audiovisual en format CD, que van ser de gran ajuda a les facilitadores i monitors que dinamitzaven els cercles de conversa.

MB: Experiències i escoles que van néixer durant l'anomenada transició democràtica de la mà d´organitzacions populars i amb forts continguts polítics i reivindicatius van marcar el camí cap a un model d'un determinat estil d'EPA (Educació Permanent d'Adults). Ara toca continuar contrastant idees i reflexió col·lectiva sobre el paper de les escoles d'adults i de l'educació permanent en el futur proper; han de sorgir nous espais de debat; reprendre el camí de la pedagogia emancipadora que proposa que educar-se no és instruir-se sinó poder pensar per un mateix allò que aprenem.

Freire ens va ensenyar que l'objectiu fonamental de l'educació és la **desocultació de la realita**t perquè posa en solfa els fonaments dels nostres models educatius autoritaris, jerarquitzats, segregadors, patriarcals, racistes i insolidaris. Aprendre és un procés de lluita i de transformació d'un mateix i del món que ens envolta.

JC : No hi afegiria res més. Només recordar que les i els que ens dediquem a l'educació i a la formació hem de tenir present aquest últim paràgraf i fer-lo nostre en cada acció educativa i formativa que duem a terme. Si no estem disposats a esforçar-nos per a portar-ho a la pràctica, ens posem al servei dels models educatius còmodes que no ens comportin problemes ni a nivell personal ni de model educatiu.

En el llibre autoeditat per en Sebas Parra *L' escola nostra de cada dia* es mostra una mirada coral de l'educació i l'escola, de la llengua i la cultura, del país i de la seva gent treballadora. Una escola que no té parets, no té horaris, ni calendaris, no té aules físiques perquè és l'escola de les persones, de la gent, dels treballadors i treballadores, l'escola de les associacions, l'escola del carrer… l'escola d'allà on hi ha ganes que hi hagi escola, fugint de mercantilismes i consumismes i basant-se en els valors i en la consciència

Sense la tossuderia persistent d'en Sebas Parra, com a gran teixidor de complicitats que hem volgut relatar, molts d'aquests projectes en què hem estat implicats no s'haurien dut a terme. En Sebas era una persona incòmoda per al sistema, però era una persona respectada fins i tot pels seus enemics, si és que en va tenir mai. Era un mestre que no abaixava mai el cap, ni renunciava als seus principis com a persona i com a docent davant els embats, els molts embats dels polítics responsables de l'educació a casa nostra, quan repetien continuadament, com un mantra persistent, que la nostra feina és la de fer de mestres i no implicar-nos en *històries* que no ens pertoquen.

Ell ens deixava escrites aquestes paraules en les seves dedicatòries finals *: Amb derrotes i algunes victòries hem fet visible la necessitat, la urgència i la justícia del dret a l'educació de la gent treballadora* [4]. Per tant, cridem ben alt **Educació és revolució** , perquè la lluita continuï amb fermesa, compromís, passió, esperança i somnis. Agraïm la seva perseverança, les seves ensenyances i la seva amistat.

Notes

[1] M. Blanch i J. Colomer, 2023, “L’Escola d’Adults de Salt: un projecte d’il·lusions i d’obstacles”. A: Autoria Compartida, *Sebas Parra Nuño 1946-2022.* Girona: Nucli

Paulo Freire de la Universitat de Girona, p. 63-80.

[2] M. Garcés, 2020, *Escola d'aprenents.* Barcelona: Galàxia Gutenberg.

[3] S. Parra, 2019, "*Pedagogia de l'oprimit :* molt més que un llibre". A: Autoria Compartida, *Pedagogia de l'oprimit. Paulo Freire. 50 aniversari.* Girona: Nucli Paulo Freire de la Universitat de Girona, p. 9-11.

[4] 4 S. Parra, 2022 "*L'escola nostra de cada dia" Girona*: Pere Nicolau Edicions (autoedició)

MI LUGAR EN EL MUNDO

Sebas Parra[1]

Con mi pesada carga de vida a cuestas
y la desesperanza al acecho de mis días;
con millones de dudas asaltándome
por tan escasas certidumbres percibidas;
con el cansancio infinito del viajero
que viaja apresurado a ningún sitio
por desolados y abruptos caminos
surgidos de la lucha del pueblo;
con un grito ya tan ronco y obsoleto
y tantos y tantos derrotados sueños.
ficticios amores amados olvidados
y derrotas y engaños y más engaños…

Con todo este lastre que no suelto,
esta deuda personal que nunca pago,
este íntimo capital que no invierto
este yo mío cobarde y traicionero
que me revienta lento por dentro;
con todo este lastre digo : ya veis hermanos
que yo no puedo soñar grandes sueños,
ni felices paraísos, ni mágicas geografías,
ni lugares exóticos, ni sures queridos;
con todo este lastre : ya veis claramente
qué lugar en el mundo podrá ser el mío…

Mi lugar en el mundo…

pequeño, puede, pero decididamente fraterno;
lleno a rebosar de personas libres y creadoras
repartiendo la riqueza y los bienes con justicia;
algún árbol o muchos, el mar si pudiera ser,
golondrinas en verano, amor siempre, delicia…
(estoy describiendo el sur antes de ser derrotado…)

Mi lugar en el mundo…

construido con igualdad desde la diferencia:
todas las manos negras con todas las manos blancas
fundidas en un metálico puño prieto amoroso y decidido
que traiga la lluvia justa para la cosecha, ni más ni menos,
que consiga la ternura necesaria para la canción y el poema,
que provea de lápiz y cuaderno a todos los chavalos, a todos,
y dé una escuelita linda con pizarrón rojinegro, recién pintado,
donde se sirva el almuerzo y se practiquen los sueños…
puños que mantengan en pie la salud, la sonrisa y la esperanza,
y el acierto para transformar las dificultades en posibilidades …
puños que no dejen morir nunca más a nadie de diarrea
o de hambre,
pero tampoco de analfabetismo, de desamor o desconsuelo …
(Estoy describiendo el sur nuestro, el sur victorioso,
el sur nuevo…)

Mi lugar en el mundo…

Puños… Sueños… Solidarios sures hermanos soñados …

Mi lugar en el mundo…

Sures mundos nuevos… ¡Patria o muerte!… ¡Venceremos!…

Notes

[1] 1er Premi del Primer Concurs de Poesia organitzat pel *Grup Poètic Gironí*, desembre de 1999.

BIZITZA HELDU DA ETA ZEURE BEGIAK DITU

Joseba Sarrionandia

‘ verrà la morte e aurà i tuoi occhi ’

Cesare Pavese

Bizitza, bizitza da zure begiekin
heldu dena.
Euskal arazoak irauten du
eta Europakoak
eta Ameriketakoak eta Afrikan
bada arazo pilo bat.
eta Ozeanian bi bakarrik, bata
bestea baino garrantzitsuagoak,
baina garrantziak ez du garrantzirik
zure larruaren aldean.
Ez diezagutela ezarri gerla kronikarik
(nahikoa da geure gela kronika),
ez diezagutela orain eman Kimikaren
betirako porrotaren albistea …
Zeu zara munduko arazorik larriena,
Fisika guztein gainetik

eta Metafisika guztien azpitik. Zeu zara

bataila guzien ama,

eta alaba, Bizitza heldu da eta zeure

begiak ditu.

Ha arribat la vida i té els teus ulls [1]

Joseba Sarrionandia

‘ verrà la morte e aurà i tuoi occhi ’

Cesare Pavese

La vida, és la vida qui ha arribat

amb els teus ulls.

El problema basc perdura,

i l’europeu,

i el de les Amèriques, i a l’Àfrica

hi ha també una pila de problemes.

I a Oceania només dos, un

més important que l’altre,

Però ni aquesta importància és important

Al costat del teu cos.

Que no ens imposin cròniques de guerra

(en tenim prou amb la nostra habitació),

que no ens donin ara la noticia

del fracàs definitiu de la Química…

Tu ets el problema més important del món,

per damunt de totes les Físiques

i per sota de totes les Metafísiques. Tu ets

la mare de totes les batalles

i també la filla. Ha arribat la vida i té

els teus ulls.

Notes

[1] És morta la poesia? Joseba Sarrionandia. Pol·len Edicions i Pamiela Etxea

g r o c

[1]

homenatge a pere nicolau segon aka sebas parra nuño

un oriol groc enceta el vol lentíssimament entre les ombres i les
llums

i per ventura desplega la seua intensa resistència davant
el feréstec vent del nord-oest

‘la gent senzilla ho ha sabut sempre: paga l’alegria resistir’
fugissera glòria?

mentre una pedra-i-fusta deformable esdevé una estrela roja
arrelada al palmell de la teua mà

paraula i lluna enceses precipiten lleugeres l’amarga sal de la
nit infinita…

a deslloc resistir i imaginar un món

resistir i imaginar-i-fer una nova forma de vida
lliberta
en una terra natal i fèrtil plena de les nostres llavors

mentre l’humit aire de la corbella escriu silvestre un breviari
roig-i-negre

ara-i-ací

Notes

[1] [INFINITA INFINITUD . pep aparicio guadas; inèdit]